

การวิเคราะห์และประเมินผลการปฏิบัติการวางผังเมืองลพบุรี ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

จากการศึกษาถึงหลักการและแนวคิดการวางผังเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในบทที่ 3 และจากการศึกษาสภาพปัจจุบันของเมืองลพบุรีในบทที่ 4 ได้ทำให้เห็นถึงความร่วมสมัยของผังเมืองจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดังนั้นในบทนี้จึงเป็นการศึกษาถึงผลการปฏิบัติการวางผังเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามว่ามีส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อสภาพทางกายภาพของเมืองในปัจจุบันอย่างไร มีปัญหาอะไรขึ้นบ้างในเมืองเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อไปในอนาคต

5.1 หลักการและแนวคิดการวางผังเมืองตะวันตก

แนวคิดการวางผังเมืองเพื่อให้เกิดความสวยงามภายในเมืองนั้นได้เริ่มขึ้นในประเทศตะวันตกด้วยวัตถุประสงค์คือความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในเมืองไม่ว่าจะเป็นทางด้านกายภาพที่มีการใช้ที่ดินไม่ถูกต้อง สภาพเศรษฐกิจ และปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้น การพัฒนาเมืองเพื่อให้เกิดความสวยงามนั้นนับเป็นการออกแบบเมืองที่มีเทคนิคแนวคิดวิธีการในการดำเนินงานด้วยกันหลายแนวคิด โดยแนวคิดการเคลื่อนไหวที่สวยงามของเมือง (City Beautiful Movement) นั้นเป็นแนวคิดในการออกแบบเมืองในยุคบาโรค และมีวิธีการดำเนินการคือการพัฒนาาระบบคมนาคม ระบบสวนสาธารณะ การสร้างอาคารต่างๆ ภายในเมือง พร้อมทั้งมีการประดับตกแต่งเมืองด้วยประติมากรรม รูปปั้นต่างๆ ภายในเมือง ซึ่งวิธีการปฏิบัติดังกล่าวทั้งหมดนั้นเมื่อมองในภาพรวมแล้วจะต้องมีสอดคล้องกลมกลืนกันเพื่อให้เมืองเกิดความสวยงามด้วย

5.2 ลักษณะของผังเมืองลพบุรีภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

เนื่องจากลพบุรีเป็นเมืองที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐานทั้งนี้เพราะอยู่ใกล้กับเส้นทางคมนาคมที่สำคัญทั้งทางน้ำและทางบก ทำให้ทราบว่าภายในบริเวณเมืองเก่าลพบุรีนั้นมีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ที่มีพัฒนาการการเจริญเติบโตมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์และต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาเมืองลพบุรีก็ได้ถูกสถาปนาเป็นเมืองที่มีบทบาทความสำคัญหลายครั้ง เช่น การถูกสถาปนาให้เป็นเมืองหลวงแห่งที่ 2 ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช การถูกกำหนดให้เป็นเมืองยุทธศาสตร์ทางทหารในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 โดยจะเห็นได้ว่าไม่ว่าเมืองลพบุรีจะถูกกำหนดให้มีบท

บาทฐานะเป็นอย่างไรก็ตาม แต่จะพบว่าสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเมืองในแต่ละเวลานั้น คือการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินที่ถูกวางแผนให้เหมาะสมสอดคล้องกับแผนดำเนินการในระยะเวลานั้นๆ

เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามได้กำหนดให้เมืองลพบุรีเป็นฐานทัพคู่กับเมืองเพชรบูรณ์ที่ถูกสถาปนาให้เป็นเมืองหลวงในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นจะเห็นได้ว่าเมืองลพบุรีได้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างรวดเร็วตามนโยบายและแผนการดำเนินงานของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ได้สั่งให้มีการสร้างหน่วยงานทหารหลายหน่วยภายในบริเวณเมืองลพบุรีเพื่อเป็นฐานกำลังให้กับประเทศชาติ ซึ่งในการนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ใช้พื้นที่เมืองแห่งใหม่ที่อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเมืองเก่าเป็นพื้นที่ในการดำเนินงานด้วยการจัดวางผังเมืองใหม่โดยอาศัยอิทธิพลของการวางผังเมืองตะวันตกเป็นแนวคิดปฏิบัติ

สำหรับสภาพผังเมืองลพบุรีภายใต้แนวคิดของจอมพล ป. พิบูลสงครามครั้งนี้ได้มีการสร้างถนนขนาดใหญ่เชื่อมระหว่างเมืองเก่าและเมืองใหม่ มีการสร้างอนุสาวรีย์ขึ้นเพื่อเป็นจุดหมายตาของเมือง พัฒนาพื้นที่สำหรับการนันทนาการให้กับคนในชุมชน มีการใช้เทคนิคการออกแบบเมืองด้วยการนำรูปแบบประติมากรรมต่าง ๆ มาใช้ประดับตกแต่งเพื่อเสริมให้เมืองมีความสวยงามน่าอยู่ นอกเหนือจากการสร้างตึก อาคาร และพัฒนาระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการตามการวางผังเมืองทั่วไป ซึ่งจะเห็นได้ว่าเมืองลพบุรีได้มีการขยายตัวของพื้นที่เมืองออกมาทางด้านทิศตะวันออกตามแผนการดำเนินงานของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยหลักการของการวางผังเมืองนั้นจะเป็นวิธีดำเนินการโดยในส่วนของบริเวณพื้นที่เมืองเก่าจะใช้แนวทางปฏิบัติด้วยการควบคุมและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสมและยั่งยืน แต่ในขณะเดียวกันก็ได้พยายามที่จะพัฒนาพื้นที่บริเวณเมืองใหม่ให้มีความเจริญก้าวหน้าเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในบริเวณเมืองใหม่

นอกจากการพัฒนาในพื้นที่บริเวณเขตเทศบาลเมืองลพบุรีให้เกิดความสมดุลกันระหว่างสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของเมืองกับนโยบายการพัฒนาเมืองลพบุรีในครั้งนี้แล้ว จะเห็นได้ว่าเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามได้กำหนดให้เมืองลพบุรีมีบทบาทเป็นเมืองยุทธศาสตร์ทางทหารที่สำคัญแห่งหนึ่งในระดับประเทศ ก็ได้ส่งผลให้เมืองลพบุรีกลายเป็นเมืองที่มีความเจริญกว่าในจังหวัดใกล้เคียงอื่นๆ โดยในการนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามได้วางแผนพัฒนาเมืองด้วยการมองถึงความเชื่อมโยงระหว่างศูนย์กลางการบริหารประเทศ และเมืองหลักของภูมิภาคต่างๆ เป็นสำคัญ โดยในส่วนของจังหวัดลพบุรีซึ่งถือเป็นเมืองหลักของภาคกลางตอนล่างและเป็นฐานทัพที่สำคัญของประเทศในระยะนั้นพบว่าได้มีการก่อสร้างถนนหนทางที่ทำหน้าที่ในการติดต่อระหว่างลพบุรีและเมืองหลักอื่นๆ

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเมืองลพบุรีนั้นเป็นการพัฒนาที่เกิดจากนโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำสูงสุดของประเทศ ดังนั้นแผนปฏิบัติการของโครงการพัฒนาเมืองโดยที่เกิดจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงมีการดำเนินการในลักษณะของการเกิดขึ้นตามคำสั่งให้มีการปฏิบัติ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการประเมินในเรื่องผลของการปฏิบัติการว่ามีการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของแผนดำเนินการหรือไม่อย่างไร

5.3 การวิเคราะห์ผลการศึกษา

5.3.1 การศึกษาวิเคราะห์ผังเมืองลพบุรีในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

5.3.1.1 การวิเคราะห์ด้านที่ตั้ง

เมืองลพบุรีเป็นเมืองที่มีการตั้งถิ่นฐานของคนมาอย่างช้านานเมืองหนึ่ง โดยจากการศึกษาถึงสภาพทางภูมิศาสตร์แล้วพบว่าบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการอยู่อาศัยเพราะเป็นที่ราบลุ่มเหมาะกับการเพาะปลูก ดังนั้นจึงทำให้มีการสร้างบ้านเรือนภายในเมืองลพบุรีและเจริญเติบโตจนกระทั่งกลายเป็นเมืองที่สำคัญ และมีทำเลที่ตั้งอยู่บริเวณกึ่งกลางของชุมชนเมืองต่างๆ โดยพบว่ามีหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการติดต่อระหว่างเมืองลพบุรีและเมืองอื่นๆ ทั้งทางบกและทางน้ำในอดีต

เมื่อพิจารณาถึงผังเมืองเก่าของเมืองลพบุรีแล้วพบว่าเมืองลพบุรีประกอบไปด้วยผังเมืองเก่าและการวางผังเมืองขึ้นใหม่ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยลักษณะของผังเมืองเก่านั้นมีพัฒนาการของเมืองที่ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งจะพบว่าที่ตั้งของเมืองเก่าลพบุรีในอดีตนั้นถือว่ามีความเหมาะสมและสัมพันธ์กับแหล่งน้ำ คือ แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำลพบุรี โดยแม่น้ำทั้งสองนั้นนอกจากจะเป็นเส้นทางคมนาคมสู่ภายนอกแล้วยังมีบทบาทเป็นป้อมปราการทางธรรมชาติที่ทำให้การเข้าถึงเมืองลพบุรีทางด้านอ่าวไทยมีความยากลำบากสำหรับการทำศึกสงครามของฝ่ายศัตรู และด้วยความสะดวกสบายทางด้านภูมิศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงจุดสำคัญของการเป็นทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม ดังนั้นจึงทำให้เมืองลพบุรีมีความสำคัญในฐานะของการเป็นราชธานีสำรองที่เกิดขึ้นถึง 2 ครั้งคือ ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และในสมัยพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ดังนั้นในการวิเคราะห์ถึงเหตุผลที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้พิจารณาเลือกเมืองลพบุรีให้เป็นเมืองทหารที่สำคัญของประเทศไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นสามารถพิจารณาได้ว่าส่วนหนึ่งนั้นเกิดจากสาเหตุของการที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้มองเห็น

ความเหมาะสมของสภาพทางภูมิศาสตร์ของเมืองลพบุรีเช่นเดียวกับผู้นำในสมัยประวัติศาสตร์ที่เห็นว่าเมืองลพบุรีมีที่ตั้งอยู่บริเวณกึ่งกลางของสยาม ดังนั้นในการเคลื่อนย้ายกำลังพลไปยังบริเวณทิศอื่นๆ นั้นสามารถเดินทางได้สะดวก ไม่ว่าจะเป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำ และทางบกที่สะดวกกว่าพื้นที่อื่นๆ โดยเฉพาะเส้นทางรถไฟที่สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและส่งผลให้การเดินทางเข้าถึงเมืองลพบุรีมีความสะดวก สามารถขนส่งสินค้าและประชาชนได้รวดเร็วและเป็นจำนวนมากว่าการขนส่งทางเรือ ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามมองว่าเมืองลพบุรีนั้นมีความเหมาะสมต่อการพัฒนาให้เป็นเมืองทหารในระหว่างเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองมากกว่าในพื้นที่อื่นๆ นั้นเอง

จากการที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นผู้ที่ศึกษาทางด้านวิชาการทหารปืนใหญ่ และได้เดินทางเข้ามาฝึกยิงปืน ณ บริเวณโคกกระเทียม อำเภอเมืองลพบุรีหลายครั้ง ดังนั้นจึงทำให้เห็นได้ว่าเมืองลพบุรีนั้นมีสภาพทางภูมิศาสตร์และองค์ประกอบที่เหมาะสมต่อการพัฒนาให้เป็นเมืองทหารตามทฤษฎีการเป็นเมืองยุทธศาสตร์ทางทหารที่เรียกว่า METT อันประกอบไปด้วย M หมายถึงภารกิจ E หมายถึง ศัตรู T หมายถึง ลักษณะภูมิศาสตร์ ที่ความเหมาะสมของทำเลที่ตั้งหน่วยงานทหารว่า 1) มีลักษณะภูมิประเทศที่น้ำไม่ท่วมสูง 2) มีสิ่งกีดขวางทางธรรมชาติ 3) สามารถเป็นแหล่งผลิตเพื่อเลี้ยงกองทัพในยามสงครามได้ และ T ตัวหลังหมายถึง ย่านกลางของกองทัพใหญ่ ที่ไม่ว่าสนามรบอยู่ ณ ที่ใดก็สามารถส่งกำลังกองทัพไปหนุนช่วยได้อย่างรวดเร็ว¹ โดยเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าเมืองลพบุรีมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่สอดคล้องกับทฤษฎีดังกล่าวอย่างเห็นได้ชัด โดยบริเวณทางด้านทิศเหนือซึ่งเป็นที่ตั้งหน่วยงานทหารหลายแห่งนั้นมีสภาพเป็นที่ราบสูงสลับกับภูเขาที่ถือว่าเป็นสิ่งกีดขวางทางธรรมชาติทำให้การเข้าถึงพื้นที่ทั้งทางบกและทางอากาศเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก

ลักษณะพื้นที่บริเวณรอบนอกของเมืองลพบุรีส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่เกษตรกรรมเพาะปลูกเพื่อบริโภคภายในเมืองลพบุรีและส่งขายให้แก่อกชุมชน ซึ่งในจุดนี้เองทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามมองว่าเมืองลพบุรีมีแหล่งผลิตอาหารขนาดใหญ่ทั้งพืชที่เพาะปลูกและจากป่าเขา สัตว์น้ำที่หาได้จากแม่น้ำลพบุรี ที่เพียงพอต่อจำนวนทหารที่เข้ามาปฏิบัติการทางราชการได้เพียงพอ จึงทำให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาเมืองลพบุรีให้เป็นเมืองทหารที่สำคัญของประเทศ ประกอบกับภายในเมืองลพบุรีก็ได้มีหน่วยงานทหารที่สร้างขึ้นก่อนหน้าแล้ว 3 แห่ง ดังนั้นจึงเหมาะที่จะเพิ่มหน้าที่แผนกทหารราบ แผนกทหารปืนใหญ่ และเป็นศูนย์กลางทางการทหารที่สำคัญต่อไป

¹ กุศล เขี่ยมอรุณ, "ลพบุรีในเงื้อมเงาจอมพล ป. พิบูลสงคราม," ใน ลพบุรี . สุฉารุ สุฉายา,บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ

ในส่วนของการเลือกที่ตั้งสำหรับการพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นเมืองแห่งใหม่ที่จะตอบสนองนโยบายที่มุ่งพัฒนาให้เมืองลพบุรีเป็นเมืองทวารวดีครั้งนี้จะเห็นได้ว่าการวางผังเมืองลพบุรีในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามครั้งนี้มีลักษณะโครงเมืองเป็นแนวยาวตามถนนนารายณ์มหาราช โดยเมื่อพิจารณาถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของเมืองแล้วพบว่าปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อการกำหนดหรือการเลือกที่ตั้งของเมืองที่จะพัฒนาต่อไปด้วย ทั้งนี้เพราะทางด้านทิศตะวันออกของเมืองเก่าลพบุรีมีสภาพพื้นที่ที่สูงกว่าในบริเวณเมืองเก่าซึ่งอยู่ใกล้กับแม่น้ำลพบุรีทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก ขณะที่บริเวณทางด้านทิศตะวันตกของคลองชลประทานถึงแม้จะมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นพื้นที่ที่สูงกว่าในบริเวณอื่นและใกล้กับภูเขา แต่ก็มีสภาพเป็นที่ลาดเอียงลงมาทางด้านทิศตะวันตกด้วยจึงทำให้บริเวณดังกล่าวมีสภาพเป็นที่ลุ่มด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้เองจึงเห็นได้ว่าพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นเมืองใหม่เพื่อตอบสนองนโยบายการพัฒนาเมืองลพบุรีให้เป็นเมืองทวารวดีที่สำคัญแห่งหนึ่งในระดับประเทศ และการสร้างเมืองแห่งใหม่จึงเป็นพื้นที่ที่อยู่ระหว่างทางด้านทิศตะวันออกของเมืองเก่า และทางด้านทิศตะวันตกของคลองชลประทาน ในขณะที่บริเวณที่อยู่ทางด้านทิศตะวันออกตามเส้นทางถนนนารายณ์มหาราชซึ่งเป็นบริเวณวงเวียนวงเวียนศรีสุริโยทัยนั้นก็ได้เป็นพื้นที่ระดับสูงและมีถนนพหลโยธินสร้างเชื่อมติดกับถนนดังกล่าวได้ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สำหรับราชการและทางด้านทิศใต้ซึ่งเป็นพื้นที่ลุ่มนั้นได้ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สำหรับใช้สร้างสถานศึกษา โดยจะเห็นได้ว่าการพัฒนาเมืองใหม่ลพบุรีในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามครั้งนี้ไม่ได้มุ่งเน้นในเรื่องการกำหนดสถานที่สำหรับอยู่อาศัยภายในบริเวณเมืองแห่งใหม่มากนัก

5.3.1.2 การวิเคราะห์ด้านองค์ประกอบทางผังเมืองสมัยจอมพล ป. พิบูล

สงคราม

จากการศึกษาองค์ประกอบของผังเมืองลพบุรีในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นเป็นการวางผังเมืองที่อาศัยแนวคิดกระแสความสวยงามของเมืองที่เกิดขึ้นจากในประเทศตะวันตกเข้ามาดำเนินการ ซึ่งในส่วนของแนวคิดกระแสความสวยงามของเมืองนั้นเริ่มเกิดขึ้นในปลาย ค.ศ. 18 และต้น ค.ศ. ที่ 19 (พ.ศ. 2443) และนับเป็นช่วงเวลาที่ไม่ห่างมากนักในระหว่างที่จอมพล ป. พิบูลสงครามและกลุ่มคณะราษฎรปี พ.ศ. 2475 เดินทางไปศึกษาต่อประเทศฝรั่งเศสคือปี พ.ศ. 2467² ดังนั้นเมื่อภายหลังจากที่คณะราษฎรยึดอำนาจการปกครองสำเร็จในปี พ.ศ. 2475 ก็ได้เกิดแนวคิดนโยบายการสร้างชาติขึ้นด้วยการกระจายอำนาจไปยังเมืองภูมิภาค และในส่วนของเมืองลพบุรีก็ได้มีการพัฒนาเป็นเมืองทวารวดีและพร้อมทั้งมีการวางผังเมืองตามแนว

² อนันต์ พิบูลสงคราม, จอมพล ป. พิบูลสงคราม, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศูนย์การพิมพ์, 2518) หน้า 4

คิดกระแสความสวยงามของเมืองเช่นเดียวกับรูปแบบผังเมืองของประเทศฝรั่งเศส โดยจะเห็นได้ว่าการวางผังเมืองลพบุรีในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามมีองค์ประกอบทางผังเมืองที่สร้างขึ้นนั้น สันนิษฐานได้ว่าเกิดจากการรับรู้และประทับใจผังเมืองฝรั่งเศสในช่วงระหว่างที่จอมพล ป. พิบูลสงครามอยู่ในระหว่างการศึกษาที่ประเทศฝรั่งเศส ประกอบกับในช่วงระยะเวลาดังกล่าว กระแสแนวคิดการพัฒนาเมืองเพื่อความสวยงามได้เริ่มเกิดขึ้นและเป็นที่ยอมรับในประเทศตะวันตก กับจุดมุ่งหมายของผู้นำที่ต้องการให้ประเทศไทยมีความก้าวหน้าทัดเทียมกับประเทศตะวันตก จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามได้นำแนวคิดกระแสความสวยงามของเมืองเข้ามาใช้ในการวางผังเมืองในประเทศไทย ซึ่งจะเห็นว่ารูปการพัฒนาเมืองเพื่อการทหารในครั้งนี้มี การดำเนินการพัฒนาองค์ประกอบทางกายภาพที่แตกต่างจากแนวคิดการวางผังเมืองทางด้านการทหารในสมัยประวัติศาสตร์ ซึ่งจะใช้นโยบาย กำแพงเมือง เป็นสิ่งกีดขวางและป้องกันข้าศึกศัตรู หรือแม้กระทั่งการวางผังเมืองของชาวโรมันเองก็ได้มีการวางผังเมืองแบบตารางเพื่อใช้ในการป้องกันข้าศึก

ในการวางผังเมืองครั้งนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ใช้พื้นที่ทางด้านทิศตะวันออกของเมืองเก่าเป็นพื้นที่สำหรับสร้างเมืองใหม่ เนื่องจากบริเวณภายในเมืองเก่ามีสภาพที่ค่อนข้างแออัดและไม่สามารถรองรับจำนวนประชากรที่เข้ามาใช้พื้นที่ได้เพียงพอ ดังนั้นในการดำเนินงานครั้งนี้สันนิษฐานว่าจอมพล ป. พิบูลสงครามมีความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการเลือกสร้างเมืองใหม่บริเวณทางด้านทิศตะวันออกของเมืองเก่าเพราะทำเลที่ตั้งของพื้นที่ทางด้านทิศตะวันออกเป็นที่ราบสูง และเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีประชาชนมาอยู่อาศัยไม่มากนัก ประกอบกับจะเห็นได้ว่าจอมพล ป. พิบูลสงครามให้ความสนใจถึงความสำคัญของสภาพองค์ประกอบเมืองเก่าลพบุรีด้วยการสร้างเมืองใหม่ออกไปเพื่อไม่ให้เมืองใหม่ที่สร้างขึ้นนั้นจะก่อให้เกิดการปะปนกับโบราณสถานและส่งผลประวัติศาสตร์ของเมืองลพบุรี โดยถ้าหากพัฒนาเมืองลพบุรีด้วยการสร้างบริเวณพื้นที่แห่งใหม่ก็จะแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางกายภาพของเมืองลพบุรีตั้งแต่ในอดีตและเชื่อมโยงมาสู่เมืองใหม่ที่ได้สร้างขึ้นด้วย

ในส่วนของการวางผังเมืองลพบุรีเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองอันเกิดจากการกำหนดบทบาทการเป็นเมืองทหารครั้งนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามได้กำหนดพื้นที่ในการดำเนินงานวางผังเมืองลพบุรีบริเวณทางด้านทิศตะวันออกของเมืองเก่า ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีขนาดความยาวนับจากบริเวณศาลพระกาฬตามเส้นถนนพระนารายณ์มหาราชจำนวน 4 กิโลเมตร และเป็นบริเวณที่ถนนพระนารายณ์มหาราชเชื่อมกับทางหลวงหมายเลข 1 หรือถนนพหลโยธิน โดยเมื่อพิจารณาถึงระยะเวลาของการสร้างถนนทั้ง 2 สายพบว่ามีระยะเวลาไม่ห่างกัน ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นได้ว่าจอมพล ป. พิบูลสงครามต้องการให้ถนนทั้งสองสายเชื่อมกัน โดยให้ถนนพหลโยธินนั้นเป็นถนนสายหลักในการขนส่งจากเมืองลพบุรีสู่ภายนอก โดย

เฉพาะจังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดสระบุรีที่ถูกกำหนดให้เป็นเมืองหลวง และเมืองพุทธบุรีในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และยังเป็นเส้นทางคมนาคมในการเดินทางระหว่างหน่วยงานทหารที่ตั้งขึ้นบริเวณริมสองฝั่งของถนนพหลโยธิน อีกทั้งถ้าหากมีการตัดเส้นทางถนนพหลโยธินทางด้านทิศเหนือออกไปไกลกว่า 4 กิโลเมตรนับจากศาลพระกาฬก็ไม่สามารถดำเนินการได้ ทั้งนี้เนื่องจากบริเวณดังกล่าวนั้นมีลักษณะเป็นที่ราบสูง และอยู่ใกล้ภูเขา ซึ่งทำให้ไม่สามารถสร้างถนนดำเนินการได้ไม่สะดวก และด้วยเหตุนี้จึงทำให้ขนาดของพื้นที่ฝั่งเมืองลพบุรีในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามทางด้านทิศตะวันออก – ทิศตะวันตกมีความยาวจำนวน 4 กิโลเมตร

สำหรับองค์ประกอบทางกายภาพของฝั่งเมืองลพบุรีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นมีลักษณะเป็นฝั่งเมืองที่มีถนนพระนารายณ์มหาราชเป็นแกนหลักของเมือง ที่เริ่มจากบริเวณศาลพระกาฬจนถึงบริเวณถนนพหลโยธิน ซึ่งการเลือกให้บริเวณศาลพระกาฬเป็นพื้นที่เชื่อมระหว่างเมืองเก่าลพบุรีและเมืองใหม่ด้วยถนนนารายณ์มหาราชนั้นเนื่องจากผู้เดินทางเข้าเมืองเก่าลพบุรีด้วยถนนนารายณ์มหาราชพบเห็นนั้นเนื่องจากศาลพระกาฬเป็นสัญลักษณ์ของเมืองลพบุรี ประกอบกับแต่เดิมได้มีถนนมีลักษณะเป็นดินในบริเวณดังกล่าว และการเดินทางไปจากโรงเรียนทหารบดต้องขี่ม้า หรือขี่จักรยาน ดังนั้นจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงเลือกที่จะพัฒนาถนนสายนี้ให้เป็นถนนหลัก เพื่อความสะดวกต่อการเดินทางไปยังหน่วยงานทหารแล้ว ยังได้มีการสร้างวงเวียนขึ้นเพื่อเป็นจุดหมายตา (Landmark) ของพื้นที่หรือว่าย่านนั้นๆ เหมือนกับการวางผังด้วยการใช้วงเวียนเป็นสัญลักษณ์ที่ส่งเสริมทำให้เมืองมีความสวยงามในประเทศตะวันตกอื่นๆ เช่น เมืองวอชิงตัน ดีซี (Washington DC.) เมืองปารีส (Paris) โดยพบว่าสิ่งที่น่าสนใจของการดำเนินงานครั้งนี้จะเป็นการวางผังอนุสาวรีย์หรือวงเวียนในแต่ละย่านที่ห่างกันเท่ากันในระยะ 2 กิโลเมตร คือ จากบริเวณศาลพระกาฬถึงวงเวียนศรีสุริโยทัย และจากวงเวียนศรีสุริโยทัยถึงวงเวียนพระนารายณ์ นั้นอาจเป็นเพราะจอมพล ป. พิบูลสงครามเห็นว่าเมืองเก่าลพบุรียังคงมีความสำคัญทั้งในด้านเป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งพาณิชย์กรรมของเมือง ดังนั้นถ้าหากมีการสร้างเมืองใหม่ที่อยู่ห่างไกลออกไปจากเดิมมากจะส่งผลให้การคมนาคมของคนที่อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณเมืองเก่าไม่สะดวก เนื่องจากในสมัยดังกล่าวการเดินทางโดยรถยนต์ในเมืองลพบุรียังไม่เป็นที่นิยมเพราะราคาของรถยนต์นั้นมีราคาที่สูง ประกอบในช่วงเวลานั้นเป็นภาวะสงครามและเศรษฐกิจของประเทศมีภาวะถดถอย ดังนั้นการใช้จ่ายของประชาชนสำหรับการซื้อรถยนต์ที่มีราคาสูงจึงน่าจะเป็นกลุ่มคนจำนวนน้อย โดยกลุ่มผู้ใช้รถยนต์จะเป็นกลุ่มทหารเป็นหลัก และรูปแบบการเดินทางในระยะดังกล่าวนั้นจะเป็นการเดินทางโดยสามล้อหรือการขี่จักรยานซึ่งยังคงอาศัยแรงงานของคนในการเดินทาง ด้วยเหตุนี้เองจึงไม่สามารถสร้างถนนที่มีระยะทางที่ไกลมาก

จากที่กล่าวมาแล้วว่าในการสร้างเมืองแห่งใหม่ครั้งนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามก็มีได้ละทิ้งถึงความสำคัญของเมืองเก่า ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงการกำหนดที่ตั้งของศูนย์

กลางเมืองและการใช้ที่ดินของแต่ละประเภทว่าควรอยู่บริเวณใดนั้นพบว่าส่วนหนึ่งของการเลือกที่ตั้งแต่ละแห่งยังคงคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ที่ดินเดิม โดยพบว่าทางเลือกทำเล ของย่านศูนย์กลางพาณิชย์กรรมแห่งใหม่ให้ตั้งอยู่บริเวณจุดกึ่งกลางของเมืองใหม่นั้นเนื่องจากย่านพาณิชย์กรรมเป็นศูนย์รวมกิจกรรมที่สำคัญของผู้คน ในด้านการบริการเกี่ยวกับสินค้าบริโภคอุปโภค และมีความจำเป็นที่จะต้องเดินทางมายังย่านดังกล่าวนี้อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นย่านพาณิชย์กรรมจึงควรที่จะมีที่ตั้งที่ไม่ห่างไกลจากผู้คนทั้งที่จะมาอาศัยอยู่ในเมืองใหม่ และผู้คนที่อาศัยอยู่เดิมเป็นหลัก เพื่อสามารถบริการให้แก่ผู้คนในชุมชน แม้กระทั่งสถานศึกษาหรือสถาบันราชภัฏเทพสตรีที่ได้สร้างขึ้น สันนิษฐานได้ว่าส่วนหนึ่งของการเลือกที่ตั้งนั้นน่าจะเกิดจากเหตุผลดังกล่าวด้วยเช่นกัน

จากการที่แนวคิดกระแสความสวยงามของเมือง (city beautiful movement) เป็นแนวคิดที่นิยมสร้างศูนย์ราชการที่มีขนาดใหญ่เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของเมือง นั้นๆ เช่น ศูนย์ราชการของกรุงวอชิงตัน ดีซี (Washington DC.) ศูนย์ราชการของเมืองชิคาโก (Chicago) เป็นต้น และในการวางผังเมืองลพบุรีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามครั้งนี้ก็ได้มีการวางผังเมืองบริเวณศูนย์ราชการที่มีขนาดใหญ่มีการสร้างวงเวียนเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ และนอกจากนี้จะเห็นได้ว่าจอมพล ป. พิบูลสงครามได้กำหนดให้พื้นที่ของศูนย์ราชการแห่งใหม่นั้นมีพื้นที่ที่กว้าง และตั้งอยู่ในบริเวณที่มีเส้นทางคมนาคมสะดวกทั้งการเดินทางจากถนนพระนารายณ์ มหาราช และถนนพหลโยธิน การเลือกทำเลที่ตั้งบริเวณจุดเชื่อมของถนนทั้งสองนั้นสันนิษฐานได้ว่าเพราะต้องการให้ศูนย์ราชการแห่งใหม่นี้สามารถให้บริการผู้คนทั้งในชุมชนและนอกชุมชนได้อย่างสะดวก ประกอบพื้นที่ดังกล่าวมีสภาพเป็นที่โล่ง ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ผู้ที่เดินทางมาบริเวณเมืองลพบุรีสามารถมองเห็นถึงความยิ่งใหญ่ของตัวอาคารที่สร้างขึ้นนั่นเอง

ในการพัฒนาเมืองแห่งใหม่ตามรูปแบบแนวคิดการผังเมือง ตะวันตกที่ผ่านจากการรับรู้ของจอมพล ป. พิบูลสงครามและนำมาปฏิบัติในเมืองลพบุรีทั้งในด้านการพัฒนาทางด้านกายภาพ เส้นทางคมนาคม นั้นจะเห็นได้ว่าเป็นการวางผังเมืองที่มีข้อดีคือ

- (1) เมืองลพบุรีมีการแบ่งประเภทการใช้ที่ที่ชัดเจนตามรูปแบบการผังเมืองตะวันตก
- (2) แนวคิดการวางผังเมืองแห่งใหม่ของจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นการปฏิบัติที่ยังคงสามารถดำรงรักษาสีสิ่งแวดล้อมของเมืองเก่าลพบุรีให้ยังคงคุณค่าทางประวัติศาสตร์

5.3.2 การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของเมืองลพบุรีในระดับภาค

จากการศึกษาลักษณะทางผังเมืองของลพบุรีตามแผนพัฒนาสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นจะเห็นได้ว่าการพัฒนาเมืองลพบุรีครั้งนี้เป็นการดำเนินงานตาม

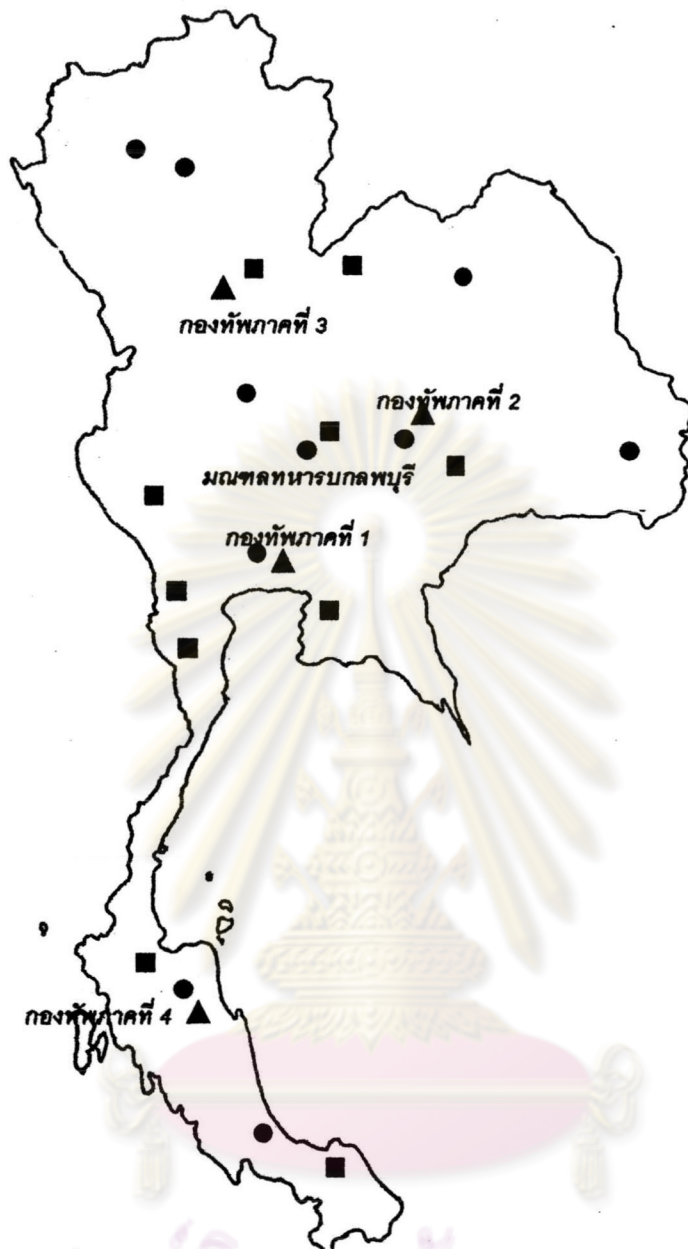
วัตถุประสงค์หลักคือการสถาปนาเมืองลพบุรีให้เป็นเมืองทหารที่สำคัญในระดับประเทศ โดยเฉพาะในช่วงภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 บทบาททางทหารของเมืองลพบุรีก็ได้รับการพัฒนาให้มีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วควบคู่กับการพัฒนาเมืองสระบุรีและเมืองเพชรบูรณ์ให้มีฐานะเป็นเมืองพุทธบุรีและเมืองหลวงแห่งที่ 2 แทนกรุงเทพมหานครที่ถูกกำหนดให้เป็นเมืองท่าตามลำดับ ซึ่งในการเลือกพื้นที่บริเวณดังกล่าวพัฒนาครั้งนี้จะเห็นได้ว่าแผนการพัฒนาเมืองสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามมุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่เพื่อใช้สำหรับป้องกันประเทศในภาวะสงคราม ดังนั้นจึงมองว่าพื้นที่ของจังหวัดลพบุรีและจังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสระบุรีเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้น โดยเมื่อพิจารณาถึงสภาพที่ตั้งและภูมิประเทศของแต่ละจังหวัดแล้วพบว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวอยู่ตอนกลางของประเทศและใกล้กับกรุงเทพมหานคร โดยในส่วนของเมืองลพบุรีนั้นเป็นเมืองทางยุทธศาสตร์ทหารที่ได้ถูกกำหนดขึ้นก่อนเกิดภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 และเมืองเพชรบูรณ์ซึ่งถูกกำหนดให้มีฐานะเป็นเมืองหลวงเพราะมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะเป็นภูเขา อยู่กึ่งกลางของประเทศ และอยู่ไกลทะเล ทำให้สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นไม่สามารถโจมตีได้สะดวก เหมาะสมต่อการเป็นฐานทัพลับทางราชการ ส่วนจังหวัดสระบุรีซึ่งถูกกำหนดให้เป็นเมืองทางพุทธศาสนานั้นมีเหตุผลมาจากสภาพของเมืองลพบุรีมีโบราณสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา นั่นคือรอยพระพุทธรูป ดังนั้นถ้าหากทางรัฐบาลพัฒนาเมืองสระบุรีให้เป็นเมืองพุทธบุรีก็จะทำให้ฝ่ายญี่ปุ่นไม่สามารถดำเนินการหรือโจมตีเมืองสระบุรี ซึ่งมีความสำคัญในฐานะเป็นทางผ่านของเส้นทางคมนาคมที่จะเดินทางระหว่างเมืองลพบุรี เมืองเพชรบูรณ์ และกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองสำคัญทั้ง 3 แห่ง ที่จะต้องป้องกันการโจมตีจากญี่ปุ่น และเพื่อให้การคมนาคมภายในเมืองทั้ง 3 สามารถเดินทางได้สะดวกตามเส้นทางถนนพหลโยธิน

เมื่อพิจารณาถึงศักยภาพโดยรวมของทั้งสามจังหวัดทั้งในด้านที่ตั้ง และภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมแล้ว จะเห็นได้ว่าความสำคัญสิ่งหนึ่งที่ทำให้แผนพัฒนาเมืองลพบุรีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้กำหนดให้เมืองลพบุรีเป็นเมืองทหารที่สำคัญต่อระดับประเทศในช่วงภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นเนื่องจากเมืองลพบุรีตั้งอยู่ใกล้กับจังหวัดเพชรบูรณ์และจังหวัดสระบุรี ดังนั้นถ้าหากญี่ปุ่นหรืออเมริกาต้องการยึดเมืองทั้งสองแห่งขึ้นก็สามารถยกกำลังพลจากเมืองลพบุรีไปป้องกันได้สะดวก ด้วยเหตุผลนี้เองจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องเร่งการพัฒนาเมืองลพบุรีให้มีความสอดคล้องกับการเจริญเติบโตของเมืองที่จะเกิดขึ้น โดยสิ่งหนึ่งที่ได้วางแผนสำหรับดำเนินการเพื่อให้วัตถุประสงค์ของการพัฒนาให้เป็นไปตามเป้าหมายก็คือเร่งการขยายความเชื่อมโยงเมืองลพบุรีกับภูมิภาคโดยรอบด้วยการสร้างเส้นทางคมนาคมสำหรับการเดินทางจากเมืองลพบุรีไปยังเมืองอื่นๆ เช่น เพชรบูรณ์ กรุงเทพมหานคร นครราชสีมา เป็นต้น ซึ่งผลของการพัฒนาเส้นทางคมนาคมในครั้งนี้ได้ทำให้เมืองลพบุรีกลายเป็นเมืองที่มีการเดินทางเข้าถึง

ในพื้นที่บริเวณโดยรอบได้สะดวกมากยิ่งขึ้น และจะเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมการเจริญเติบโตของเมืองลพบุรีในด้านอื่นๆ ด้วยเช่นกัน

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าปัจจัยหนึ่งที่จ่อมพล ป. พิบูลสงครามได้เลือกสถาปนาเมืองลพบุรีให้เป็นเมืองทหารควบคู่กับการพัฒนาเมืองเพชรบูรณ์ในครั้งนี้เนื่องมาจากความเหมาะสมในด้านที่ตั้งของเมืองลพบุรีที่มีความโดดเด่นกว่าในจังหวัดใกล้เคียงอื่นๆ นั่นคือเพราะเมืองลพบุรีมีสภาพเป็นที่สูง มีป่าและภูเขาที่เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญ รวมไปถึงที่ตั้งของเมืองลพบุรีนั้นจัดได้ว่าเป็นเมืองที่อยู่ในตอนกลางระหว่างทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ของประเทศทำให้เกิดความสะดวกในการเคลื่อนย้ายกำลังพล และเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมแก่การสร้างเป็นฐานทัพ โดยจะเห็นได้ว่าเมื่อจ่อมพล ป. พิบูลสงครามได้พัฒนาเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมโยงระหว่างจังหวัดลพบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสระบุรี และภูมิภาคอื่นๆ การดำเนินงานเหล่านี้ล้วนส่งผลให้ทั้งจังหวัดลพบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ยกเว้นเพียงจังหวัดสระบุรี ที่ถึงแม้จะเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่ได้รับการพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์ป้องกันประเทศก็ตาม แต่ก็มิได้มีการพัฒนาในรูปแบบเช่น 2 จังหวัดดังกล่าวที่มุ่งการพัฒนาให้เกิดเมืองมีความเจริญสามารถรองรับบทบาทที่ถูกกำหนดขึ้นตามแผน ซึ่งนอกจากนี้จะเห็นได้ว่าในขณะนั้นจังหวัดใกล้เคียงอย่างนครราชสีมา ซึ่งเป็นเมืองหลักของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเป็นที่ตั้งของกองทัพภาคที่ 2 จะได้รับการพัฒนาเมืองเช่นเดียวกับจังหวัดลพบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดสระบุรีก็ตาม แต่จะพบว่าความสนใจในการพัฒนาเมืองแห่งนี้นั้นมีเพียงส่วนน้อย ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวถึงเป็นภาวะสงครามและเกิดเหตุการณ์ณ์คับขันขึ้นภายในประเทศ ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าในช่วงระยะเวลาดังกล่าวการพัฒนาเมืองลพบุรี เพชรบูรณ์ สระบุรีจึงมีความสำคัญต่อการป้องกันประเทศมากกว่าการพัฒนาบริเวณจังหวัดอื่นๆ ที่เน้นในเรื่องการสร้างเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมโยงกันระหว่างจังหวัด และภูมิภาค ซึ่งผลของการพัฒนาเมืองครั้งนี้ได้ส่งผลให้เมืองทั้งสามมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วควบคู่กัน

ต่อมาเมื่อจ่อมพล ป. พิบูลสงครามพ้นจากตำแหน่งผู้นำของประเทศ ดังนั้นการพัฒนาเมืองเพชรบูรณ์ให้เป็นเมืองหลวงแทนกรุงเทพมหานครจึงได้ยุติลงไป ซึ่งจากเหตุการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นก็ได้ส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของเมืองลพบุรีที่เคยมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วก็ได้ถูกลดบทบาทและความเจริญเติบโตของเมืองลง ซึ่งถึงแม้ว่าเมืองลพบุรีในปัจจุบันยังคงถูกกำหนดให้เป็นเมืองทหารที่สำคัญของประเทศก็ตาม แต่วาทะบทที่ได้เคยได้รับการสถาปนาในฐานะของการเป็นเมืองทหารยุทธศาสตร์หรือเมืองทางด้านทหารที่สำคัญของประเทศก็ได้ถูกเลือนบทบาทให้ไปเป็นเมืองที่อยู่ภายใต้การดูแลของกองทัพภาคที่ 1 กรุงเทพมหานครเช่นเดิม โดยจะพบว่าปัจจุบันเมืองลพบุรีมีฐานะของการเป็นมณฑลทหารที่ท่า

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สัญลักษณ์

- ▲ กองทัพบก
- มณฑลทหาร
- จังหวัดทหารบก

พลองการพัฒนเมืองการตำรวจมืองฉวีนต : ทรนึศึษาเมืองพบุรี

แผนที่แสดง : ลำดับคักษ์ของการบริหารราชการทหารในประเทศไทย

แผนที่หมายเลข
5.1

หน้าที่ดูแลควบคุมหน่วยงานทหารในพื้นที่จังหวัดลพบุรีและบริเวณใกล้เคียง โดยมีหน่วยงานที่ตั้งอยู่ภายในพื้นที่จังหวัดลพบุรี คือ มณฑลทหารบกที่ 13 ศูนย์การทหารปืนใหญ่ ศูนย์การบินทหารบก ศูนย์บัญชาการสงครามพิเศษ ศูนย์อำนวยการสร้างอาวุธกองทัพบก กองพลทหารปืนใหญ่ กรมทหารราบที่ 31 รักษาพระองค์ โรงพยาบาลอานันทมหิดล กองบิน 2 กองพลบินที่ 1 และจังหวัดทหารบกลพบุรี ค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ค่ายกองพันทหารราบที่ 4 ค่ายวชิราลงกรณ์

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเมืองลพบุรีของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นได้ส่งอิทธิพลมาสู่สภาพของเมืองลพบุรีในปัจจุบันที่ยังคงมีฐานะในการเป็นเมืองทหารที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ ซึ่งผลของการพัฒนาเมืองในครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในจังหวัดลพบุรีในหลายด้าน โดยจะพบว่าภายหลังจากที่โครงการพัฒนาเมืองครั้งนี้ได้ยุติการดำเนินการแล้วแต่ก็จะพบว่าในช่วงระยะ 10 ปี หลังจากนั้นมาเมืองลพบุรีก็ยังคงมีการเจริญเติบโตควบคู่ไปกับเมืองเพชรบูรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรทหารที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาสร้างบ้านเรือนภายในเมืองที่ทำให้เมืองลพบุรีมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรจากเดิม โดยจะพบว่าในช่วงระยะดังกล่าวนี้เมืองลพบุรีมีการเพิ่มขึ้นของอัตราการเจริญเติบโตของประชากรที่สูงรองจากจังหวัดเพชรบูรณ์และจังหวัดอื่นในภูมิภาคเดียวกัน ซึ่งการเกิดขึ้นของจำนวนประชากรนั้นได้ส่งผลให้เศรษฐกิจของเมืองมีการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการสินค้าบริโภคอุปโภคของผู้คนที่ไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน ดังนั้นจึงทำให้เกิดกลุ่มพ่อค้าที่สนใจลงทุนเปิดกิจการค้าขายสินค้าภายในเมืองขึ้น รวมไปถึงจำนวนแรงงานที่ย้ายจากภาคเกษตรกรรมหันมาประกอบอาชีพเป็นแรงงานในภาคบริการ ไม่ว่าจะเป็นแรงงานของหน่วยงานทหารภายในเมือง หรือแม้แต่เป็นลูกจ้างบริเวณตลาดสินค้าก็ตาม ซึ่งจำนวนแรงงานที่เพิ่มขึ้นภายในจังหวัดลพบุรีนี้มีตัวเลขที่สูงรองจากจังหวัดเพชรบูรณ์และเมื่อเปรียบเทียบกับ การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรของแต่ละจังหวัดในเขตภาคกลางตอนบนจะพบว่า มีจำนวนประชากรของเมืองลพบุรีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและมีค่าตัวเลขที่สูงกว่าในจังหวัดนครราชสีมาซึ่งเป็นเมืองหลักที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงระยะเวลาดังกล่าว

จะเห็นได้ว่าภาพรวมของเมืองลพบุรีภายหลังจากที่ได้มีการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการพัฒนาเมืองลพบุรีให้เป็นเมืองทหารในระยะช่วง 10 ปีแรกนั้นพบว่าเมืองลพบุรีมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วถึงแม้ว่าการพัฒนาดังกล่าวจะสิ้นสุดลงแล้วก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากผลสืบเนื่องที่เกิดจากแผนพัฒนาเมืองลพบุรีให้เป็นเมืองราชการทหารครั้งนี้ทำให้เมืองมีสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านกายภาพที่มีการก่อสร้างอาคาร ศูนย์ราชการต่างๆ ของเมืองให้ทันสมัย รวมไปถึงการพัฒนาเส้นทางคมนาคมภายในเมืองและเชื่อมโยงระหว่างภายนอกชุมชนที่

เป็นการส่งเสริมให้มีการเดินทางติดต่อกับเมืองอื่นๆ ได้สะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งการพัฒนาเหล่านี้นับเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจของเมืองที่มีบทบาทในการเป็นแหล่งงานของคนเมืองและคนจากภายนอก ด้วยเหตุนี้เองจะเห็นได้ว่าภายหลังจากการสถาปนาเมืองลพบุรีให้เป็นเมืองทหารแล้วนั้นได้ทำให้เมืองลพบุรีมีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งเศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัย ที่ผู้คนต่างสนใจในการเลือกเป็นที่ตั้งถิ่นฐานเนื่องจากความพร้อมของปัจจัยด้านต่างๆ อาทิ แหล่งงาน เส้นทางคมนาคม นั้นเอง

เมื่อพิจารณาถึงบทบาทของเมืองลพบุรีต่อระดับภาคในปัจจุบันพบว่าอัตราการเจริญเติบโตของเมืองที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงระยะ 10 ปีแรกที่มีแผนพัฒนาได้ยุติลงนั้นมีแนวโน้มที่ลดลงมาโดยตลอดถึงในปัจจุบัน โดยสาเหตุสำคัญที่ทำให้เมืองลพบุรีถูกลดบทบาทความเจริญลงไปนั้นเกิดจากความเจริญที่สืบเนื่องภายหลังจากการพัฒนาในระยะแรกนั้นมีการเจริญเติบโตตามทิศทางที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้กำหนดไว้เป็นฐานะของเมืองราชการทหารนั้นมีการพัฒนาให้เติบโตอย่างเต็มที่แล้ว และทางราชการทหารก็ไม่ได้มีการกำหนดให้เมืองลพบุรีมีบทบาททางการทหารที่สำคัญเช่นเดียวกับในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม อีกทั้งในปัจจุบันได้มีแผนการพัฒนาเมืองลพบุรีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายแห่งได้กำหนดบทบาทให้เมืองลพบุรีมีการพัฒนาในลำดับต่ำ เช่น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ในด้านการพัฒนาเมืองโดยให้ลำดับการพัฒนาชุมชนเมืองลพบุรีไว้ในลำดับที่ 4 ของการจัดการที่มี 6 ลำดับที่กำหนดให้การพัฒนาเมืองลพบุรี ซึ่งบ่งชี้ถึงการพัฒนาในลำดับต่ำ ด้วยการพัฒนาเปลี่ยนแปลงขยายตัวที่ไม่รวดเร็วนัก โดยกำหนดให้จังหวัดสระบุรีและพระนครศรีอยุธยาเป็นฐานเศรษฐกิจหลักของภาคกลางตอนบน ด้านการค้า การบริการขนส่ง และเป็นศูนย์บริการด้านเทคนิค วิทยาการและสนับสนุนเขตอุตสาหกรรมการเกษตร³

และสำนักผังเมืองได้เสนอลำดับศักยภาพบทบาทความเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของชุมชนเมืองต่างๆ ในภาคกลางตอนบน โดยกำหนดให้ชุมชนเมืองสระบุรีเป็นศูนย์กลางลำดับหนึ่ง ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางคมนาคมขนส่ง แหล่งอุตสาหกรรม ศูนย์กลางทางด้านการค้าบริการ ตลาดกลางสินค้าเกษตรและการสาธารณสุข และมีการส่งเสริมทางด้านอุตสาหกรรม และศูนย์กลางชุมชนเมืองลำดับสอง กำหนดไว้ 6 ชุมชนคือ ชุมชนเมืองชัยนาท อ่างทอง สิงห์บุรี ลพบุรี พระพุทธบาทและพระนครศรีอยุธยา โดยกำหนดให้เมืองลพบุรีมีบทบาทเป็นศูนย์กลางตลาดสินค้าเกษตรกรรม การค้าและบริการ และเป็นศูนย์กลางในการบริหาร ราชการ⁴

³ มหาวิทยาลัยศิลปากร,โครงการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าลพบุรี(กรุงเทพฯ:สนธรรมมิก,2537),หน้า 49.

⁴ เรื่องเดียวกัน,หน้า 47.

ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ว่าแนวโน้มของการเจริญเติบโตที่เกิดขึ้นของเมืองลพบุรีในปัจจุบันนั้นเป็นการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงและขยายตัวอย่างช้า ซึ่งต่างจากจังหวัดสระบุรีและพระนครศรีอยุธยาที่ถูกกำหนดให้เป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคกลางตอนบนทั้งในด้านการค้า การบริการขนส่ง เป็นศูนย์บริการด้านเทคนิควิทยาการและสนับสนุนเขตอุตสาหกรรมกรรมกรเกษตร ซึ่งทำให้เมืองทั้งสองจังหวัดนั้นมีแนวโน้มของอัตราการเจริญเติบโตประชากรแรงงานที่เพิ่มขึ้นในระยะหลัง โดยในปัจจุบันนั้นพบว่าทั้งสองจังหวัดได้มีอัตราการเจริญเติบโตของประชากรแรงงานระหว่างปี พ.ศ. 2533 – 2543 ที่สูงกว่าจังหวัดลพบุรีที่ปัจจุบันมีบทบาทของการเป็นเมืองทหารและการท่องเที่ยว และเป็นแหล่งผลิตผลทางการเกษตรซึ่งมีความต้องการทางด้านแรงงานที่น้อยกว่าแรงงานที่เกิดขึ้นจากจังหวัดที่มีฐานทางเศรษฐกิจในด้านอุตสาหกรรมอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดสระบุรี ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ประชากรกลุ่มแรงงานทั้งจากภายนอกจังหวัดต่างเดินทางเข้ามาประกอบอาชีพภายในสองจังหวัดที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งในปัจจุบันจังหวัดสระบุรี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยานับเป็นจังหวัดที่มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกและสามารถเดินทางติดต่อไปยังพื้นที่อื่นๆ ที่เชื่อมโยงได้ เช่น เส้นทางคมนาคมสายเอเชียที่เป็นเส้นทางหลักในการเดินทางสู่ภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดสระบุรีถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีโครงข่ายคมนาคมที่เชื่อมโยงกับจังหวัดอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นทางภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจากความสะดวกในการเดินทางนั้นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นหลายแห่งในบริเวณพื้นที่ที่อยู่ติดกับเส้นทางคมนาคมทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการขนส่งสินค้านั่นเอง

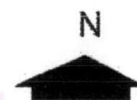
จากที่กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นได้ว่าปัจจุบันโครงสร้างเมืองหลักที่สำคัญของภาคกลางตอนบนตลอดช่วงในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาราวครึ่งศตวรรษนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่โครงสร้างหลักของภาคได้แก่ จังหวัดลพบุรี ที่มีการเจริญเติบโตของเมืองที่เกิดจากแผนพัฒนาเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าแนวโน้มของการเจริญเติบโตของเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปยังจังหวัดสระบุรีและพระนครศรีอยุธยามีอัตราการเติบโตของประชากรภายในจังหวัดทั้งสองแห่งนั้นเพิ่มมากขึ้นและเข้ามาแทนที่จังหวัดลพบุรีที่เคยมีอัตราการเจริญเติบโตของประชากรในตัวเลขที่สูงในช่วง 10 ปีแรกของการพัฒนาเมืองภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยจะพบว่าปัจจุบันจังหวัดลพบุรีนั้นมีบทบาทที่สำคัญคือการเป็นเมืองทหารที่อยู่ภายใต้การดูแลของกองทัพภาคที่ 1 และเป็นเมืองที่มีบทบาทในฐานะการเป็นแหล่งผลิตทางด้านเกษตรกรรมของภาคกลางตอนบน โดยในส่วนของอำเภอเมืองนั้นถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีบทบาทการท่องเที่ยวที่สำคัญทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งรองจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สัญลักษณ์

- แสดงเมืองศูนย์กลาง
- แสดงเมืองที่อยู๋ในการพัฒนาระดับต่ำ
- แสดงความเชื่อมโยงของเมืองแต่ละแห่ง

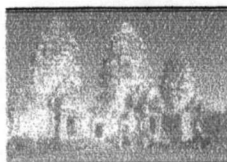
ศูนย์วิทยพัทยาคร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พลวงการพัฒนาเมืองภายใต้ฉักรัพการพืงเมืองฉวณนค : กรณัศัษาเมืองฉพบุรี

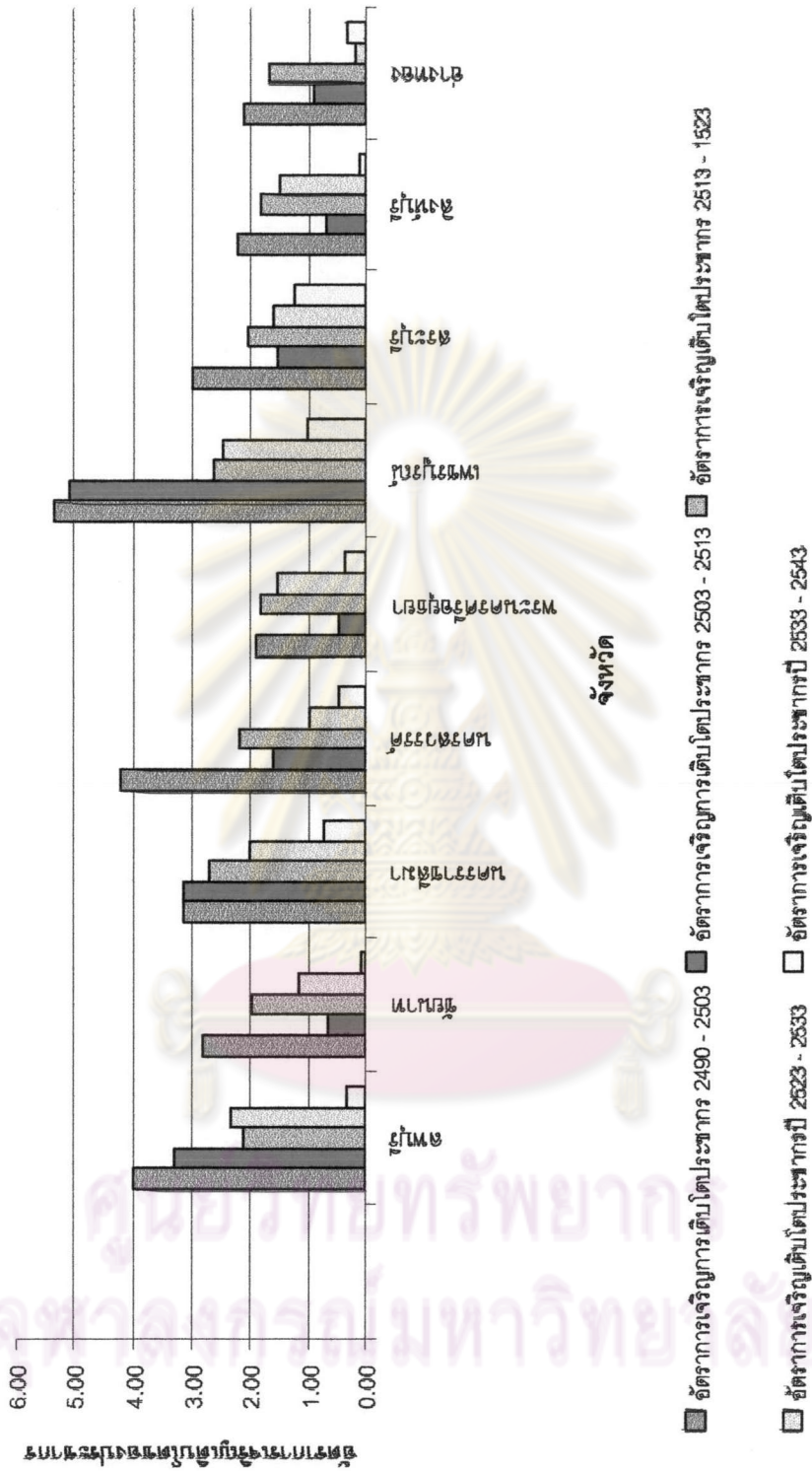
แผนทึแสดง โครงข่ายการพัฒนาศบริเวณพืงทึภาคกลางตอนบน

แผนทึหมายเลข

5.2

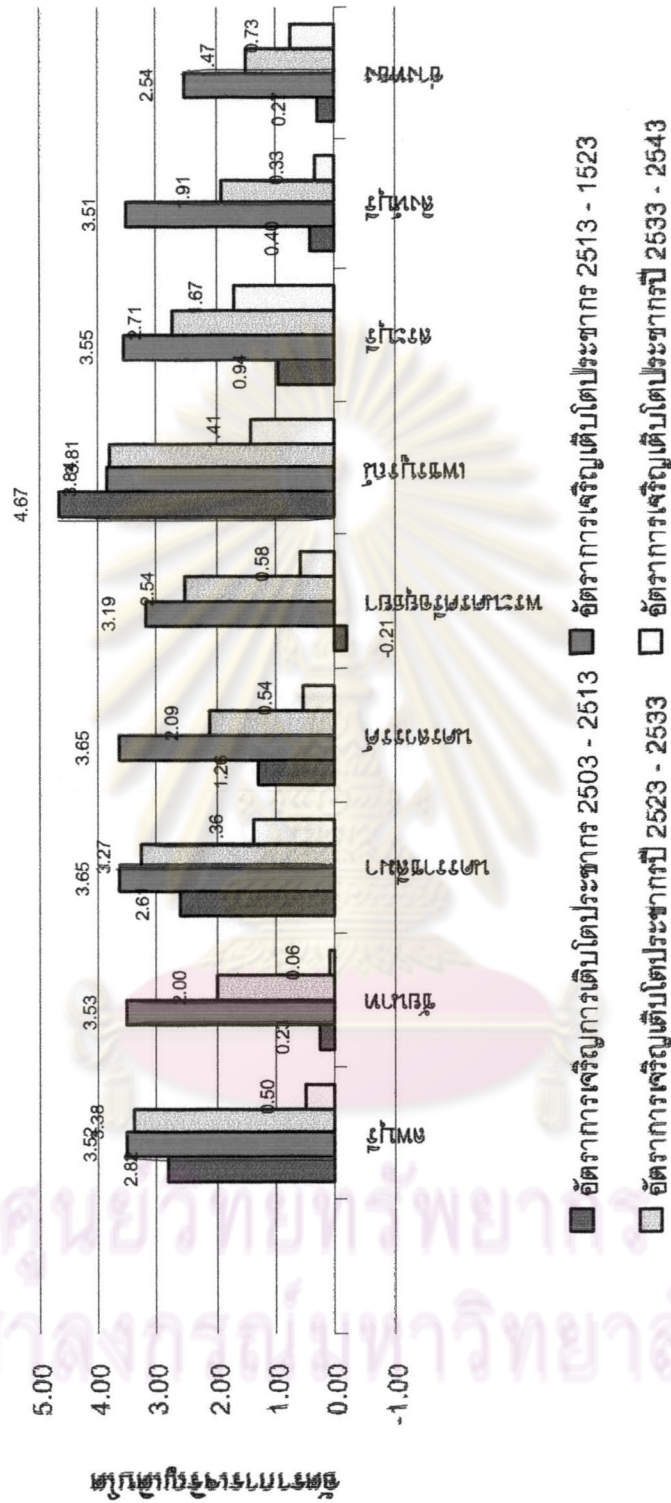
แผนภูมิที่ 5.1 แสดงอัตราการเจริญเติบโตของประชากรภาคกลางปี 2490 - 2543

ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

แผนภูมิที่ 5.2 แสดงอัตราการเจริญเติบโตของประชากรวัยแรงงานในเขตภาคกลาง

ศูนย์วิจัยทรัพยากรน้ำภาคกลาง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

■ อัตราการเจริญเติบโตประชากร 2503 - 2513   ■ อัตราการเจริญเติบโตประชากร 2513 - 2523
□ อัตราการเจริญเติบโตประชากรปี 2523 - 2533   □ อัตราการเจริญเติบโตประชากรปี 2533 - 2543

5.3.2 การศึกษาผลการปฏิบัติในระดับเมือง

ด้วยการพัฒนาเมืองลพบุรีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่มีการวางแผนพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองทหารและทำให้เกิดความเจริญเติบโตของเมืองที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นเพื่อเป็นการรองรับนโยบายดังกล่าวจึงได้มีการพัฒนาพื้นที่บริเวณเขตเทศบาลเมืองลพบุรีเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับผลของการพัฒนาที่เกิดขึ้น โดยแผนการพัฒนาระดับเขตเทศบาลในครั้งนี้จะเห็นได้ว่ามีทั้งแผนพัฒนาทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งแผนพัฒนาในแต่ละด้านยังคงมีผลกระทบต่อเมืองลพบุรีในปัจจุบันด้วยเช่นกัน

5.3.2.1 การประเมินผลการปฏิบัติในด้านกายภาพ

จากการวางผังเมืองลพบุรีของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีนโยบายการพัฒนาทางด้านกายภาพของเมืองลพบุรีด้วยการส่งเสริมให้เมืองลพบุรีมีการแสดงเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของตนเองนั่นคือการเป็นแหล่งโบราณสถานที่สำคัญในบริเวณเมืองเก่า ด้วยเหตุนี้เองแผนพัฒนาเมืองลพบุรีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเมืองลพบุรี คือ การอาศัยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2477 ด้วยการขยายพื้นที่เมืองเพื่อเป็นการลดกิจกรรมต่างๆ ภายในเมืองเก่า และการกำหนดผังเมืองใหม่ในบริเวณทางด้านทิศตะวันออกคือ ถัดจากศาลพระกาฬออกไปพร้อมทั้งได้มีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อาทิ ศูนย์ราชการ สถานศึกษา ภายในบริเวณเมืองใหม่

ในการดำเนินงานตามแผนการพัฒนาเมืองลพบุรีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามครั้งนี้ได้กำหนดให้มีการพัฒนาบริเวณพื้นที่เขตเทศบาลเมืองลพบุรี โดยมอบให้กรมยุทธการทหารบกทำหน้าที่เป็นหน่วยงานในการปฏิบัติตามแนวคิดการวางผังเมืองเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในบริเวณเมืองเก่า และเพื่อตอบสนองแนวคิดการพัฒนาเมืองลพบุรีให้เป็นเมืองทหาร โดยได้มีการควบคุมการขยายตัวภายในพื้นที่บริเวณเมืองเก่าพร้อมทั้งมีการพัฒนาพื้นที่ว่างทางด้านทิศตะวันออกของเมืองเก่าให้เป็นเมืองใหม่ ซึ่งในแต่ละพื้นที่นั้นแผนพัฒนาเมืองลพบุรีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีจุดมุ่งหมายของแผนพัฒนาเมืองที่แตกต่างกันไปตามข้อกำหนดทางกายภาพที่ได้วางแผนไว้ดังนี้

บริเวณพื้นที่ 1 คือบริเวณที่ดินเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และเป็นที่ดินเพื่ออยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ซึ่งในการนี้ตามแผนพัฒนาเมืองลพบุรีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีนโยบายในการย้ายสำนักงานราชการที่ตั้งอยู่ภายในบริเวณพระราชวังนารายณ์

ราชนิเวศน์ไปยังบริเวณวงเวียนเทพสตรี พร้อมทั้งมีการปรับปรุงพื้นที่บริเวณรอบวัดรวก วัดเสาชิง
ทอง และที่ราชพัสดุบางแห่งให้มีความเหมาะสมต่อการเป็นโบราณสถานที่สำคัญทางประวัติ
ศาสตร์ โดยข้อกำหนดของการใช้ที่ดินในบริเวณแห่งนี้จะเป็นในเรื่องของการควบคุมจำนวนของ
การก่อสร้างบ้านเรือน การขยายตัวของอาคารพาณิชย์กรรม เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับคุณค่า
ของสภาพแวดล้อมของพื้นที่บริเวณเมืองเก่า รวมไปถึงได้มีนโยบายในการที่จะพัฒนาพื้นที่บาง
แห่งของบริเวณดังกล่าวให้เป็นสวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนภายในเมือง

บริเวณพื้นที่ 2 คือบริเวณตั้งแต่ทางด้านทิศตะวันออกของทาง
รถไฟจนถึงคลองชลประทาน ได้กำหนดให้พื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นย่านพาณิชย์กรรม สถาน
ศึกษา และพื้นที่อยู่อาศัยทางด้านทิศใต้ ส่วนทิศเหนือของถนนนารายณ์มหาราชได้สร้างค่ายทหาร
ขนาดใหญ่ โดยจะเห็นได้ว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวนอกจากจะเป็นพื้นที่ในการพัฒนาเพื่อนำไปสู่
วัตถุประสงค์ของนโยบายที่จะสร้างเมืองลพบุรีให้เป็นเมืองทหารที่สำคัญแล้วยังเป็นพื้นที่ที่ถูกวาง
ไว้สำหรับการส่งเสริมวัตถุประสงค์ในการดำเนินการพัฒนาพื้นที่ในบริเวณหมายเลข 1 นั่นคือ
เพื่อเป็นการดึงดูดผู้คนให้อาศัยอยู่ในเมืองเก่าและผู้เข้ามาอยู่ใหม่ให้มาเลือกตั้งถิ่นฐานในบริเวณดัง
กล่าว ดังนั้นแผนพัฒนาเมืองลพบุรีในครั้งนี้จึงได้กำหนดพื้นที่ในบริเวณดังกล่าวให้มีหน้าที่ในการ
เป็นแหล่งพาณิชย์กรรมและที่อยู่อาศัยของผู้คน พร้อมกันนั้นยังได้ดำเนินการพัฒนาพื้นที่ด้วยการ
สร้างสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่างๆ ดังนี้

1. สร้างสถานีอนามัย โรงเรียนการเรือน โรงเรียนฝึกการช่างสตรี
และโรงเรียนครูสตรี

2. สร้างสุขศาลาชั้น 1

3. สร้างรมณีย์สถาน สวนสำเริง และสนามกีฬาเด็กเล่น

4. สร้างโรงเรียนราษฎรชั้น 1

5. สร้างสุขศาลา

จะเห็นได้ว่าในข้อกำหนดของการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่
บริเวณที่ 2 นั้นจะเป็นในเรื่องของนโยบายการพัฒนาพื้นที่ให้มีการเจริญเติบโตของเมือง

บริเวณพื้นที่ 3 เป็นพื้นที่ที่เกิดจากการพัฒนาเมืองตามแผน
ของจอมพล ป. พิบูลสงครามเช่นเดียวกับพื้นที่บริเวณที่ 2 และมีข้อกำหนดของการพัฒนาพื้นที่ใน
บริเวณแห่งนี้เป็นการดำเนินงานด้วยการพัฒนาให้พื้นที่ในบริเวณดังกล่าวนี้เป็นสถานที่ราชการ
แห่งใหม่ของเมือง โดยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้วางแผนให้มีการโยกย้ายสถานที่ราชการภายใน

บริเวณเมืองเก่ามาอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ตามนโยบายของการลดความแออัดภายในเมืองเก่า และเพื่อเป็นการทำให้พื้นที่ที่มีศักยภาพในการเป็นพื้นที่ราชการมากยิ่งขึ้นจึงได้มีการจัดตั้งให้อยู่ใกล้กับบริเวณที่มีเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ ทั้งเส้นทางที่เดินทางเข้าสู่ภายในเมืองและการเดินทางออกสู่นอกเมือง ทำให้ผู้คนที่อยู่อาศัยภายในเขตเทศบาลและบริเวณตำบลรอบๆสามารถเดินทางเข้ามาใช้บริการกับหน่วยงานรัฐต่างๆ เหล่านี้ได้สะดวกยิ่งขึ้น และนอกจากนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามยังได้สร้างวงเวียนพระนารายณ์มหาราชภายในบริเวณดังกล่าวเพื่อเป็นสัญลักษณ์และส่งเสริมให้พื้นที่แห่งนี้มีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้นด้วย

นอกจากนี้แล้วจะเห็นได้ว่าจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีโครงการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมในบริเวณเมืองลพบุรี เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้พบว่าได้มีการกำหนดให้มีการก่อสร้างอุตสาหกรรมโรงงานฟอกหนังในพื้นที่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำลพบุรี ตารางที่ 5.1 แสดงการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่เทศบาลเมืองลพบุรีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

แผนการปฏิบัติ	การดำเนินงาน
1. ย้ายสำนักงานและเทศบาลจากบริเวณวงเวียนพระนารายณ์	/
2. ขยายถนนรอบวัดและที่ราชพัสดุบางแห่ง	/
3. การระบายคนไทยจากเมืองเก่าออกมาสู่เมืองใหม่)	/
4. การก่อสร้างอาคารวัดฤๅษีในเขตเทศบาลที่จะขยายใหม่ สร้างสถานีอนามัย โรงเรียนการเรือน โรงเรียนฝึกการช่างสตรี และโรงเรียนครูสตรี	/
สร้างสุขศาลาชั้น 1	/
สร้างรมณีสถานสวนสำเริง และสนามกีฬาเด็กเล่น	/
สร้างโรงเรียนราษฎรชั้น 1	/
สร้างสุขศาลา	/
5 ทำเขื่อน ทำเรือ และถนนริมแม่น้ำ	/
6. จัดตั้งโรงเรียนอาชีวศึกษา	/
7.จัดให้มีเทศบาลนิชยโรงฟอกหนัง	-
8.สร้างบริเวณวงเวียนศรีสุริโยทัยให้เป็นย่านพาณิชย์กรรมของเมือง	/
9.สร้างบริเวณวงเวียนเทพสตรีให้เป็นศูนย์ราชการ (กำหนดเป็นสีน้ำเงิน)	/

/ มีการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ

- ไม่มีการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ

ในการศึกษาเพื่อประเมินผลการปฏิบัติทางด้านกายภาพตามโครงการพัฒนาเมืองลพบุรีภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามครั้งนี้จะใช้วิธีการศึกษาโดยการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานจากข้อกำหนดของการใช้ประโยชน์ที่ดินตามแผนพัฒนาเมืองลพบุรีที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้วางไว้กับการใช้ประโยชน์ที่ดินเมืองลพบุรีในปัจจุบันนำมาพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพของเมืองว่าเป็นไปตามแผนพัฒนาเมืองที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้กำหนดไว้หรือไม่อย่างไร โดยในการศึกษาได้แบ่งพื้นที่ศึกษาออกเป็น 4 บริเวณ คือ

- บริเวณพื้นที่เมืองเก่าถึงทางทิศตะวันตกของเส้นทางรถไฟ
- บริเวณทิศตะวันออกของเส้นทางรถไฟจนถึงคลองชลประทาน
- บริเวณคลองชลประทานถึงวงเวียนเทพสตรี

จากพื้นที่ที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละบริเวณดังที่กล่าวมานั้นจอมพล ป. พิบูลสงครามได้วางแผนดำเนินงานออกเป็นแผนปฏิบัติการในแต่ละบริเวณด้วย ทั้งนี้เนื่องจากวัตถุประสงค์ในการพัฒนาพื้นที่ของแห่งใดๆ นั้นก็มีความแตกต่างกันออกไปตามศักยภาพทางกายภาพแต่ละบริเวณนั่นเอง

- บริเวณเมืองเก่าถึงพื้นที่ทางด้านทิศตะวันตกของทางรถไฟ

พื้นที่บริเวณที่ 1 เริ่มตั้งแต่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำลพบุรีถึงทางด้านทิศตะวันตกของทางรถไฟมีพื้นที่โดยเฉลี่ยทั้งสิ้นประมาณร้อยละ 13.3 ของพื้นที่เขตเทศบาลเมืองลพบุรีทั้งหมดพบว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวนั้นนอกจากจะมีความสำคัญในฐานะของการเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์แล้วยังเป็นสถานที่ตั้งถิ่นฐานเก่าแก่ของประชาชนเมืองลพบุรี จึงทำให้เห็นได้ในปัจจุบันบริเวณพื้นที่ดังกล่าวจะมีลักษณะการใช้ที่ดินแบบผสม (mix used) คือมีทั้งการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม ราชการ และโบราณสถานหลายแห่งที่ปะปนกันภายในพื้นที่ กลายเป็นปัญหาทางกายภาพที่ไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมอันมีคุณค่าในบริเวณเมืองเก่า ดังนั้นจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงได้วางแผนพัฒนาเมืองลพบุรีด้วยการขยายพื้นที่เมืองออกไปทางด้านทิศตะวันออกสำหรับเป็นพื้นที่เมืองใหม่ และได้วางแผนปฏิบัติเพื่อให้โครงการหรือนโยบายของแผนสำเร็จด้วยการย้ายหน่วยงานราชการภายในบริเวณเมืองเก่าพร้อมทั้งส่งเสริมให้คนย้ายเข้าไปยังบริเวณเมืองแห่งใหม่เพื่อเป็นการลดกิจกรรมภายในบริเวณเมืองเก่านั่นเอง

สำหรับแผนปฏิบัติการดำเนินงานภายในเขตเมืองเก่าครั้งนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามได้กำหนดไว้ในแผนการดำเนินงานทั้งหมด 4 ข้อคือ 1,2,3,7 (จากตารางที่ 5.1) โดยนโยบายหลักของแผนการปฏิบัตินั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับการลดกิจกรรมการใช้ที่ดินในบริเวณเมืองเก่า และพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์แห่งเป็นสถานที่สำหรับนันทนาการแก่คนในเมือง ยกเว้นในข้อ 7 ที่ได้เสนอให้มีการจัดตั้งเทศพาณิชย์โรงฟอกหนัง ซึ่งโรงงานดังกล่าวนั้นสร้างขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมในด้านเศรษฐกิจของประเทศ และส่งเสริมอาชีพให้กับประชาชนเมืองลพบุรี ประกอบกับพื้นที่เมืองลพบุรีนั้นมีสภาพพื้นที่ป่าเป็นหลายแห่งดังนั้นจึงสามารถหาหนังสือตัวมา ป้อนโรงงานได้ง่ายกว่าในบริเวณอื่นนั่นเอง

จะเห็นได้ว่าเมื่อเปรียบเทียบข้อกำหนดของแผนปฏิบัติการตามผังเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามกับสภาพการใช้ที่ดินเมืองลพบุรีในปัจจุบันนั้นพบว่าการใช้ที่ดินบริเวณเมืองลพบุรีที่ปรากฏอยู่ช่วงเวลาปัจจุบันไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาเขตเทศบาลเมืองลพบุรีที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้กำหนดไว้ ถึงแม้ว่าจะมีการปฏิบัติในเรื่องของการโยกย้ายสถานที่ราชการซึ่งตั้งอยู่ภายในบริเวณพระราชวังนารายณ์ราชินิเวศน์ออกไปยังบริเวณวงเวียนเทพสตรีตามข้อกำหนดในข้อ 1 ก็ตาม แต่จะพบว่าแผนปฏิบัติในข้อ 2,3 และ 5 ซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวคิดการลดความแออัดของชุมชนและศูนย์การค้าภายในบริเวณเมืองเก่า และการปรับปรุงพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำลพบุรีและวัดเสาชิงช้าของนั้นไม่สามารถดำเนินการได้ตามข้อกำหนด โดยจะเห็นได้ว่าสภาพการใช้ที่ดินในบริเวณหมายเลข 1 นั้นยังคงมีการเพิ่มขึ้นของกิจกรรมการใช้ที่ดินทำให้พื้นที่ว่างภายในบริเวณพื้นที่หมายเลข 1 มีจำนวนที่ลดลงไปจากเดิมในช่วงปี พ.ศ. 2518 กับปี พ.ศ. 2542 และเมื่อเปรียบเทียบกับความหนาแน่นของจำนวนประชากรพบว่าบริเวณพื้นที่หมายเลข 1 มีความหนาแน่นของประชากรสูงกว่าในบริเวณพื้นที่อื่นๆ และนอกจากนั้นยังมีความหนาแน่นของจำนวนประชากรที่สูงถึง 3 เท่าเมื่อเปรียบเทียบกับความหนาแน่นของจำนวนประชากรภายในบริเวณเขตเทศบาลทั้งหมดในปี พ.ศ. 2537 ถึงแม้ว่าขณะเดียวกันพื้นที่ในบริเวณเมืองใหม่จะมีการขยายตัวของการใช้ที่ดินออกไปทางด้านทิศตะวันออกของเมืองลพบุรีตามแผนพัฒนาเมืองที่ จอมพล ป. พิบูลสงครามได้กำหนดไว้

ตารางที่ 5.2 แสดงจำนวนประชากรในบริเวณเขตเทศบาลเมืองลพบุรี

เขตพื้นที่	จำนวนพื้นที่	จำนวนประชากร			ความหนาแน่นของประชากร คน/ตร.กม.		
		2520	2527	2537	2520	2527	2537
เขต A	0.911	14,714	14,305	14,077	16,349	15,703	15,641
เขต B	3.265	13,844	16661	16,926	4,240	5,103	5,184
เขต C	2.674	* 5,400	5348	4,968	2,019	2,000	1,858
รวม	6.850	35,971	36314	35,971	4,957	5,301	5,251

ที่มา กรมการผังเมือง

ตารางที่ 5.3 แสดงการใช้ที่ดินแต่ละประเภทในบริเวณเขตเทศบาลเมืองลพบุรีปี พ.ศ. 2518 - 2542

การใช้ที่ดินในแต่ละประเภท	บริเวณพื้นที่หมายเลข 1		บริเวณพื้นที่หมายเลข 2		บริเวณพื้นที่หมายเลข 3	
	2518	2542	2518	2542	2518	2542
จำนวนการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย	26.2	30	49.2	54	24.6	16
จำนวนการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม	45.5	47	50.7	42	3.8	11
จำนวนการใช้ที่ดินประเภทราชการ	14	6	49	54	37	40
จำนวนการใช้ที่ดินประเภทสถานศึกษา	18	12	75	82	7	6
จำนวนการใช้ที่ดินประเภทโบราณสถาน	51.2	66	48.8	34	0	0
ความมั่นคงเพื่อความเป็นปึกแผ่นของชาติต่อไป	56	54	42	44	2	2
ในถนนซอยและพื้นที่ว่าง	25	21	56	61	19	18

ที่มา การใช้ที่ดินปี 2518 กรมการผังเมืองกระทรวงมหาดไทย
การใช้ที่ดินปี 2542 จากการคำนวณแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ตารางที่ 5.4 แสดงการใช้ที่ดินแต่ละประเภทในบริเวณเขตเทศบาลเมืองลพบุรี ปี พ.ศ. 2518

พื้นที่	พักอาศัย	การค้า	อุตสาหกรรม	โรงเรียน	ศาสนสถาน	สาธารณสุข	พักผ่อนหย่อนใจ	คอมพิวเตอร์	ท่าอากาศยาน	พื้นที่รวม
A	54.2	3.7	4.3	4.2						31.2
A1	35.5		4.9			10.1	2.5			41.4
A2	44.3			3.2						21.9
A3	57.9	19.1	3.2	3.7			11.1			16.1
A4	16.1	13.6			4.6					53.3
A5	26.3	11.3	1.6		12.3					33.1
A6	16.0	13.3			21.4					31.1
A7	36.7	33.2	6.1		3.9					13.7
A8	34.1	2.3	1.3		4.5					21.9
A9	23.5	23.3	2.0							31.3
A10	42.0	3.1	3.7	14.3	13.9					14.2
A11	74.5	4.9		18.3	1.4					7.7
A12	31.1	1.5	0.2	2.1	37.8					18.9
พื้นที่รวม A	35.5	10.8	1.3	2.9	9.0	1.0	1.0			25.7
										100

ที่มา : จากการจัดจากแผนที่การใช้ที่ดินในปี พ.ศ. 2518 ขนาดมาตราส่วน 1: 4000 ของสำนักผังเมือง

ที่ ๕๕๕ แสดงการใช้ที่ดินแต่ละประเภทในบริเวณเขตเทศบาลเมืองลพบุรี ปี พ.ศ. ๒๕๒๘

พื้นที่	พักอาศัย	การค้า	อุตสาหกรรม	โรงเรียน	ศาสนา	ราชการ	สถานศึกษา	สาธารณสุข	พักผ่อนหย่อนใจ	คอกปศุสัตว์	อ่าว, แม่น้ำ คลอง	พื้นที่รวม
B	3.4	0.5		80.7	0.8						14.7	
B1	44.6	7.0	3.3	2.7	6.2			4.5		1.0	30.7	
B2	57.4	0.7	0.7		4.0			2.2		0.6	34.3	
B3	5.6	0.06	0.13	81.2							13.1	
B4	29.3	0.5		4.0							66.2	
B5	26.8	0.5	3.0	10.9	0.7	19.6		8.4		0.3	29.9	
B6	31.4	0.6	1.1		1.7					0.6	64.6	
B7	9.7	0.03	1.1						0.5	1.2	85.7	
B8	-	58.3	1.2					6.1			33.7	
B9	3.6	2.9	1.5		11.5	0.7		1.2		0.2	36.5	
B10	21.2	12.0	2.2					30.9			33.1	
B11	16.7	2.2	1.7	2.5						0.1	76.8	
B12	32.1	0.2	3.6								49.3	
พื้นที่รวม B	18.6	3.4	1.6	12.7	2.4	1.5		2.2	0.1	0.4	55.9	3273800

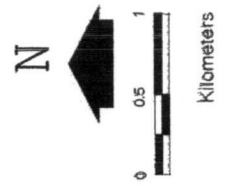
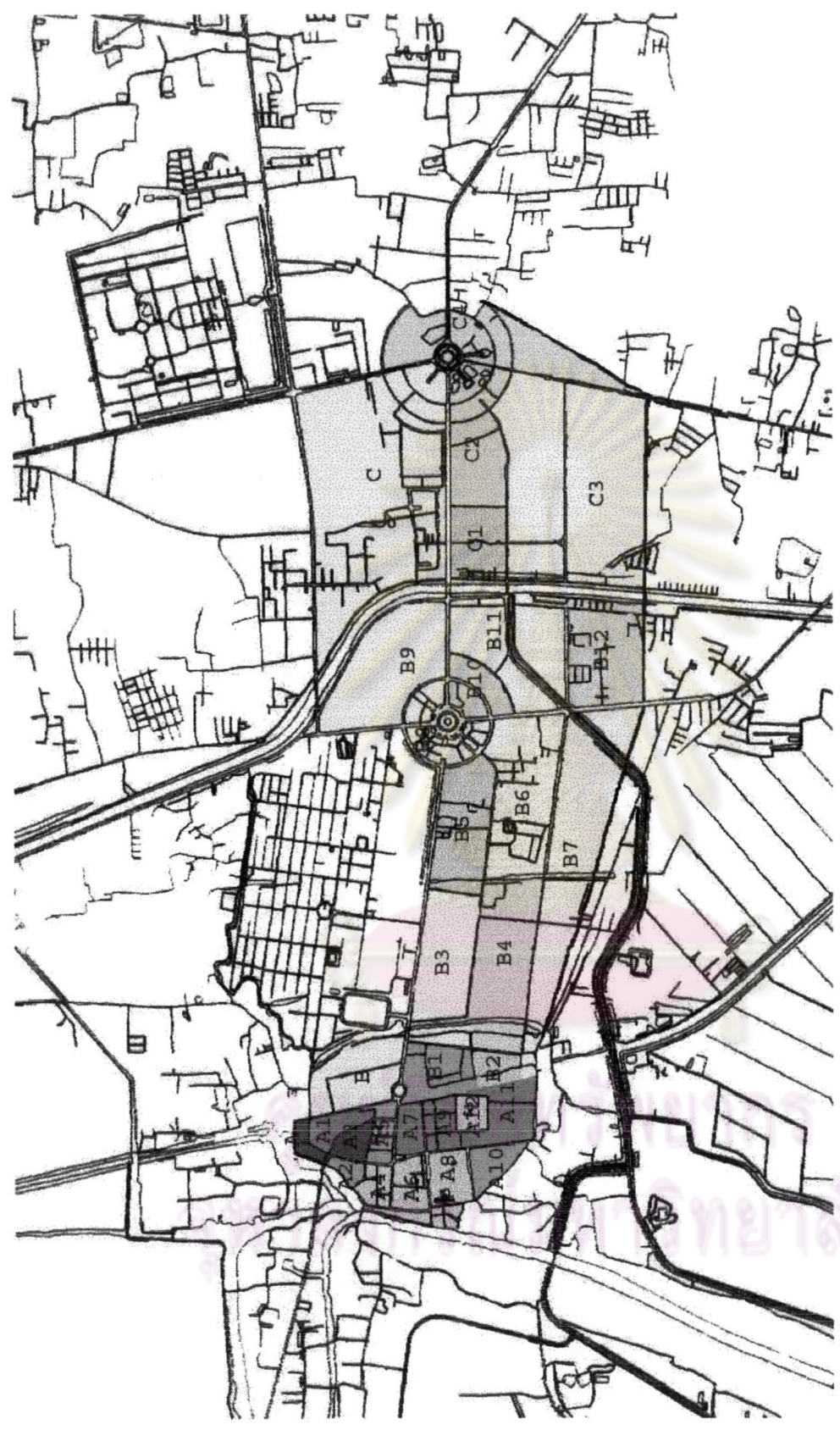
ที่มา : จากการจัดจากแผนที่การใช้ที่ดินในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ขนาดมาตราส่วน 1 : 4000 ของสำนักงานผังเมือง

ตารางที่ 5.6 แสดงการใช้ที่ดินแต่ละประเภทในบริเวณเขตเทศบาลเมืองพิจิตรปี พ.ศ. 2518

พื้นที่	พักอาศัย	การค้า	อุตสาหกรรม	โรงเรียน	ศาสนสถาน	สาธารณูปโภค	พักผ่อนหย่อนใจ	คอมเพล็กซ์	อ่าว, แม่น้ำคลอง	พื้นที่รวม
C	8.9	0.2	0.2	2.6			8.1	0.08	79.5	
C1	22.2	1.5	0.3	30.0					40.0	
C2	21.4	0.7		17.0				0.3	58.2	
C3	7.5		0.3	9.0				0.5	81.4	
C4	12.1	0.2		9.4		6.9		0.6	63.2	
พื้นที่รวม C	11.3	0.3	0.2	8.7		0.9	3.4	0.3	72.8	2681202

ที่มา : จากการจัดจากแผนที่การใช้ที่ดินในปี พ.ศ. 2518 ขนาดมาตราส่วน 1: 4000 ของสำนักงานผังเมือง

จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในบริเวณเขตเทศบาลเมืองลพบุรีตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้ส่งผลให้เกิดการเพิ่มขึ้นของการสร้างที่อยู่อาศัยภายในพื้นที่ โดยจะเห็นได้ว่าในบริเวณพื้นที่หมายเลข 1 นั้นมีอัตราการเพิ่มของการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย จากปี 2520 มีจำนวนร้อยละ 26.2 ของพื้นที่เขตเทศบาลทั้งหมด เพิ่มเป็นร้อยละ 30 ในปัจจุบัน โดยจะพบว่าการตั้งถิ่นฐานของประชาชนในบริเวณพื้นที่เมืองเก่านั้นเป็นการสร้างบ้านเรือนที่เกิดขึ้นมาอย่างช้านานตั้งแต่ในสมัยประวัติศาสตร์ ซึ่งการเจริญเติบโตดังกล่าวได้เพิ่มขึ้นเรื่อยมาจนกลายเป็นชุมชนแออัดภายในบริเวณเมืองเก่า ประกอบกับผลของการพัฒนาเมืองลพบุรีให้มีฐานะเป็นเมืองทหารของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ส่งผลให้มีการเพิ่มขึ้นของแรงงานท้องถิ่นในภาคชนบท และจังหวัดใกล้เคียง ก่อให้เกิดการจ้างงานและเป็นแรงผลักดันที่ทำให้ประชาชนในชนบทอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณเมืองลพบุรี และทำให้ภาคการค้าและบริการของเมืองมีการเจริญเติบโตขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากมีค่าตอบแทนที่สูงกว่าในภาคเกษตรกรรม ส่งผลไปยังบริเวณโดยรอบย่านพาณิชย์กรรมที่เป็นแหล่งงานของเมืองกลายเป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรมการใช้ที่ดินหนาแน่นไปด้วยผู้คนเข้ามาทำงานและเป็นที่อยู่อาศัยสืบเนื่องมาจนถึงในปัจจุบัน โดยพบว่าบริเวณที่มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่จำนวนหนาแน่นสูงกว่าพื้นที่อื่นๆ นั้นได้แก่ พื้นที่บริเวณทางด้านทิศเหนือของเมืองเก่าและทิศตะวันตกของเส้นทางรถไฟ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีเส้นทางคมนาคมเข้าถึงได้สะดวกทั้งทางรถไฟ และทางรถยนต์ โดยจะเห็นได้ว่าลักษณะของการสร้างบ้านเรือนในพื้นที่หมายเลข 1 นั้นมีทั้งการสร้างบ้านเรือนเพื่ออยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว และการสร้างบ้านเรือนเพื่ออยู่อาศัยและค้าขายสินค้า (จากแผนที่หมายเลข 5.5) โดยจะเห็นได้ว่าพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นมากที่สุดได้แก่บริเวณทางด้านทิศเหนือของถนนพระราม ซึ่งเป็นย่านพาณิชย์กรรมที่สำคัญของเมือง ดังนั้นการสร้างบ้านเรือนในบริเวณดังกล่าวจึงเป็นการอยู่อาศัยเพื่อการค้าขายเป็นหลัก ซึ่งต่อมาก็จะเห็นได้ว่าความเจริญทางด้านพาณิชย์กรรมบริเวณดังกล่าวก็ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของความหนาแน่นประชากรลงสู่ทางด้านทิศใต้ของถนนพระราม (ภาพที่ 5.2 และแผนที่หมายเลข 5.5) และให้มีผู้คนเข้ามาประกอบกิจกรรมต่างๆ ในบริเวณดังกล่าวสูงไม่ว่าจะเป็นการค้าขาย การอยู่อาศัยที่หนาแน่นและกลายเป็นชุมชนแออัดที่ไม่มีความเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมของเมือง

สัญลักษณ์

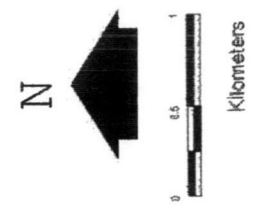
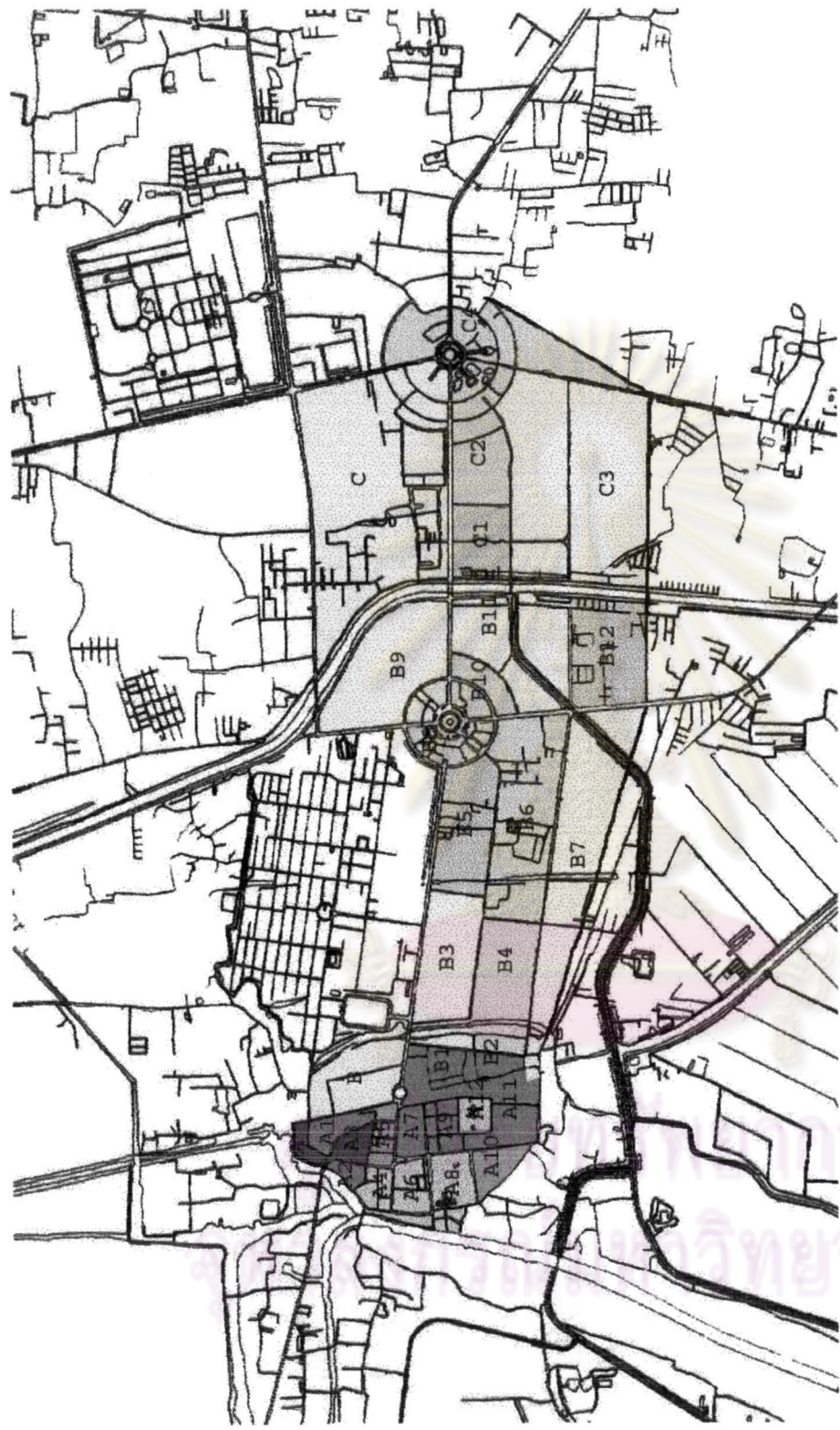
- มากกว่า 50 คน/ไร่
- 31 - 50 คน/ไร่
- 18 - 30 คน/ไร่
- 11 - 17 คน/ไร่
- 7 - 10 คน/ไร่
- น้อยกว่า 7 คน/ไร่

วางแผนการพัฒนาเมืองภายใต้อิทธิพลการผังเมืองฉบับตก : กรณีศึกษาเมืองลพบุรี

แผนที่แสดง : ความหนาแน่นของประชากรภายในบริเวณเขตเทศบาลเมืองลพบุรีปี พ.ศ. 2520
ที่มาข้อมูล : กรมการผังเมือง

แผนที่หมายเลข
5.3

ผลของการพัฒนาเมืองภายใต้อิทธิพลการผังเมืองตะวันตก : กรณีศึกษาเมืองลพบุรี

แผนที่แสดง : ความหนาแน่นของประชากรภายในบริเวณเขตเทศบาลเมืองลพบุรีปี พ.ศ. 2527
ที่มาข้อมูล : กรมการผังเมือง

แผนที่หมายเลข
5.4

ตารางที่ 5.7 แสดงความหนาแน่นของประชากร จำแนกตามเขตสำรวจเทศบาลเมืองลพบุรี ปี พ.ศ. 2520 และ พ.ศ. 2527

เขตสำรวจ	พื้นที่ (ไร่)	จำนวนประชากร (คน)		ความหนาแน่น (คน/ไร่)		ความหนาแน่น (คน/ไร่)	
		พ.ศ. 2520	พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2520	อันดับที่	พ.ศ. 2527	อันดับที่
A	14.438	996	836	69	2	58	2
A1	33.438	1,205	1164	36	5	35	4
A2	28.250	789	1237	28	7	44	3
A3	26.250	1,954	1670	74	1	64	1
A4	48.750	733	805	15	11	17	9
A5	28.250	766	547	27	8	19	7
A6	56.875	626	752	11	13	13	11
A7	30.000	1,121	1064	37	4	35	4
A8	119.063	1,776	1665	15	11	14	10
A9	44.375	1,332	1439	30	6	32	5
A10	38.188	650	676	17	10	18	8
A11	46.938	1,954	1654	42	3	35	4
A12	56.438	812	796	14	12	14	10
B	133.250	622	701	5	17	5	17
B1	95.688	2,240	2139	23	9	22	6
B2	56.813	877	1250	15	11	22	6
B3	150.938	699	535	5	17	4	18
B4	116.375	1,332	930	11	13	8	15
B5	144.063	2,146	2061	15	11	14	10
B6	263.188	1,558	2464	6	16	9	14
B7	282.125	944	1202	3	18	4	18
B8	61.375	365	595	6	16	10	13
B9	298.187	604	1421	2	19	5	17
B10	63.938	459	666	7	15	10	13
B11	241.375	1,088	1062	5	17	4	18
B12	138.813	910	1635	7	15	12	12
C	690.688	1,058	1177	2	19	2	19
C1	98.250	1,077	644	11	13	7	16
C2	219.438	2,289	1721	10	14	8	15
C3	450.813	544	729	1	20	2	19
C4	216.563	1,481	1077	7	15	5	17
รวม	4,293.133	35,016		8	-	8	

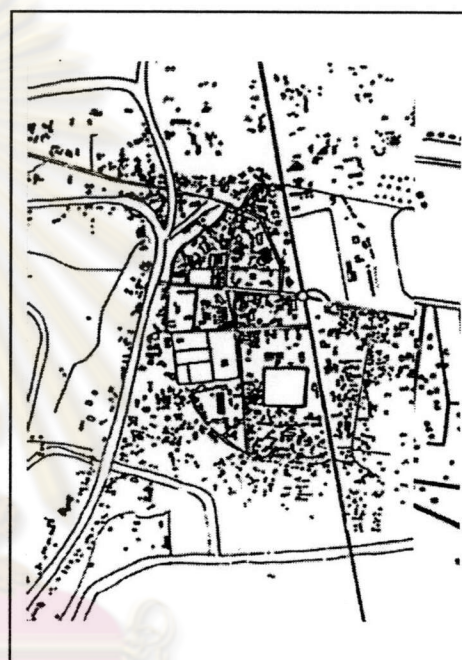
ที่มา : รายงานวิจัยเมืองลพบุรี กองวิจัย สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

เมื่อพิจารณาถึงสภาพปัญหาในปัจจุบันของบริเวณพื้นที่ศึกษาที่ 1 พบว่าปัญหาที่สำคัญภายในบริเวณแห่งนี้คือความแออัดของกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดิน จะพบว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวนั้นยังคงประกอบไปด้วยพื้นที่พักอาศัย และการค้าปะปนกับโบราณสถาน โดยเฉพาะในบริเวณริมแม่น้ำลพบุรีและทางด้านทิศเหนือของเมืองเก่าที่ยังคงมีการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมหนาแน่น และจากการใช้ที่ดินในปี พ.ศ. 2518 พบว่ามีการใช้ที่ดินประเภท

ภาพที่ 5.1 แสดงการเพิ่มขึ้นของจำนวนอาคารภายในบริเวณพื้นที่หมายเลข 1

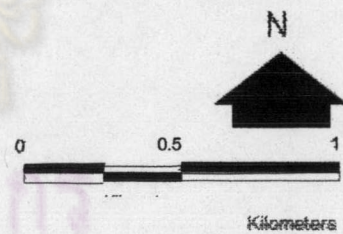

จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศ
บริเวณพื้นที่หมายเลข 1 ปี พ.ศ. 2495

จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศ
บริเวณพื้นที่หมายเลข 1 ปี พ.ศ. 2517

พาณิชยกรรมที่หนาแน่นสูงสุดในบริเวณถนนราชดำเนิน (A7) รองลงมาได้แก่บริเวณถนนพระราม (A2) ซึ่งบริเวณทั้งสองแห่งนั้นถือได้ว่าเป็นย่านการค้าที่สำคัญในการขนส่งสินค้าทั้งทางเรือและทางรถไฟตามลำตบ และได้มีการพัฒนาขยายตัวการใช้ที่ดินประเภทดังกล่าวเพิ่มขึ้นไปบริเวณโดยรอบของพื้นที่เมืองเก่า ซึ่งผลของการขยายตัวของพื้นที่พาณิชยกรรมเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดอาคารพาณิชย์ กระมขนาดสูงที่บดบังโบราณสถานที่สำคัญหลายแห่งในปัจจุบันหรือแม้กระทั่งการใช้ที่บริเวณวัดเสาชิงช้าสำหรับขนถ่ายสินค้า ทั้งๆที่พื้นที่ในบริเวณดังกล่าวนี้ได้เป็นข้อกำหนดหนึ่งในการห้ามให้มีการก่อสร้างอาคาร และวางแผนที่จะปรับปรุงให้เป็นรมณีสถานที่สำคัญของเมืองต่อไป ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงสภาพการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมบริเวณพื้นที่ศึกษา 1 พบว่าการเพิ่มขึ้นของจำนวนการใช้ที่ดินในประเภทพาณิชยกรรมมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันการใช้ที่ดิน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สัญลักษณ์

การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย	การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม
การใช้ที่ดินประเภทราชการ	การใช้ที่ดินประเภทสถานศึกษา
การใช้ที่ดินประเภทสถานศึกษา	การใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า
การใช้ที่ดินประเภทราชการทหาร	การใช้ที่ดินประเภทสวนสาธารณะ

วางแผนการพัฒนาเมืองภายใต้วิสัยทัศน์เมืองฉบับที่ ๓ : กรณีศึกษาเมืองลพบุรี

แผนที่แสดง : การใช้ประโยชน์ที่ดินปี พ.ศ. 2542 (บริเวณพื้นที่หมายเลข 1)

แผนที่หมายเลข

5.5

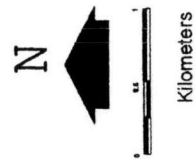
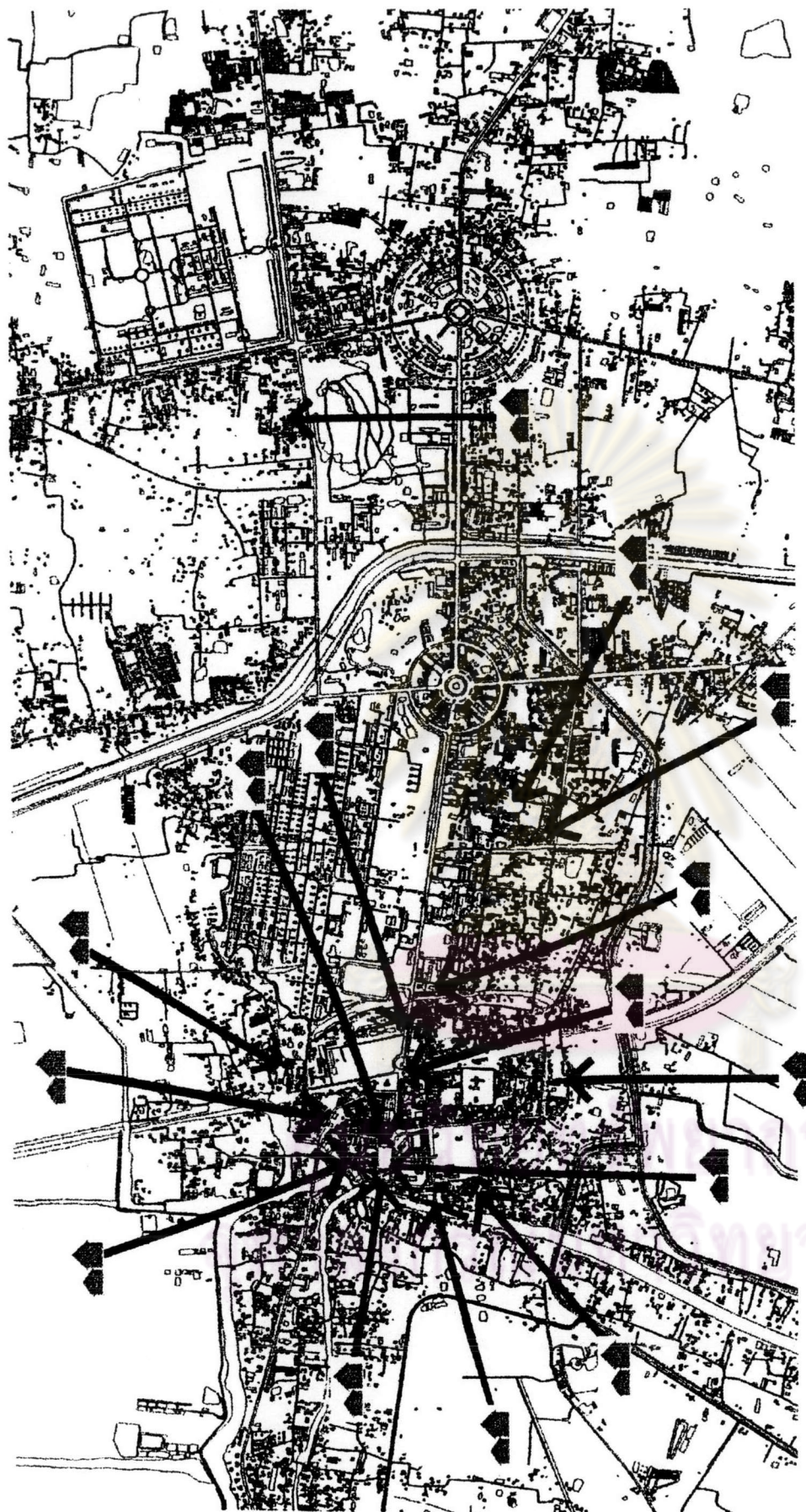

ประเภทดังกล่าวในบริเวณพื้นที่ 2 นั้นมีจำนวนที่ลดลงไปจากเดิม สันนิษฐานได้ว่าปัจจัยหนึ่งของ การที่ย่านพาณิชย์กรรมเมืองเก่ายังคงทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการค้าหลักที่สำคัญของเมืองนั้น เนื่องจากศูนย์พาณิชย์กรรมแห่งใหม่ในบริเวณวงเวียนศรีสุริโยทัยนั้นมีย่อจำกัดด้านพื้นที่เพื่อการ พัฒนา ทางด้านทิศใต้ของเมืองนั้นมีสภาพเป็นพื้นที่ลุ่ม ในขณะที่ทางด้านทิศเหนือก็ได้เป็นพื้นที่ ของทหาร แต่ในขณะที่ย่านการค้าเก่านั้นยังคงมีข้อได้เปรียบนั้นคือมีสภาพองค์ประกอบของศูนย์ พาณิชยกรรมอย่างชัดเจน ได้แก่ ที่จอดรถ มีทางเดินเท้า และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมไปถึง ถึงการมีสินค้าที่หลากหลายกว่านั่นเอง

จะเห็นได้ว่าเมื่อพิจารณาจากความหนาแน่นของประชากรและสภาพ การใช้ที่ดินบริเวณพื้นที่หมายเลข 1 แล้วพบว่าการใช้ที่ดินภายในพื้นที่บริเวณดังกล่าวมีความหนา แน่นตั้งแต่ก่อนที่การดำเนินการทางผังเมืองในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยจากการสำรวจ พบว่าบริเวณพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงนั้นจะอยู่ในบริเวณพื้นที่ทางด้านทิศเหนือ ของเมืองเก่าและมีลักษณะการใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมผสมผสานกับการใช้ที่ดินประเภทที่ อยู่อาศัยเป็นหลัก ซึ่งถึงแม้ว่าตามแผนของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีนโยบายในการรื้อย้ายชุมชนแออัด รวมไปถึงได้ออกนโยบายการห้ามก่อสร้างอาคารบ้านเรือนภายในบริเวณเมืองเก่าหรือ พื้นที่บริเวณหมายเลข 1 แล้วก็ตาม แต่จะพบว่าในปัจจุบันพื้นที่แห่งนี้ก็ยังคงมีชุมชนแออัดปรากฏ อยู่ในพื้นที่จำนวนสูงถึง 13 แห่ง (จากแผนที่หมายเลข 5.6) ภายในบริเวณเมืองเก่า และจะพบว่า ชุมชนแออัดเหล่านี้ในบางชุมชนได้ตั้งปะปนอยู่ในบริเวณพื้นที่โบราณสถานที่สำคัญก่อให้เกิดผล กระทบต่อการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์เมืองเก่าลพบุรีเป็นอย่างมาก⁵ และด้วยปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งในเรื่องของความหนาแน่นของประชากรและสภาพการใช้ที่ดินของเมืองลพบุรีที่มีจำนวนอาคาร เพิ่มขึ้นตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจนถึงในปัจจุบัน โดยสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสภาพ แวดล้อมของเมืองที่เป็นเมืองประวัติศาสตร์ทำให้สภาพแวดล้อมของเมืองเก่าลพบุรีถูกลดคุณค่า ลงไป

แต่ในส่วนของการจัดตั้งโรงงานเทศกาลการพอกหนังนั้นไม่สามารถกล่าว ได้ว่ามีกฏปฏิบัติหรือไม่ เนื่องจากไม่มีเอกสารหรือหลักฐานใดๆ กล่าวถึงเทศพาณิชย์โรงพอกหนัง และในปัจจุบันพื้นที่ในบริเวณดังกล่าวได้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์ดังนั้นในปัจจุบันจึงไม่ สามารถจัดตั้งกิจการดังกล่าวได้ ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อกำหนดของพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุห้ามมิให้การจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมภายในบริเวณพื้นที่ประวัติ ศาสตร์

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 62.

แสดงที่ตั้งชุมชน

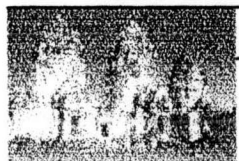

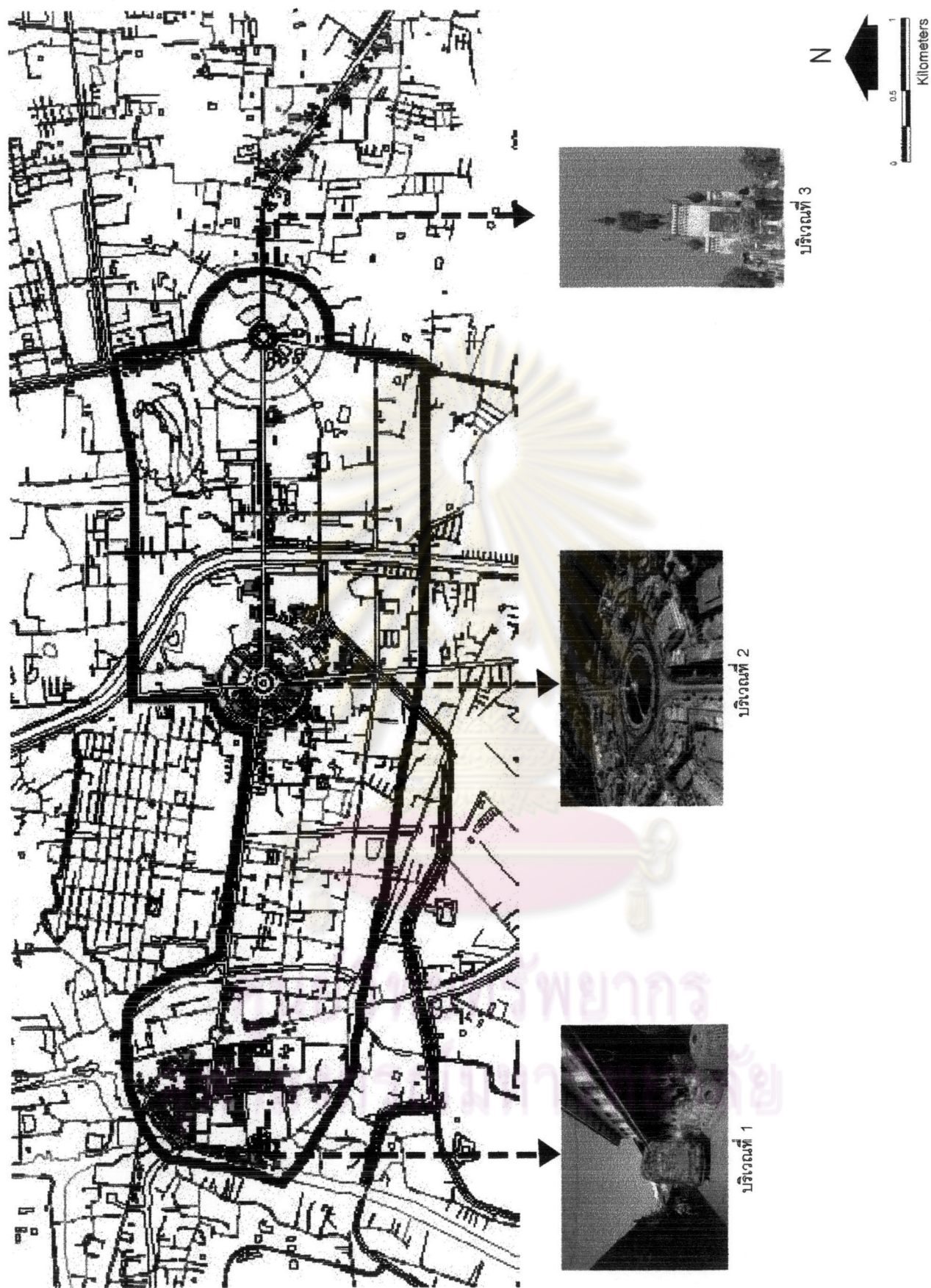
พลนงการพัฒนากองกาฬจักรพการพวงเมืองชวโนค : กรนีสึกษาเมืองลพบุรี

แผนที่แสดง : ที่ตั้งชุมชนแออัดภายในบริเวณเมืองลพบุรี ปี 2542

แผนที่หมายเลข

5.6

พลวงการพัฒนาเมืองภายใต้กริพการพวงเมืองตะวันตก : ธรณีศึกษาเมืองลพบุรี

แผนที่แสดง : การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม
ภายในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี

แผนที่หมายเลข
5.7

- บริเวณเส้นทางรถไฟจนถึงคลองชลประทาน

พื้นที่บริเวณที่ 2 เริ่มตั้งแต่คลองเรือกไปจนถึงคลองชลประทาน มีพื้นที่จำนวนร้อยละ 47.7 ของพื้นที่เขตเทศบาลเมืองลพบุรี พื้นที่แห่งนี้ถือได้ว่าเป็นพื้นที่เมืองที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเมืองลพบุรีภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ด้วยการขยายพื้นที่เมืองออกไปตามแนวนถนนรายณ์มหาราช และมีการออกแบบผังเมืองตามแนวคิดอิทธิพลการวางผังเมืองตะวันตก โดยได้มีการก่อสร้างวงเวียนบนถนนสายดังกล่าวถึง 2 แห่ง ซึ่งหนึ่งในสองวงเวียนที่ได้สร้างขึ้นนั้นตั้งอยู่ภายในบริเวณเมืองแห่งนี้ และเป็นจุดหมายที่สำคัญและโดดเด่นของพื้นที่ ในส่วนของข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริเวณดังกล่าวนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีแผนปฏิบัติการดำเนินงานพัฒนาให้พื้นที่แห่งนี้เป็นย่านศูนย์กลางการค้าหลักแห่งหนึ่งของเมืองลพบุรี และเพื่อเป็นการลดภาระของศูนย์พาณิชย์กรรมเก่าที่จะต้องบริการให้แก่ประชาชนที่จะต้องเพิ่มขึ้นจากนโยบายการพัฒนาเมืองลพบุรีให้เป็นเมืองยุทธศาสตร์ทางทหาร โดยได้มีการกำหนดแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินนั้นได้มีการกำหนดให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน 3 ประเภทในบริเวณดังกล่าวคือ การใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมในบริเวณวงเวียนศรีสุริโยทัยและตามเส้นถนนรายณ์มหาราชทางด้านทิศตะวันออก การใช้ที่ดินประเภทสถานศึกษาบริเวณถนนรายณ์มหาราชเริ่มตั้งแต่ทางด้านทิศตะวันออกของคลองเรือกไปจนถึงวงเวียนศรีสุริโยทัย การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยทางด้านทิศใต้ของถนนรายณ์มหาราช

จะเห็นได้ว่าผังการพัฒนาพื้นที่บริเวณคลองเรือกจนถึงคลองชลประทานในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นเป็นการพัฒนาพื้นที่โดยใช้สาธัญปลูกและสาธารณูปการเป็นสิ่งจูงใจให้เกิดการเจริญเติบโตของเมือง ทำให้คนมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณดังกล่าว และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินกับแผนที่การพัฒนาเมืองลพบุรีแล้วพบว่าในการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่มีการดำเนินงานครบตามแผนพัฒนาเมืองลพบุรีที่ได้กำหนดไว้ในข้อ 4,6 และข้อ 8 ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่แห่งนี้เป็พื้นที่เมืองใหม่ที่เกิดจากแนวคิดในการขยายพื้นที่เมืองลพบุรี ซึ่งจากสภาพทางกายภาพเดิมที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ป่าไม่มีผู้อยู่อาศัยมากนัก ดังนั้นในการพัฒนาพื้นที่บริเวณดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่สามารถดำเนินการได้สะดวกกว่าพื้นที่บริเวณหมายเลข 1 โดยจะพบว่าภายหลังจากที่ได้มีการดำเนินการแล้วได้มีจำนวนของอาคารพาณิชย์และที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นจนในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวยังคงมีการใช้ที่ดินตามที่ผังเมืองสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้กำหนดไว้เช่นเดิม นั่นคือจะเห็นได้ว่าปัจจุบันพื้นที่บริเวณที่ 2 นั้นยังคงเป็นพื้นที่ที่เป็นทั้งสถานศึกษาในบริเวณ B3 สถานที่ราชการในบริเวณ B5 และมีการสร้างอาคารพาณิชย์ในบริเวณ B8 B9 และ B10 และเป็นพื้นที่อยู่อาศัยในบริเวณ B4 B6 และ B7 โดยจะพบว่าความหนาแน่นของประชาชนในบริเวณพื้นที่หมายเลข 2 จะอยู่บริเวณทางด้าน B1 และ B2 ซึ่ง

เป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับในบริเวณเมืองเก่ามากที่สุด ซึ่งชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณแห่งนี้จะเป็นกลุ่มคนที่ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ก่อนรวมทั้งชุมชนที่ตั้งบ้านเรือนขึ้นใหม่

ภาพที่ 5.2 แสดงการขยายตัวของเมืองในบริเวณพื้นที่หมายเลข 2

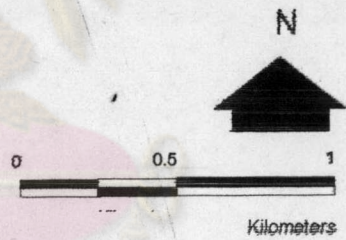

พื้นที่บริเวณหมายเลข 2 ปี พ.ศ. 2495

พื้นที่บริเวณหมายเลข 2 ปี พ.ศ. 2517

ในการพัฒนาพื้นที่พาณิชยกรรมบริเวณแห่งนี้นับได้ว่ามีการดำเนินงานที่ส่งผลให้บริเวณวงเวียนสระแก้วกลายเป็นย่านพาณิชยกรรมที่สำคัญของเมือง โดยจะพบว่าในช่วง 20 ปีแรกภายหลังจากการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาเมืองครั้งนั้นได้มีจำนวนการเพิ่มขึ้นของความหนาแน่นประชากรภายในเขตเทศบาลเมืองลพบุรีที่สูงขึ้นเป็นลำดับ รวมไปถึงจะเห็นได้ว่าศูนย์การค้าแห่งนี้ก็ได้มีการเจริญเติบโตตามที่แผนพัฒนาเมืองสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้กำหนดไว้ด้วย แต่จะพบว่าถึงแม้ในปัจจุบันแหล่งพาณิชยกรรมแห่งใหม่ก็ได้ทำให้ย่านพาณิชยกรรมเก่ามีความสำคัญทางด้านการค้าขายที่ลดลงไปแต่อย่างไร โดยจะเห็นได้ว่าจำนวนการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมของทั้งบริเวณเมืองเก่าและบริเวณวงเวียนสระแก้วนั้นก็มีจำนวนที่

สัญลักษณ์

การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย	การใช้ที่ดินประเภทพานิชยกรรม
การใช้ที่ดินประเภทราชการ	การใช้ที่ดินประเภทศาสนสถาน
การใช้ที่ดินประเภทสถานศึกษา	การใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า
การใช้ที่ดินประเภทราชการทหาร	การใช้ที่ดินประเภทสวนสาธารณะ

พลวงการพัฒนาเมืองภายใต้การพิจารณาผังเมืองฉบับที่ ๓ : กรณีศึกษาเมืองสมุทรปราการ

แผนที่แสดง : การใช้ประโยชน์ที่ดินปี พ.ศ. 2542 (บริเวณพื้นที่หมายเลข 2)

แผนที่หมายเลข

5.8

ไม่แตกต่างกันมาก อีกทั้งการเจริญเติบโตในฐานะของการเป็นย่านพาณิชย์กรรมแห่งใหม่ของพื้นที่แห่งนี้มีลักษณะที่เจริญเติบโตเป็นไปอย่างรวดเร็วจนถึงแม้บริเวณดังกล่าวจะตั้งอยู่ใกล้กับวงเวียนสระแก้วและมีความสะดวกในด้านการคมนาคม และมีธุรกิจการค้าที่สำคัญๆ หลายแห่งก็ตาม ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ย่านพาณิชย์กรรมบริเวณเมืองใหม่ไม่เจริญเติบโตหรือพัฒนาเพื่อที่จะทำหน้าที่แทนย่านพาณิชย์กรรมเก่าตามที่แผนพัฒนาเมืองลพบุรีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามกำหนดไว้ นั้นเป็นเพราะการขยายตัวของการใช้ที่ดินได้ถูกจำกัดในการใช้ประโยชน์ที่ดินของบริเวณพื้นที่โดยรอบของย่านพาณิชย์กรรม ประกอบกับภายในพื้นที่ของย่านพาณิชย์กรรมและบริเวณใกล้เคียงเป็นพื้นที่ที่อยู่ในความดูแลของราชพัสดุและทหาร ดังนั้นจึงทำให้ไม่สามารถที่จะพัฒนาหรือขยายย่านการค้าแห่งใหม่ให้มีความเจริญต่อไปได้มากนัก

จากที่กล่าวมาแล้วว่านอกจากบริเวณพื้นที่ศึกษา 2 จะถูกกำหนดให้เป็นย่านพาณิชย์กรรมตามแผนพัฒนาเมืองลพบุรีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามแล้วยังได้มีการพัฒนาให้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ด้วยเช่นกัน โดยจะพบว่าถึงแม้พื้นที่บริเวณดังกล่าวนั้นมีจำนวนการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยสูงกว่าในบริเวณที่ 1 สำหรับการสร้างบ้านเรือนนั้นจะหนาแน่นอยู่ในบริเวณพื้นที่เส้นทางรถไฟจนถึงถนนโกษาปาน และเป็นบริเวณที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงสุดตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่จะพบว่าในส่วนบริเวณทางด้านทิศตะวันออกของคลองเรือจนถึงบริเวณคลองชลประทานนั้นเป็นการสร้างที่อยู่อาศัยบริเวณริมถนนหลัก ซึ่งจะพบว่าบางพื้นที่นั้นมีจำนวนประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นและกลายเป็นชุมชนแออัดซึ่งเป็นปัญหาสืบเนื่องมาจนถึงในปัจจุบัน เช่นในบริเวณวิทยาลัยนาฏศิลป์ ชุมชนกำแพงเมืองด้านคลองสายบัว โดยพบว่าชุมชนแออัดที่เกิดขึ้นภายในบริเวณพื้นที่เมืองใหม่ของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นจะตั้งอยู่บริเวณถนนนารายณ์มหาราช ถนนสีหเดโชชัย และถนนรามเดโช

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบถึงวัตถุประสงค์ของการสร้างเมืองใหม่ในแผนพัฒนาเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามซึ่งกำหนดไว้ว่าเมืองใหม่นั้นเป็นพื้นที่ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นการบริการประชากรที่จะเพิ่มขึ้นจากแผนการพัฒนาเมืองและทำให้ย่านพาณิชย์กรรมที่มีอยู่นั้นไม่สามารถบริการประชาชนได้ทั่วถึง รวมทั้งเพื่อเป็นการลดความแออัดของกิจกรรมการใช้ที่ดินในบริเวณเมืองเก่าที่มีอยู่เดิมจะเห็นได้ว่าย่านพาณิชย์กรรมของพื้นที่บริเวณที่ 2 ของเมืองใหม่ที่สร้างขึ้นยังไม่สามารถลดความแออัดที่เกิดขึ้นภายในบริเวณเมืองเก่าได้ โดยจะพบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2518 การใช้ที่ดินด้านพาณิชย์กรรมในบริเวณเมืองใหม่จะมีค่าตัวเลขที่สูงกว่าในบริเวณเมืองเก่าก็ตามแต่ก็มีจำนวนที่ไม่สูงมากนัก แต่ในปัจจุบันปี พ.ศ. 2542 จะเห็นได้ว่าเมื่อเปรียบเทียบระหว่างการใช้ที่ดินด้านพาณิชย์กรรมเมืองใหม่และเมืองเก่าแล้วพบว่าการใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมในเมืองใหม่นั้นมีค่าตัวเลขที่ต่ำกว่า ซึ่งในจุดนี้อาจจะเป็นไปได้ว่าการค้าขายของพื้นที่บริเวณที่ 1 นั้นมีการเจริญเติบโตและขยายตัวเพิ่มขึ้นกว่าบริเวณพื้นที่ 2 (จากตารางที่ 5.3)

สำหรับในส่วนของการสร้างที่อยู่อาศัยภายในบริเวณเมืองใหม่นั้นจะเห็นได้ว่าถึงแม้จะมีการใช้ที่ดินมากกว่าในบริเวณพื้นที่หมายเลข 1 ก็ตาม แต่พบว่าจำนวนของประชากรที่เข้ามาใช้พื้นที่ภายในบริเวณหมายเลข 2 นั้นยังคงมีความหนาแน่นน้อยกว่าพื้นที่บริเวณเมืองเก่าถึง 1 : 3 ของประชากรพื้นที่หมายเลข 1 ในปี พ.ศ. 2537 (จากตารางที่ 5.2) โดยจากข้อมูลของกรมการผังเมืองปี พ.ศ. 2520 และ ปี พ.ศ. 2527 พบว่าในส่วนของความหนาแน่นประชากรในบริเวณย่านพาณิชย์กรรมนั้นจะพบว่าพื้นที่บริเวณย่านพาณิชย์กรรมเก่ามีค่าความหนาแน่นของประชากรที่สูงกว่าพื้นที่พาณิชย์กรรมใหม่ (จากแผนที่หมายเลข 5.3 และแผนที่หมายเลข 5.4)

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่ทำให้พื้นที่บริเวณหมายเลข 2 ไม่สามารถพัฒนาเจริญเติบโตได้ตามที่วัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาเมืองลพบุรีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามกำหนดไว้ซึ่งเกิดสาเหตุต่างๆ ดังนี้

- จากองค์ประกอบทางด้านกายภาพของพื้นที่บริเวณแห่งนี้พบว่าบริเวณดังกล่าวนั้นมีสภาพเป็นที่ลุ่มไม่เหมาะต่อการพัฒนาเป็นที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะบริเวณทางด้านทิศใต้ของพื้นที่ซึ่งมีสภาพน้ำท่วมถึง โดยในการก่อสร้างหรือพัฒนาในบริเวณพื้นที่ลุ่มนั้นจะต้องใช้งบประมาณสูง ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้การขยายตัวของเมืองในบริเวณแห่งนี้มีลักษณะการขยายตัวที่ช้ากว่าในพื้นที่บริเวณทางด้านทางด้านทิศตะวันออกของปริมณฑลเขตเทศบาลเมืองลพบุรี

- พื้นที่ที่เหมาะสมต่อการขยายตัวของเมืองซึ่งได้แก่ บริเวณทางด้านทิศเหนือและโดยรอบวงเวียนศรีสุริโยทัยเป็นพื้นที่ที่อยู่ในความดูแลของราชพัสดุ และกระทรวงกลาโหมเป็นส่วนใหญ่ (จากแผนที่หมายเลข 4.5) ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาเมืองมีอยู่จำกัด ด้วยเหตุนี้เองโอกาสในการเจริญเติบโตของพื้นที่บริเวณหมายเลข 2 จึงเป็นไปได้ช้าเนื่องจากขาดพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการขยายตัว

- เมื่อพิจารณาในด้านของสินค้าภายในย่านการค้าเก่าและแหล่งพาณิชย์กรรมแห่งใหม่แล้วพบว่าบริเวณศูนย์การค้าของพื้นที่หมายเลข 1 นั้นมีทั้งสินค้าอุปโภคบริโภคที่หลากหลายกว่าย่านการค้าในบริเวณที่ 2 นั้นคือมีตลาดสดตั้งอยู่ถึง 3 แห่งในบริเวณย่านการค้าเก่า ในขณะที่ย่านการค้าแห่งใหม่นั้นนั้นจะเป็นการประกอบพาณิชย์กรรมประเภทธุรกิจการค้าในรูปของบริษัท และการค้าขายสินค้าสำเร็จรูปมากกว่า ทั้งๆ ที่สินค้าประเภทอาหารสดนั้นมีความสำคัญและถือเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชน ดังนั้นจึงทำให้ย่านการค้าภายในบริเวณเมืองเก่ายังคงมีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าจะมีการสร้างหรือพัฒนาย่านการค้าแห่งใหม่ในบริเวณวงเวียนศรีสุริโยทัยก็ตาม

- และในอีกปัจจัยหนึ่งของความไม่สัมฤทธิ์ผลของวัตถุประสงค์ในการพัฒนาพื้นที่บริเวณดังกล่าวนั้นเนื่องจากย่านที่อยู่อาศัยที่ได้กำหนดขึ้นนั้นขาดแรงจูงใจในเรื่องของการเดินทางเข้าถึงแหล่งงานของคนภายในเมืองไม่ว่าจะเป็นบริเวณศูนย์ราชการหรือย่านพาณิชยกรรมเก่าที่ยังคงเป็นแหล่งของธุรกิจการค้าที่สำคัญ เช่น ธนาคาร บริษัทเอกชนต่างๆ รวมไปถึงบริเวณพื้นที่หมายเลข 1 ถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเมืองจึงส่งผลให้กิจกรรมการค้าขายภายในเมืองเก่าให้มีการขยายตัวยิ่งขึ้นกว่าเดิม ซึ่งในเหตุนี้เองจึงเห็นได้ว่าสาเหตุหนึ่งของการที่ย่านพาณิชยกรรมแห่งใหม่ไม่เจริญเติบโตหรือเข้ามาทำหน้าที่ในการเป็นย่านการค้าเดิมนั้นส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดจำนวนประชากรซึ่งเป็นกลุ่มลูกค้าของผู้ขายสินค้าในบริเวณดังกล่าว ดังนั้นจึงทำให้ไม่มีกลุ่มนักลงทุนมาสนใจในการค้าขายสินค้าบริเวณดังกล่าวหรือมีเพียงเป็นจำนวนน้อย

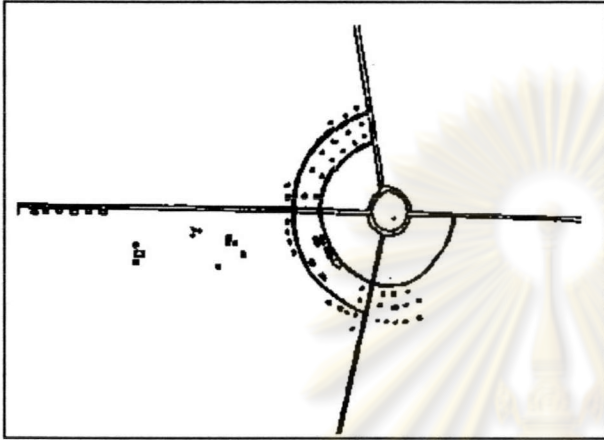
ดังนั้นในการพัฒนาพื้นที่บริเวณหมายเลข 2 ให้สามารถบรรลุตามนโยบายของแผนการพัฒนาของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นจึงไม่สามารถดำเนินการได้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ถึงแม้ว่าในทางปฏิบัติจะมีการดำเนินการพัฒนาได้สำเร็จตามเป้าหมายแล้วก็ตาม

- บริเวณคลองชลประทานถึงบริเวณวงเวียนเทพสตรี

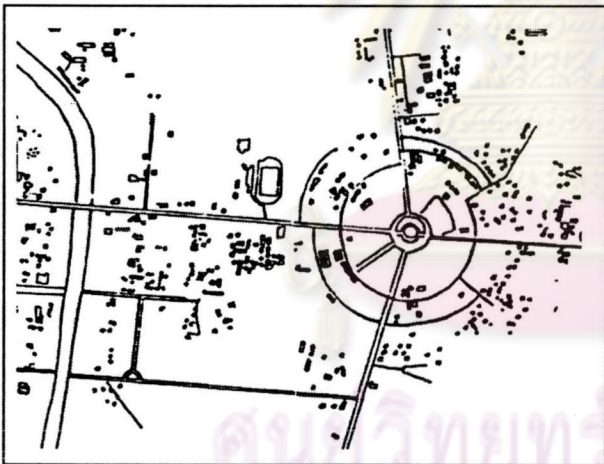
พื้นที่บริเวณที่ 3 เริ่มตั้งแต่คลองชลประทานไปจนถึงบริเวณวงเวียนเทพสตรี มีเนื้อที่จำนวนร้อยละ 39 ของพื้นที่เขตเทศบาลเมืองลพบุรีทั้งหมด พื้นที่แห่งนี้ถือเป็นพื้นที่เมืองใหม่ที่ต่อเนื่องจากบริเวณพื้นที่แห่ง 2 (คลองเรือก - คลองชลประทาน) และได้ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เพื่อรองรับการรื้อย้ายสถานที่ราชการภายในบริเวณเมืองเก่ามาสร้างในบริเวณวงเวียนเทพสตรีตามผังพัฒนาเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยได้มีการกำหนดให้พื้นที่บริเวณรอบวงเวียนเทพสตรีมีการใช้ที่ดินประเภทสถาบันราชการ และมีการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมในบางส่วนบริเวณริมถนนนารายณ์มหาราช ถนนพหลโยธิน และมีการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยถัดออกไป ซึ่งเมื่อพิจารณาแผนที่แสดงข้อกำหนดการใช้ที่ดินของจอมพล ป. พิบูลสงครามกับสภาพทางกายภาพของเมืองลพบุรีในปัจจุบันพบว่าการใช้ที่ดินที่สอดคล้องกับแผนนโยบายการใช้ที่ดินที่ได้กำหนดไว้ถึงแม้ว่าจะมีเวลาผ่านมาถึงครึ่งศตวรรษแล้วก็ตาม โดยจะพบว่าปัจจุบันได้มีการก่อสร้างอาคารต่างๆ เพิ่มขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นอาคารสถาบันราชการ อาคารพาณิชยกรรม รวมไปถึงบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของประชาชน ซึ่งจะพบว่าในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2520 จนถึงปี พ.ศ. 2542 นั้นพบว่าในพื้นที่ดังกล่าวได้มีการใช้ที่ดินประเภทราชการมากที่สุดถึงร้อยละ 40 ของจำนวนการใช้ที่ดินประเภทราชการภายในเมืองลพบุรีทั้งหมด ในส่วนของการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมนั้นพบว่าการสร้างอาคารพาณิชย์เพิ่มขึ้นมากกว่าการใช้ที่ดินประเภท

อื่นๆ คือจากในปี พ.ศ. 2520 ที่มีการใช้ที่ดินในประเภทพาณิชย์กรรมจำนวนร้อยละ 3.8 เพิ่มเป็น ร้อยละ 11 โดยส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ตามเส้นทางคมนาคมหลักคือถนนนารายณ์มหาราช และถนน พหลโยธิน (จากแผนที่หมายเลข 5.9)

ภาพที่ 5.3 แสดงการขยายตัวของเมืองในบริเวณพื้นที่หมายเลข 3

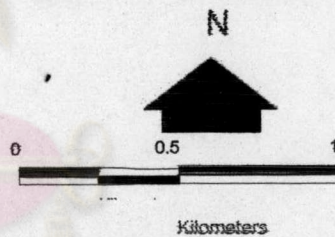

พื้นที่บริเวณหมายเลข 3 ปีพ.ศ. 2495

พื้นที่บริเวณหมายเลข 3 ปี พ.ศ. 2517

จะเห็นได้ว่าเมื่อมองภาพรวมของการพัฒนาทางด้านกายภาพ โครงการพัฒนาเมืองดังกล่าวแล้วนั้นพบว่ามียุทธศาสตร์สภาพปัจจุบันของเมืองลพบุรี โดยส่งผลให้เมืองลพบุรีมีการขยายตัวไปตามพื้นที่ที่ได้มีการพัฒนาตามแผน แต่อย่างไรก็ตามยังพบว่ามีการใช้ที่ดินที่ขัดกับข้อกำหนดของโครงการพัฒนาเมืองหลายแห่ง เช่น ในบริเวณพื้นที่เมืองเก่าที่ไม่สามารถลดจำนวนความแออัดของการใช้ที่ดิน เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่แล้วเมื่อมองในภาพรวมจะเห็นได้ว่าการปฏิบัติตามนโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นสามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้หลายข้อด้วยกัน

สัญลักษณ์

การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย	การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม
การใช้ที่ดินประเภทราชการ	การใช้ที่ดินประเภทศาสนสถาน
การใช้ที่ดินประเภทสถานศึกษา	การใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า
การใช้ที่ดินประเภทราชการทหาร	การใช้ที่ดินประเภทสวนสาธารณะ

พลวงการพัฒนาเมืองภายใต้การพิจารณาผังเมืองฉบับที่ 3 : นครศึกษาเมืองลพบุรี

แผนที่แสดง : การใช้ประโยชน์ที่ดินปี พ.ศ. 2542 (บริเวณพื้นที่หมายเลข 3)

แผนที่หมายเลข

5.9

5.3.2.2 การประเมินผลการปฏิบัติในด้านการพัฒนาทางด้านประชากร

ในการประเมินผลด้านประชากรนั้นจะเห็นได้ว่าถึงแม้ตามแผนพัฒนาเมืองลพบุรีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามจะไม่ได้มีการกำหนดความหนาแน่นของจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในแต่ละบริเวณหรือแต่ละประเภทของการใช้ที่ดินก็ตาม แต่จะพบว่าเมื่อพิจารณาถึงความหนาแน่นของจำนวนประชากรและนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ทางผังเมืองที่กำหนดขึ้นแล้วทำให้ทราบว่าพื้นที่บริเวณหมายเลข 1 ซึ่งตามแผนของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้กำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์และเพื่อให้อยู่อาศัยเบาบาง โดยเมื่อพิจารณาถึงความหนาแน่นของประชากรที่ได้จากการสำรวจของผังเมืองในปี พ.ศ. 2527 แล้วจะพบว่าทางด้านทิศเหนือที่เป็นย่านพาณิชยกรรมเมืองเก่านั้นยังคงมีความหนาแน่นของประชากรสูงถึง 58 คน/ไร่ ทั้งที่พื้นที่บริเวณแห่งนี้ได้มีข้อกำหนดให้โยกย้ายอาคารบ้านเรือนและลดความแออัดภายในบริเวณดังกล่าวเพื่อเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์พื้นที่เมืองเก่าและมีข้อกำหนดทางผังเมืองในปัจจุบันว่าควรมีความหนาแน่นของประชากรอยู่ระหว่าง 10 - 20 คน/ไร่ สำหรับพื้นที่อยู่อาศัยและมีวัตถุประสงค์ไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเป็นอย่างอื่นเพื่อการอนุรักษ์ และจะต้องสร้างบ้านพักอาศัยเท่านั้น

สำหรับพื้นที่บริเวณหมายเลข 2 นั้นจะเห็นได้ว่าเป็นบริเวณที่ถูกกำหนดให้เป็นย่านพาณิชยกรรมแห่งใหม่ และมีการใช้ที่ดินประเภทสถานศึกษาและที่อยู่อาศัย โดยจะเห็นได้ว่าบริเวณที่เป็นศูนย์การค้านั้นมีความหนาแน่นของประชากรที่น้อยกว่าพื้นที่ย่านพาณิชยกรรมบริเวณที่ 1 คือมีจำนวน 10 คน/ไร่ (B8, B10) ทั้งที่ข้อกำหนดของพื้นที่กำหนดให้มีความหนาแน่นของประชากรได้ถึง 80 - 120 คน/ไร่ สำหรับพื้นที่ย่านพาณิชยกรรมของเมือง โดยจะเห็นได้ว่ามีความหนาแน่นของประชากรน้อยกว่าพื้นที่ย่านพาณิชยกรรมเมืองเก่า ทั้งนี้เนื่องจากศูนย์การค้าเก่าแก่นั้นยังคงดำรงบทบาทย่านพาณิชยกรรมที่สำคัญของเมืองอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง และในส่วนของความหนาแน่นบริเวณพื้นที่อยู่อาศัย (B4, B6 และ B7) นั้นจะเห็นได้ว่ายังคงมีความหนาแน่นน้อยกว่าในบริเวณย่านที่อยู่อาศัยของเมืองเก่าทั้งที่พื้นที่แห่งนี้นับเป็นพื้นที่อยู่อาศัยที่ตามแผนพัฒนาเมืองลพบุรีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามกำหนดให้เป็นพื้นที่สำหรับรองรับจำนวนประชากรที่จะเพิ่มขึ้นในเขตเทศบาลเมืองลพบุรีแทนพื้นที่บริเวณเมืองเก่า ทำให้พิจารณาได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวอาจจะเป็นพื้นที่สำหรับอยู่อาศัยหนาแน่นปานกลางและที่อยู่อาศัยหนาแน่นสูงคือมีเกณฑ์มาตรฐานความหนาแน่นของประชากรตามที่กรมการผังเมืองกำหนดไว้คือ 10 - 30 คน/ไร่ และ 30 - 50 คน/ไร่ สำหรับพื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย และพื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลางเป็นหลัก

จะพบว่าความหนาแน่นของประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่หมายเลข 1 และพื้นที่หมายเลข 2 นั้นมีความหนาแน่นของประชากรที่ไม่ตรงกับเกณฑ์มาตรฐานทางผังเมืองที่กำหนดขึ้นในปัจจุบันทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยทางด้านกายภาพที่พื้นที่บริเวณเมืองเก่ามีสภาพเป็นย่านศูนย์การค้าเก่าที่ยังคงมีผู้คนเข้าไปซื้อขายสินค้าเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงทำให้พื้นที่บริเวณที่ 1 ยังคงมีความหนาแน่นของประชากรที่สูงกว่าพื้นที่บริเวณหมายเลข 2 นั้นเอง

ในส่วนของพื้นที่บริเวณที่ 3 ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ราชการนั้น พบว่ามีจำนวนประชากรเข้าไปอาศัยอยู่ค่อนข้างน้อยในบริเวณพื้นที่สำหรับอยู่อาศัย รวมไปถึงบริเวณพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งสถานที่ราชการนั้นก็ยังคงมีความหนาแน่นของประชากรที่น้อยด้วยเช่นกัน (จากตารางหมายเลข 5.7)

5.3.2.3 การประเมินผลการปฏิบัติในด้านการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภค

ในการพัฒนาทางด้านคมนาคมด้วยการนำของจอมพล ป พิบูลสงครามนั้นพบว่าเดิมที่เมืองลพบุรีมีเส้นทางคมนาคมที่สำคัญคือ ทางน้ำ และทางรถไฟ โดยการคมนาคมทางถนนนั้นเป็นเพียงการเดินทางภายในบริเวณเมืองตามที่มีมาแต่เดิม จนกระทั่งเมื่อจอมพล ป พิบูลสงครามได้มีนโยบายการสถาปนาเมืองลพบุรีให้เป็นเมืองทหารพร้อมทั้งขยายพื้นที่เมืองมาทางด้านทิศตะวันออก ซึ่งในแนวคิดของการขยายเมืองครั้งนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามได้สร้างเส้นทางคมนาคมภายในบริเวณเมืองและเชื่อมระหว่างเมืองภูมิภาคอื่นๆ เพิ่มขึ้นหลายสาย เพื่อให้วัตถุประสงค์ของการพัฒนาเมืองลพบุรีให้เป็นเมืองทหารในระดับประเทศนั้นสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ โดยจะพบว่าในการสร้างถนนในแต่ละสายภายในบริเวณเมืองลพบุรีนั้น นอกจากจะเพื่อการเดินทางเข้าถึงได้สะดวกในระหว่างย่านของเมืองแล้ว ยังคงมีส่วนหนึ่งในการส่งเสริมให้เกิดแรงจูงใจให้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณพื้นที่เมืองใหม่ทั้งนี้เนื่องจากเส้นทางคมนาคมได้แสดงให้เห็นถึงความเจริญและความสะดวกสบายในพื้นที่แห่งนั้นๆ โดยในการประเมินผลการปฏิบัติทางด้านเส้นทางคมนาคมของการวางผังเมืองในครั้งนี้จะเป็นการประเมินถึงวัตถุประสงค์ของการสร้างถนนในสมัยดังกล่าวว่ามีผลอย่างไรกับในการคมนาคมในปัจจุบัน

โครงข่ายคมนาคมที่สร้างขึ้นในสมัยจอมพล ป พิบูลสงครามปัจจุบันยังคงมีการใช้ดี โดยถนนสายสำคัญที่สร้างขึ้นในบริเวณเมืองลพบุรีนั้นคือถนนนารายณ์มหาราช ซึ่งเป็นถนนที่สร้างขึ้นสำหรับเป็นเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมระหว่างทางด้านทิศตะวันตกและทิศตะวันออกของเมือง เป็นเส้นทางที่เชื่อมระหว่างเส้นถนนราชดำเนินในเวลาเมืองเก่าออกมาสู่บริเวณเมืองใหม่ และนอกจากนี้แล้วยังได้มีการกำหนดให้สร้างถนนสายดังกล่าวนี้เป็นถนนขนาดใหญ่ตามแบบตะวันตกด้วยเหตุผลคือการทำให้เมืองลพบุรีมีโครงสร้างของเมืองที่สวยงาม

โดยมีถนนสายดังกล่าวเป็นจุดหมายตาที่สำคัญของเมือง รวมไปถึงยังได้ส่งเสริมความสว่างงามของถนน ด้วยการสร้างประติมากรรมกลางเวียนที่เกิดขึ้นในสมัยนี้เป็นศิลปะแบบนีโอคลาสสิกซึ่งเป็นที่นิยมมากในขณะนั้น

จะเห็นได้ว่าถนนนารายณ์มหาราชก็ยังคงเป็นถนนที่ทำหน้าที่เป็นเส้นทางคมนาคมหลักของเมืองลพบุรีเช่นเดียวกับเหตุผลการสร้างถนนสายดังกล่าวของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยจะพบว่าปริมาณการจราจรจะเห็นได้ว่ามีการใช้สูงสุดคือถนนนารายณ์ที่ทำหน้าที่เป็นถนนหลักเชื่อมระหว่างย่านทั้งสามย่านและออกไปสู่บริเวณข้างนอก ในขณะที่ถนนสีหราชเดโชชัย และถนนรามเดโชก็ยังคงเป็นถนนสายรองจากถนนนารายณ์มหาราช ซึ่งถึงแม้ถนนนารายณ์มหาราชจะเป็นถนนที่ขนาดใหญ่ถึง 20 เมตร แต่ในปัจจุบันถนนดังกล่าวก็เป็นถนนที่เกิดปัญหาทางด้านการจราจรติดขัดในช่วงเวลาการทำงาน

นอกจากนี้แล้วจะเห็นได้ว่าเนื่องจากถนนนารายณ์เป็นถนนที่มีบทบาทในการเป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อกับภายนอก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าส่วนหนึ่งของการเจริญเติบโตของเมืองลพบุรี ไม่ว่าจะเป็นในด้านการทหาร การเป็นย่านพาณิชย์ที่สำคัญ หรือแม้กระทั่งการเป็นศูนย์ราชการและสถานศึกษาที่สำคัญของจังหวัดนั้นเกิดจากการมีเส้นทางคมนาคมที่มีการเข้าถึงอย่างสะดวกสำหรับการเดินทางนั่นเอง

นอกจากนี้แล้วจะเห็นได้ว่าแนวคิดหนึ่งของจอมพล ป. พิบูลสงครามในการสร้างถนนนารายณ์มหาราชนั้นเป็นการออกแบบผังเมืองตะวันตกที่มุ่งเน้นให้เกิดความสวยงามขึ้นภายในเมือง ซึ่งภายหลังจากที่มีการสร้างถนนนารายณ์มหาราชขึ้นแล้วจะเห็นว่าถนนดังกล่าวนอกจากจะทำหน้าที่เป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญภายในเมืองปัจจุบันแล้วยังคงทำหน้าที่เป็นจุดหมายตาให้กับเมืองลพบุรีด้วย

ลักษณะของถนนนารายณ์มหาราชในปัจจุบันยังคงเป็นถนนที่มีขนาดใหญ่ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นเมืองที่ยิ่งใหญ่มีบทบาทในฐานะเป็นถนนหลักแกนที่เชื่อมทางด้านทิศตะวันออก - ทิศตะวันตก ซึ่งเป็นพื้นที่เมืองเก่าแล้วยังประกอบไปด้วยอนุสาวรีย์ซึ่งเป็นจุดหมายตาภายในบริเวณถนนสายดังกล่าวนี้ด้วย โดยวงเวียนที่สร้างขึ้นนั้นได้กลายเป็นจุดรวมกิจกรรมอย่างชัดเจนจนกลายเป็นย่านสำคัญๆ ที่ชัดเจน คือ บริเวณวงเวียนเทพสตรี ซึ่งเป็นศูนย์ราชการ ย่านศูนย์ราชการ บริเวณวงเวียนศรีสุริโยทัยเป็นย่านศูนย์การค้าสระแก้ว ซึ่งตั้งอยู่บริเวณจุดกึ่งกลางของถนน และได้ใช้ศาลพระกาฬเป็นจุดปลายแกนถนนอีกด้านหนึ่ง และเป็นที่ยหมายตาหลักร่วมกับพระปรางค์สามยอดในบริเวณเดียวกัน ซึ่งในจุดนี้เองได้ทำให้สภาพของเมืองลพบุรีในบริเวณเมืองใหม่มีความเป็นระเบียบและมีความชัดเจนในเรื่องของการใช้ประโยชน์ที่ดินกล่าวคือทางด้านเหนือของถนนนารายณ์มหาราชจากตัวเมืองเก่าจนถึงวงเวียนเทพสตรีเป็นเขตพื้นที่ของทหาร ทางด้านใต้ของแนวถนนเป็นย่านราชการสลับกับการค้า โดยห่างออกจากถนนไปนั้นจะเป็น

ที่อยู่อาศัยของประชาชน ซึ่งบริเวณชั้นนอกสุดของเมืองนั้นเป็นย่านเกษตรกรรม สำหรับวงเวียน เทศตรีนั้นมีลักษณะเป็นศูนย์ราชการโดยในขณะนี้ได้มีการสร้างศูนย์การค้าในบริเวณริมถนนถัดออกไปจากวงเวียนเทศตรี ซึ่งจะเห็นได้ว่าบริเวณดังกล่าวได้กลายย่านพาณิชยกรรมแห่งใหม่ที่ กำลังขยายตัว

นอกจากถนนนารายณ์มหาราชแล้วจอมพล ป. พิบูลสงครามยัง ได้สั่งการให้กรมยุทธโยธาสร้างถนนอีกจำนวนหลายสายเพื่อใช้ในการเดินทางระหว่างหน่วยทหาร ในแต่ละหน่วย และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพทางการทหาร เช่น ถนนสายวงเวียนเทศตรี – ทหารปืนใหญ่ ถนนสายลพบุรี สิงห์บุรี เป็นต้น ถนนที่สร้างขึ้นเหล่านี้ในปัจจุบันนอกจากจะยังคงใช้ใน ส่วนราชการทหารแล้วยังเป็นถนนสำหรับการเดินทางของประชาชนด้วยเช่นกัน

5.3.2.4 การประเมินผลการปฏิบัติในด้านเศรษฐกิจ

ในด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจของคนเมืองลพบุรีตามแผนพัฒนาเมืองสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีการสร้างศูนย์พาณิชยกรรมแห่งใหม่ของเมือง ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจุบันย่านการค้าดังกล่าวได้มีบทบาทสำคัญต่อการเจริญเติบโตของเมืองลพบุรี โดยการสร้างย่านการค้าแห่งใหม่นี้ถือเป็นการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดความสะดวกในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคสำหรับประชาชนทั้งที่อยู่อาศัยบริเวณเมืองใหม่ และเมืองเก่า รวมทั้งการสร้างศูนย์พาณิชยกรรมแห่งนี้ยังเป็นนโยบายหนึ่งที่ช่วยลดความแออัดภายในบริเวณเมืองเก่า ซึ่งถึงแม้ว่าปัจจุบันเมืองเก่าจะยังคงมีความแออัดของกิจกรรมการต่าง ๆ ของผู้คนก็ตาม แต่จะเห็นได้ว่าก็ยังคงเป็นแผนการปฏิบัติหนึ่งที่ทำให้ผู้ขายสินค้าและผู้บริโภคมีทางเลือกสถานที่ในการซื้อขายสินค้านั้นเอง

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าแผนพัฒนาเมืองลพบุรีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามยังได้มีการวางแผนพัฒนาพื้นที่ด้านการเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม โดยจะเห็นได้ว่าแผนการดำเนินงานดังกล่าวเป็นแผนการที่มีเป้าหมายคือเพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพให้แก่คนยากจนในบริเวณเมืองลพบุรี และเป็นการส่งเสริมในเรื่องการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีลักษณะเป็นที่ว่างให้เกิดประโยชน์ โดยจะเห็นได้ว่าเมื่อได้เวนคืนที่ดินพร้อมทั้งเสนอให้คนเข้ามาประกอบอาชีพเกษตรกรรมด้วยการจัดตั้งเป็นนิคมสร้างตนเองนั้น ในปัจจุบันบริเวณดังกล่าวได้เป็นพื้นที่ที่มีความเจริญแห่งหนึ่ง โดยผลผลิตที่ได้จากการเกษตรกรรมนั้นได้ใช้สำหรับบริโภคภายในเมืองและการส่งออกในปัจจุบัน

5.3.2.5 การประเมินผลการปฏิบัติในด้านสาธารณูปการ

จากการประเมินสภาพทางกายภาพของเมืองลพบุรีในหัวข้อที่ 5.2.2.1 นั้นจะพบว่าการพัฒนาและปรับปรุงสถานศึกษาภายในเมืองลพบุรีเป็นแผนปฏิบัติหนึ่งที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้กำหนดไว้ในแผน ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการที่จะให้เมืองลพบุรีมีการเจริญเติบโตที่พร้อมในทุกด้านซึ่งรวมไปถึงการพัฒนาทางด้านสาธารณูปการภายในเมือง โดยเฉพาะในด้านการศึกษาที่จะต้องสามารถบริการประชาชนคนในเมืองและภายนอกได้อย่างทั่วถึง โดยจะเห็นได้ว่าตามแผนพัฒนาเมืองลพบุรีในครั้งได้มีนโยบายการขยายสถาบันการศึกษาสำคัญๆ ที่ตั้งอยู่ในเมืองลพบุรี เช่น สถาบันราชภัฏลพบุรี วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี และโรงเรียนพินุลวิทยาลัย ให้เป็นสถานศึกษาที่มีขนาดใหญ่สามารถรองรับจำนวนผู้ที่จะเข้ามาศึกษาได้

ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าเมืองลพบุรีได้กลายเป็นจังหวัดที่มีบทบาทความสำคัญในฐานะการเป็นเมืองที่ทำหน้าที่บริการทางด้านการศึกษาให้กับประชาชนทั้งในเมืองและบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง โดยจะพบว่าเมืองลพบุรีได้มีสถานศึกษาตั้งแต่ในระดับสถาบันอุดมศึกษาจนถึงชั้นประถมศึกษารวมกันทั้งสิ้น 20 แห่ง สอนในระดับปริญญาตรี 1 แห่งและระดับปวส. 5 แห่ง ที่เหลือเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเมื่อพิจารณาจากการใช้ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษาในเขตเทศบาลเมืองลพบุรีแล้วพบว่าการใช้ที่ดินประเภทดังกล่าวนี้มีจำนวนสูงโดยเฉพาะในบริเวณพื้นที่เมืองใหม่ที่มีสถาบันการศึกษาที่สำคัญๆ หลายแห่งตั้งอยู่บริเวณดังกล่าวนั่นเอง

โดยในส่วนของระดับสถาบันอุดมศึกษา และวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ในเมืองลพบุรีถือได้ว่าเป็นสถานศึกษาที่มีความสำคัญและทำหน้าที่ในการบริการทางด้านการศึกษาให้แก่ประชาชนในระดับที่กว้างออกไปจากเขตเทศบาล รวมไปถึงประชาชนภายนอกอำเภอเมืองลพบุรีเองด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้นมีสถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่ภายในประเทศไทยนั้นมีเพียง 41 แห่ง และในพื้นที่บริเวณภาคกลางตอนล่างนั้นมีสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพียง 2 แห่ง คือสถาบันราชภัฏเทพสตรี และสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา (ไม่รวมสถาบันระดับอุดมศึกษาในจังหวัดกรุงเทพมหานคร) โดยสถาบันที่สร้างขึ้นในแต่ละแห่งนั้นทางรัฐบาลก็ได้มีวัตถุประสงค์ในการตั้งสถาบันการศึกษาเหล่านี้ให้มีหน้าที่ในการบริการทางด้านการศึกษาให้กับประชาชนในท้องถิ่นเป็นหลัก

และจากการสำรวจของกรมการผังเมืองได้กล่าวว่าสถาบันประเภทวิทยาลัยครู วิทยาลัยนาฏศิลป์ และวิทยาลัยเทคนิคที่ตั้งอยู่ในเมืองลพบุรีนั้นเป็นสถานศึกษาที่ส่วนใหญ่ผู้มีลำนานาของผู้ศึกษาจะอยู่ในจังหวัดลพบุรีประมาณร้อยละ 90 โดยส่วนที่เหลือนั้นจะเป็นผู้ศึกษาที่มาจากภาคกลางด้วยกัน ซึ่งในจุดนี้เองที่ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทฐานะของ

เมืองลพบุรีในอีกบทบาทหนึ่งที่เกิดจากแผนพัฒนาเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ได้มีนโยบายในการพัฒนาในด้านการศึกษาให้กับประชาชนภายในเมืองลพบุรีนั่นเอง⁷

5.3.2.6 การประเมินผลการปฏิบัติในด้านการพัฒนาเมืองทางทหาร

ในด้านการพัฒนาเมืองลพบุรีให้เป็นเมืองทหารตามนโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงครามในครั้งนี้จะเห็นได้ว่าการสร้างหน่วยงานทหารขึ้นหลายแห่งภายในบริเวณพื้นที่เมืองลพบุรี โดยในการนี้ได้มีการเวนคืนพื้นที่ทางด้านทิศเหนือของเมือง ซึ่งมีสภาพกายภาพที่ความอุดมสมบูรณ์และเหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐานเพราะเป็นที่สูงในขณะที่ในบริเวณทางด้านทิศใต้ของเมืองนั้นเป็นที่ต่ำน้ำท่วมถึงเป็นพื้นที่ในพัฒนาตามนโยบายดังกล่าว และทำให้เห็นได้ว่าพื้นที่ทางด้านทิศเหนือของเมืองลพบุรีได้เป็นพื้นที่กรรมสิทธิ์ของทหารมาจนถึงในปัจจุบัน

สิ่งหนึ่งที่สามารถกล่าวได้ว่าผลของการปฏิบัติตามโครงการพัฒนาเมืองด้วยการสถาปนาเมืองลพบุรีให้เป็นเมืองทหารในครั้งนี้สามารถดำเนินการได้มากน้อยเพียงใดนั้นจะพบว่าในปัจจุบันเมืองลพบุรีถือเป็นจังหวัดที่มีหน่วยงานราชการทหารมากที่สุดเป็นอันดับ 2 รองจากกรุงเทพมหานคร โดยได้มีทหารชั้นยศ “นายพล” ในลพบุรีจำนวน 15 คน⁸ ซึ่งจากตรงนี้ได้แสดงให้เห็นถึงจำนวนกำลังพลที่อยู่ในความดูแลนั้นมีจำนวนมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าปัจจุบันหน่วยงานราชการทหารที่สร้างขึ้นในจังหวัดลพบุรีนั้นมีจำนวนการใช้ที่ดินเพื่อราชการทหารที่สูง

5.4 ผลกระทบของแผนพัฒนาเมืองลพบุรีกับสภาพเมืองในปัจจุบัน

5.4.1 ผลการของแผนพัฒนาเมืองลพบุรีที่มีต่อสภาพกายภาพของเมืองลพบุรีในปัจจุบัน

จากนโยบายการพัฒนาเมืองลพบุรีให้เป็นเมืองทหารควบคู่กับการพัฒนาเมืองเพชรบูรณ์ให้เป็นเมืองหลวงของประเทศ โดยในส่วนของการพัฒนาเมืองลพบุรีครั้งนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามได้วางแผนพัฒนาเมืองลพบุรีให้มีการขยายตัวของเมืองไปในบริเวณทางด้านทิศตะวันออกของเมืองเก่าด้วยการสร้างถนนพระนารายณ์มหาราชเป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อการเดินทางระหว่างพื้นที่ทั้งสองแห่งพร้อมทั้งมีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในเมืองจึง

⁷ กรมการเมือง . รายงานวิจัยเมืองลพบุรี พ.ศ. 2537 (กรุงเทพมหานคร: กองวิจัย สำนักผังเมือง, 2537), หน้า 18.

⁸ กุศล เอี่ยมอรุณ “ลพบุรีในเงื้อมเงา จอมพล ป. พิบูลสงคราม,” ใน สารคดี. สุตราฯ สุจฉายา, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สารคดี, 2542), หน้า 138.

ทำให้มีผู้คนอพยพเข้ามาตั้งในถิ่นฐาน ณ เมืองใหม่ ซึ่งการพัฒนาพื้นที่เมืองลพบุรีออกไปทางด้านทิศตะวันออกครั้งนี้จะเห็นได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องทิศทางการขยายตัวของเมืองแตกต่างไปจากเดิมที่ ในอดีตเมืองลพบุรีเคยมีการขยายตัวออกไปทางด้านทิศเหนือ - ทิศใต้ ตามเส้นทางคมนาคมหลักคือแม่น้ำลพบุรี และเส้นทางรถไฟ โดยจะเห็นได้ว่าภายหลังจากที่มีการดำเนินการพัฒนาเมืองแล้วได้ส่งผลให้เมืองลพบุรีมีการขยายตัวของพื้นที่เมืองออกไปในบริเวณรอบๆ ของเขตเทศบาล โดยเฉพาะในบริเวณทางด้านทิศตะวันตก - ทิศตะวันออกตามถนนพระนารายณ์มหาราช ซึ่งเป็นไปตามแผนนโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงครามในบริเวณเมืองเก่า โดยจะพบว่าได้อาคารพาณิชย์กรรมและที่อยู่อาศัยเกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่เมืองใหม่ที่กำหนดไว้ตามแผนพัฒนาเมืองแต่แผนดังกล่าวนั้นไม่สามารถลดความแออัดของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในเมืองเก่าได้ ทำให้ปัจจุบันเมืองลพบุรีได้มีศูนย์กลางพาณิชย์กรรมภายในเมืองออกเป็น 2 บริเวณ คือ ย่านพาณิชย์กรรมเก่าและย่านพาณิชย์กรรมแห่งใหม่ นอกจากนี้แล้วยังมีแนวโน้มที่จะเกิดย่านพาณิชย์กรรมแห่งใหม่ในรอบนอกเขตเทศบาลด้วย ซึ่งในขณะเดียวกันย่านพาณิชย์กรรมในบริเวณเขตเทศบาลก็ยังคงเป็นพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมด้านต่างๆ ของเมือง หากแต่ไม่ค่อยมีการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นเท่าใดนัก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความจำกัดในด้านพื้นที่การขยายตัวของเมืองที่กรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของราชพัสดุ และทหารเป็นหลัก และการเป็นเมืองเก่าที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์จึงทำให้การพัฒนาที่เกิดขึ้นไม่สามารถดำเนินการได้ อีกทั้งในส่วนของราคาที่ดินภายในบริเวณดังกล่าวนี้มีราคาสูงจึงทำให้เกิดมีการขยายตัวของชุมชนในพื้นที่แห่งใหม่ที่มีราคาที่ดินไม่สูงนักนั่นเอง

สำหรับแนวคิดของการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่เมืองลพบุรีครั้งนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ใช้แนวคิดการวางผังเมืองเพื่อความสวยงามตามแบบของผังเมืองตะวันตกเข้ามาดำเนินการ โดยลักษณะของรูปแบบของผังเมืองลพบุรีตามที่จอมพล ป. พิบูลสงครามดำเนินการนั้นจะเป็นการวางผังเมืองจะเป็นการสร้างถนนขนาดใหญ่ที่เรียกว่า boulevard ซึ่งมีแนวแกนที่ทำหน้าที่เชื่อมระหว่างพื้นที่เมืองเก่าและเมืองใหม่ แนวแกนดังกล่าวนี้จะเริ่มตั้งแถวเวียนเทพสตรีพุ่งไปยังศาลพระกาฬผ่านจุดวงเวียนศรีสุริโยทัยซึ่งเป็นจุดหมายตาอีกแห่งหนึ่งของพื้นที่พร้อมทั้งสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้แก่ประชาชนในเมือง ไม่ว่าจะเป็นสถานที่นันทนาการ มีการสร้างอาคารแบบตะวันตก เป็นต้น ซึ่งในการพัฒนาพื้นที่ตามแนวคิดการวางผังเมืองดังกล่าวนี้เองจึงเห็นได้ว่าในปัจจุบันเมืองลพบุรีได้เป็นเมืองที่มีสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองที่มีความสวยงาม

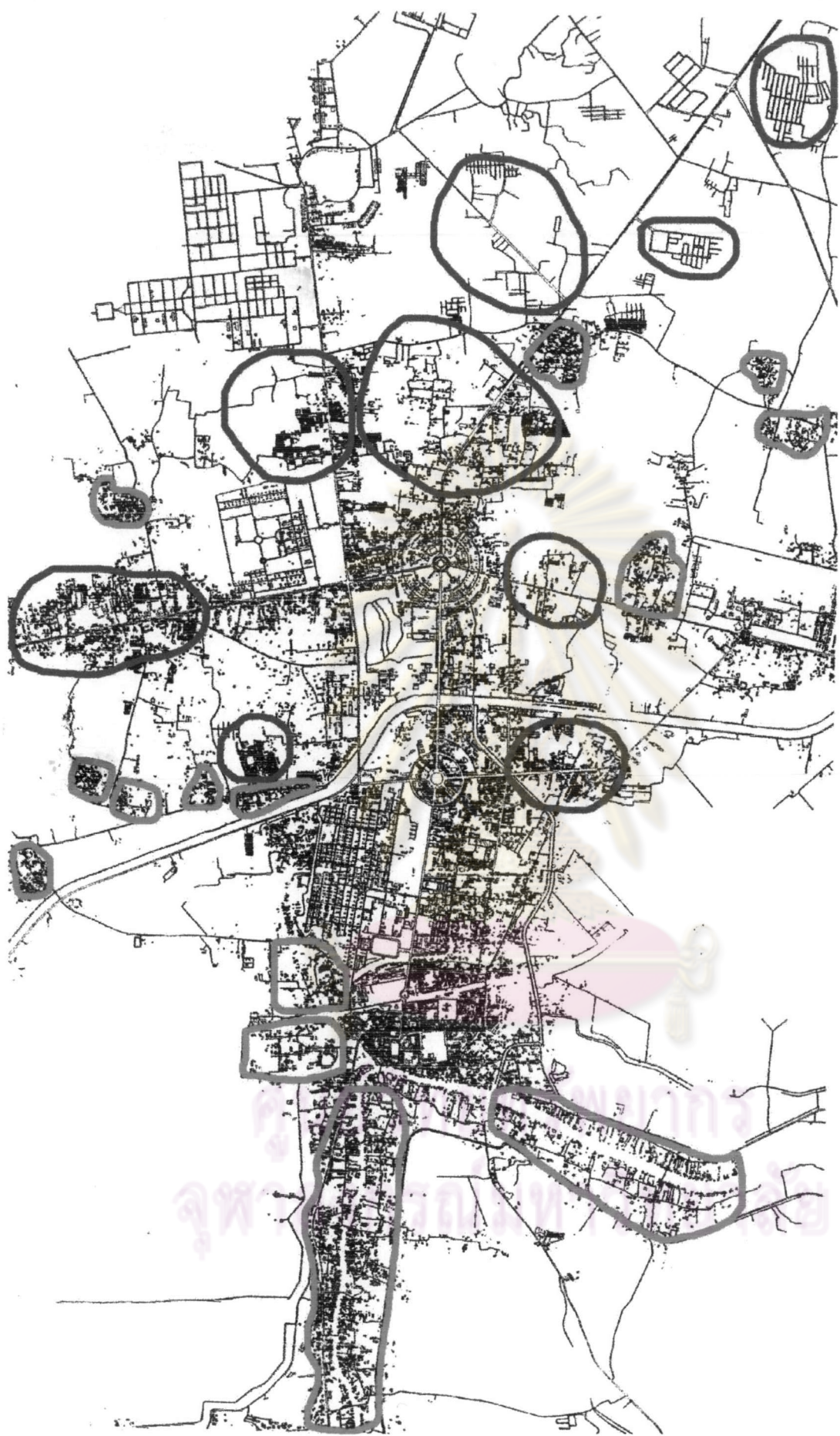
จะเห็นได้ว่าสภาพโครงเมืองของลพบุรีภายหลังจากที่ได้มีการขยายพื้นที่เมืองใหม่แล้ว ตัวเมืองจะมีความโดดเด่น และแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของเมืองด้วยการมีสภาพของพื้นที่ที่เชื่อมโยงกันทั้งเมืองเก่าและเมืองใหม่ โดยภายในเมืองเก่านั้นจะเป็นเมืองมีโครงสร้าง

ทางผังเมืองตั้งแต่ครั้งสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โครงสร้างของเมืองล้อมรอบไปด้วยแนวกำแพงเมืองเก่าและคูเมืองเก่า ภายในเมืองเก่าปัจจุบันมีการใช้ที่ดินผสมผสานกันระหว่างย่านโบราณสถานกับย่านการค้าและที่อยู่อาศัย โดยขอบของเมืองเก่านั้นคือเส้นทางรถไฟสายเหนือที่ตัดผ่านใจกลางเมือง

ในส่วนของเมืองใหม่นั้นเป็นเมืองที่สร้างขึ้นและขยายต่อจากเมืองเก่า การวางผังเมืองมีลักษณะการวางผังตามรูปแบบตะวันตก โดยลักษณะของเมืองจะเป็นเส้นตรงที่ทอดยาวเชื่อมต่อกับเมืองเก่าไปทางทิศตะวันออก เมืองมีลักษณะการขยายตามเส้นทางถนนสายหลักคือถนนนารายณ์มหาราช และมีการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เกิดจากการวางผังเมืองอย่างมีระเบียบแบ่งการใช้ที่ดินออกเป็นย่านในแต่ละกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความชัดเจนของสภาพทางกายภาพของเมืองใหม่⁹

สิ่งหนึ่งที่พบในการวางผังเมืองลพบุรีโดยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นจะเห็นได้ว่าถึงแม้ว่าเมืองลพบุรีจะมีโครงสร้างของเมืองที่สวยงามเช่นไรก็ตามแต่ก็ได้ส่งผลให้เกิดปัญหาในการพัฒนาเมืองต่อไปในปัจจุบันนั้นคือบริเวณทิศเหนือซึ่งเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐานของประชาชนเป็นของทหารทั้งสิ้น และในขณะที่บริเวณทางด้านทิศใต้ของเมืองลพบุรีเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง รวมไปถึงพื้นที่บริเวณติดกับเส้นทางคมนาคมสายหลักของเมืองนั้นได้ถูกกำหนดให้เป็นสถานที่ตั้งของหน่วยราชการที่สำคัญ เช่น เทศบาลเมืองลพบุรี สถาบันราชภัฏเทพสตรี เป็นต้น ซึ่งบริเวณพื้นที่ที่ถูกกำหนดให้เป็นสถานที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ของเมืองนั้นจะอยู่ถัดออกไปทางด้านทิศใต้ของสถานที่ราชการตามลำดับ ในขณะที่บริเวณย่านพาณิชย์กรรมแห่งใหม่นั้นจะอยู่ ณ บริเวณวงเวียนศรีสุริโยทัย โดยจะเห็นได้ว่าด้วยรูปแบบของการวางผังเมืองตามที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ดำเนินการภายในบริเวณเขตเทศบาลเมืองลพบุรีนั้นจะเห็นได้ว่าพื้นที่ที่ถูกกำหนดให้เป็นย่านที่สำคัญของเมือง เช่น ย่านพักอาศัย หรือ ย่านพาณิชย์กรรม จะมีลักษณะของพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมและส่งผลในเรื่องของการขยายตัวทางด้านทิศเหนือ - ใต้ของเมือง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าในปัจจุบันการขยายตัวของเมืองลพบุรีจึงมีลักษณะของการเจริญเติบโตของเมืองไปทางด้านทิศตะวันออก - ทิศตะวันตกของเมืองหรือตามเส้นทางคมนาคมหลักคือถนนนารายณ์มหาราช ถนนสุรสงคราม และถนนวิชาเยนทร์ ซึ่งบริเวณดังกล่าวศูนย์พาณิชย์กรรมของเมือง เมื่อพิจารณาถึงการเพิ่มขึ้นของประชากรแล้วจะพบว่าในปัจจุบันการเจริญเติบโตของประชากรภายในบริเวณเขตเทศบาลเมืองลพบุรีนั้นมีจำนวนที่ลดลงไปจากเดิม ทั้งนี้เนื่องจากภายในพื้นที่เขตเทศบาลนั้นมีปัญหาของการถูกจำกัดไว้ด้วยพื้นที่ทหารและสถานที่สำคัญๆ หลายแห่งที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น พระราชวังนารายณ์มหาราช พระปรางค์สามยอด ศาลพระกาฬ ประกอบ

⁹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 78 - 80.

แสดงชุมชนเก่า
 แสดงชุมชนใหม่

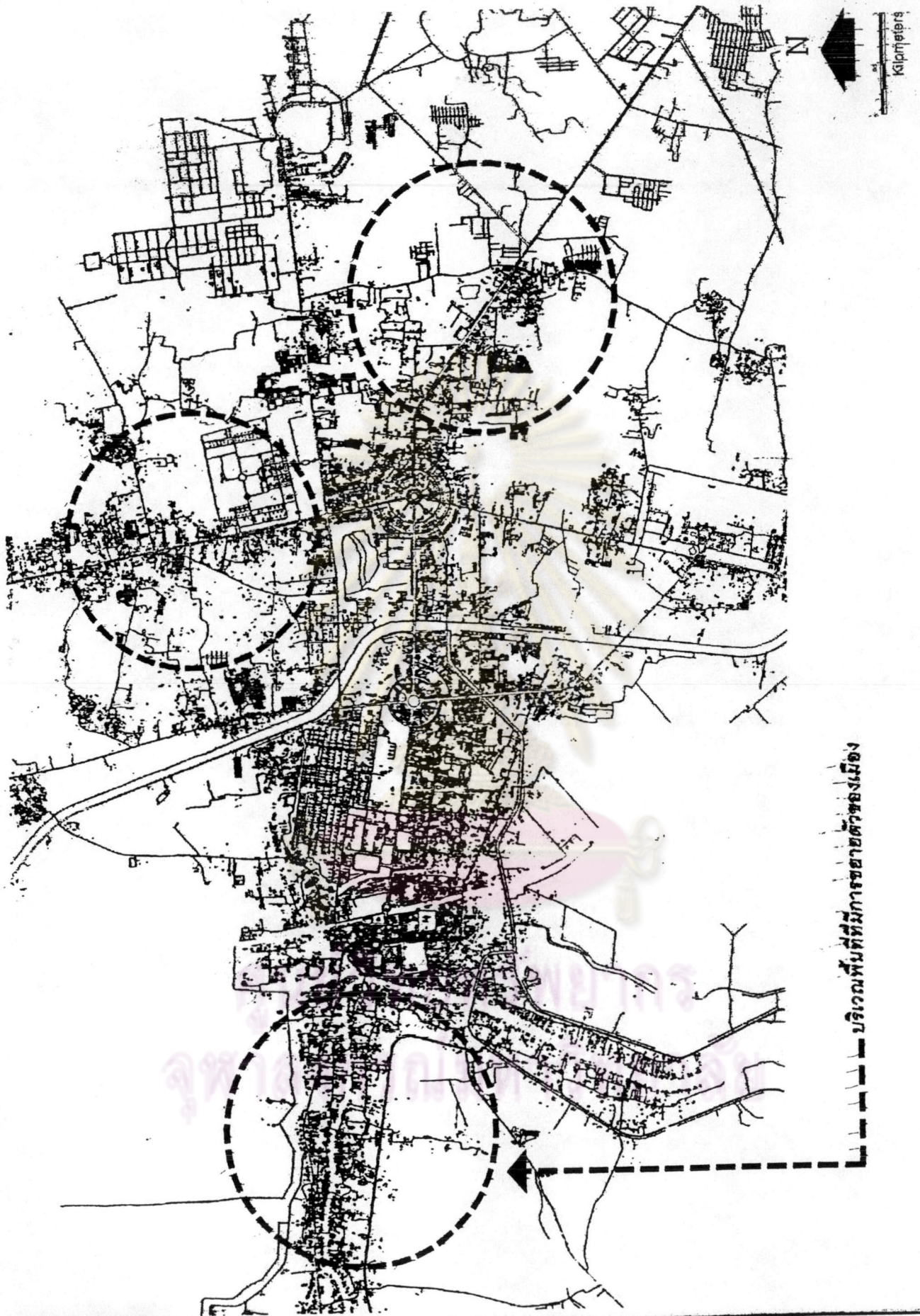
แผนผังการพัฒนาเมืองภายใต้การพิจารณาของเมืองตะวันตก : กรณีศึกษาเมืองลพบุรี

แผนที่แสดง : ที่ตั้งของชุมชนเก่าและชุมชนที่เกิดจากการขยายตัวภายในบริเวณเมืองลพบุรี

แผนที่หมายเลข

5.10

บริเวณที่มีภาษายาวตัวของเมือง

ผลงานการพัฒนาเมืองภายใต้วิสัยทัศน์เมืองสวนป่า : กรณีศึกษาเมืองลพบุรี

แผนที่แสดง : การขยายตัวของชุมชนภาษาในบริเวณเมืองลพบุรี

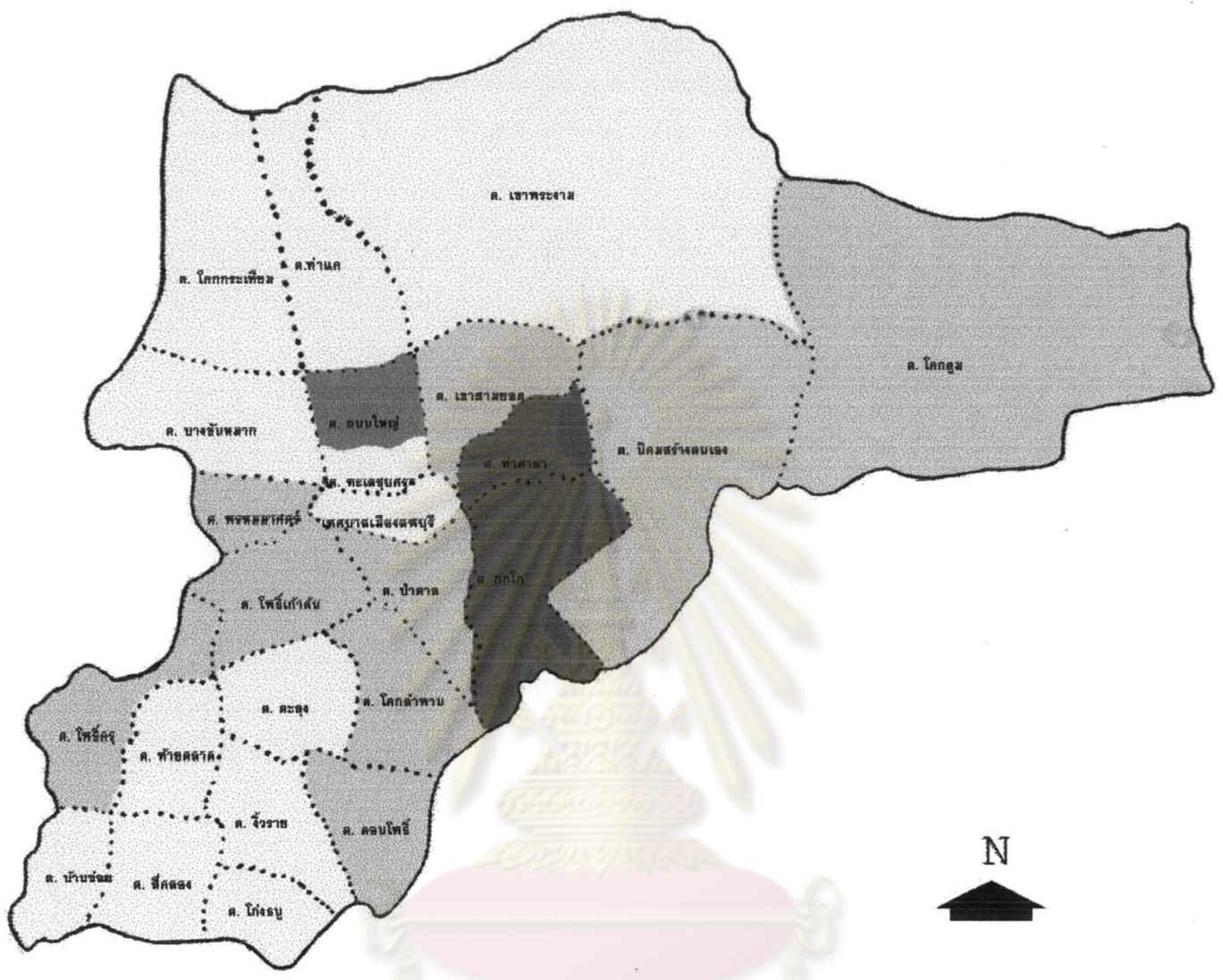
แผนที่หมายเลข

5.11

กับพื้นที่ดังกล่าวนั้นมีราคาแพงทำให้การลงทุนทำให้ประชาชนไม่สามารถลงทุนก่อสร้างอาคารพาณิชย์กรรมหรือที่อยู่อาศัยต่างๆ ได้มากนัก จึงทำการขยายตัวในบริเวณพื้นที่เขตเทศบาลเป็นไปได้อย่างยาก ซึ่งพบว่าลักษณะของการขยายตัวในบริเวณเมืองเก่า่นั้นเป็นการขยายตัวในรูปแบบของการสร้างอาคารพาณิชย์กรรมที่มีขนาดสูงในบริเวณพื้นที่เมืองใหม่เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากย่านพาณิชย์กรรมเก่า่นั้นไม่สามารถที่จะขยายตัวได้ทั้งแนวตั้งและในแนวราบเนื่องจากมีข้อกำหนดการอนุรักษ์พื้นที่ทางประวัติศาสตร์

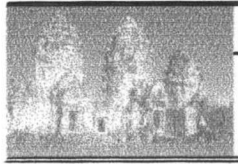
สำหรับบริเวณพื้นที่รอบนอกของเขตเทศบาลนั้นพบว่าในส่วนของทางด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ได้เป็นพื้นที่ราบลุ่ม และเขตการปฏิรูปที่ดินการขยายตัวของชุมชนในบริเวณดังกล่าวจึงเป็นไปอย่างช้าๆ ส่วนทางด้านทิศเหนือในแนวสองฟากของถนนพหลโยธินในพื้นที่ของตำบลเขาสายอดและตำบลถนนใหญ่เป็นพื้นที่ที่ทหารซึ่งการขยายตัวของพื้นที่บริเวณดังกล่าวจึงเป็นไปในลักษณะของการแทรกเข้าไปในช่องว่างระหว่างหน่วยงานทหารแต่ละแห่งกับถนนที่สร้างขึ้น โดยจะพบว่าอัตราการเจริญเติบโตของประชากรของเมืองลพบุรีที่อาศัยอยู่บนพื้นที่บริเวณทางด้านทิศตะวันออกนั้นมีการเพิ่มขึ้นสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการตั้งถิ่นฐานตามแนวถนนพหลโยธินไปทางอำเภอพระพุทธบาท บนสองฟากของแนวถนนและลึกเข้าไปในพื้นที่ของตำบลกกโก ตำบลท่าศาลา และตำบลนิคมสร้างตนเอง มีการสร้างหมู่บ้านจัดสรร ศูนย์การค้าขนาดใหญ่ และโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งบริเวณริมเส้นทางคมนาคม ทำให้เกิดเป็นย่านพาณิชย์กรรม และแหล่งงานแห่งใหม่ของเมืองด้วย ดังนั้นประชากรที่เข้ามาอาศัยอยู่นั้นอาจเกิดจากประชากรรุ่นหลังที่อพยพย้ายมาจากบริเวณเขตเทศบาลเมืองลพบุรี และประชากรที่อพยพมาจากภายนอกที่เข้ามาอาศัยใหม่ ซึ่งจะเห็นได้ว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวปัจจุบันได้กลายเป็นย่านเศรษฐกิจที่มีความสำคัญของเมืองอีกแห่งหนึ่ง

จากที่กล่าวมาแล้วว่าเมืองลพบุรีเป็นเมืองที่มีความเหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐานของประชาชน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าในปัจจุบันเมืองลพบุรีจะประกอบไปด้วยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเก่าที่ตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยอดีต และชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ที่ปะปนกันไป โดยในสวนชุมชนเก่า่นั้นส่วนใหญ่จะเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้กับแม่น้ำลพบุรีเป็นหลัก ได้แก่บริเวณพื้นที่เมืองเก่าลพบุรี บริเวณตำบลพรหมมาสเตอร์ ตำบลบางขันหมาก ซึ่งถึงแม้ว่าในปัจจุบันบริเวณดังกล่าวจะมีชุมชนที่สร้างใหม่เกิดขึ้นก็ตาม แต่ยังคงมีเป็นจำนวนน้อยกว่าทางด้านทิศตะวันออกของเมืองลพบุรีซึ่งเป็นพื้นที่ที่เกิดจากนโยบายการพัฒนาเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำให้พื้นที่ในบริเวณดังกล่าวนั้นมีประชาชนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มขึ้นและกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ และในบางแห่งนั้นได้กลายเป็นชุมชนที่มีความสำคัญในฐานะของการเป็นย่านพาณิชย์กรรมแห่งหนึ่งของเมือง ในขณะที่การขยายตัวของพื้นที่บริเวณทางด้านทิศตะวันตกของเมือง และบริเวณริมแม่น้ำลพบุรีนั้นจะเป็นการขยายตัวในเรื่องของการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยเป็นหลัก ซึ่งเป็นรูปแบบการขยายตัวของการใช้ที่ดินที่

- อัตราการเจริญเติบโตระหว่าง - 0.855 - 0.347

 อัตราการเจริญเติบโตระหว่าง 0.348 - 1.549
- อัตราการเจริญเติบโตระหว่าง 1.550 - 2.751

 อัตราการเจริญเติบโตระหว่าง 2.752 - 3.953
- อัตราการเจริญเติบโตระหว่าง 3.954 - 5.155

ศูนย์วิทยพัทยากร

หน่วยงานพัฒนาเมืองภายใต้วิสัยทัศน์เมืองตะวันตก : นครศึกษาเมืองลพบุรี	
แผนที่แสดง : อัตราการเจริญเติบโตของประชากร ภายในบริเวณอำเภอเมืองลพบุรี ปี พ.ศ. 2542	แผนผังที่หมายเลข 5.12

แตกต่างไปจากบริเวณทางด้านทิศตะวันออกของเมือง ทั้งนี้เนื่องจากบริเวณทางด้านทิศตะวันออกของเมืองนั้นเป็นพื้นที่ซึ่งประกอบไปด้วยเส้นทางคมนาคมหลักที่ทำให้เกิดการเข้าถึงพื้นที่เมืองได้สะดวกกว่าพื้นที่ทางด้านทิศตะวันตก และเส้นทางคมนาคมดังกล่าวนอกจากจะเป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ภายในบริเวณเมืองแล้วยังเป็นเส้นทางที่สามารถเดินทางไปสู่ภายนอกจังหวัดที่สำคัญๆ ได้สะดวกด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้แล้วจอมพล ป. พิบูลสงครามยังได้มองถึงความสำคัญในเรื่องพื้นที่สันหนากการภายในเมืองลพบุรี ซึ่งในการนี้จึงได้สร้างสถานบันเทิงต่างๆ ที่ช่วยในการพักผ่อนหย่อนใจสำหรับประชาชน ไม่ว่าจะเป็นสวนสัตว์

การใช้ทางด้านเส้นทางคมนาคมที่มุ่งเน้นไปที่เส้นทางคมนาคมหลักก่อให้เกิดปัญหาทางด้านการจราจร นั่นคือเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามได้สร้างเส้นทางคมนาคมหลักเพียงสายเดียวคือถนนนารายณ์มหาราชสำหรับการเป็นเส้นทางเดินระหว่างทางทิศตะวันตก - ทิศตะวันออก ซึ่งตามระหว่างเส้นทางเดินทางก็ประกอบได้ด้วยย่านต่างๆ ดังนั้นจึงเกิดเป็นปัญหาการจราจรที่ติดขัด ไม่เพียงพอต่อการใช้สำหรับประชาชน

5.4.2 ผลการของแผนพัฒนาเมืองลพบุรีที่มีต่อสภาพเศรษฐกิจของเมืองลพบุรีในปัจจุบัน

ในด้านเศรษฐกิจของเมืองลพบุรีปัจจุบันพบว่าภายหลังจากที่มีการวางผังเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามด้วยการสถาปนาเมืองลพบุรีให้เป็นเมืองทหารในครั้งนี้พร้อมทั้งมีการจัดทำแผนปฏิบัติการต่างๆ เพื่อเป็นการสนับสนุนการพัฒนาเมืองนั้นได้ส่งผลให้เศรษฐกิจในภาคบริการของเมืองลพบุรีมีการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามจำนวนการเพิ่มของประชากรที่เข้ามาอยู่อาศัยและประกอบกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้นอกจากเมืองลพบุรีจะเป็นที่มีประชากรทหารเข้ามาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมากแล้ว ยังคงเป็นชุมชนเมืองที่มีความสำคัญในฐานะของศูนย์ราชการและการศึกษาที่สำคัญแห่งหนึ่ง โดยจะเห็นได้จากสภาพของย่านพาณิชย์กรรมของเมืองลพบุรีทั้ง 2 แห่งของเมือง ไม่ว่าจะเป็นศูนย์การค้าในบริเวณเมืองเก่าและวงเวียนสระแก้วที่มีรูปแบบการค้าในลักษณะของสินค้าเพื่ออุปโภคและบริโภคเป็นหลัก จะพบว่าภายในบริเวณเขตผังเมืองวมาลพบุรีนั้นได้มีสถานประกอบการค้าบริการตั้งอยู่ทั้งหมดจำนวน 2,023 แห่ง และอยู่ภายในบริเวณเขตเทศบาลเมืองลพบุรี 1,401 แห่ง

ในส่วนของการศึกษาพื้นที่บริเวณโดยรอบของเขตเทศบาลเมืองลพบุรีนั้นพบว่ามีการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรมอยู่เป็นจำนวนมาก และในแผนพัฒนาเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามยังได้ส่งเสริมการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรมไม่ว่าจะเป็นการจัดหาที่ดินทำกินเพื่อการเกษตร สร้างแหล่งน้ำใช้ต่างๆ ทำให้ผลผลิตทางด้านเกษตรกรรมที่นอกจากจะนำมาใช้สำหรับ

อุปโภคบริโภคภายในเมืองแล้วยังสามารถส่งขายเป็นสินค้าเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด ซึ่งในแผนแม่บทการศึกษาเพื่อพัฒนาภาคกลางตอนบนได้กำหนดให้เมืองลพบุรีเป็นเมืองรองในภาคกลางตอนบนที่มีบทบาทน้อยกว่าชุมชนเมืองสระบุรี โดยกำหนดให้ชุมชนเมืองลพบุรีเป็นเขตพัฒนาการตลาดและการรวบรวมสินค้าการเกษตรกรรมของจังหวัด

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าปัจจุบันเมืองลพบุรีมีการเจริญเติบโตที่ช้าลงเมื่อเทียบกับชุมชนในบริเวณใกล้เคียง เช่น สระบุรี และอยุธยา ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่ที่ส่งผลให้การเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของเมืองไม่สามารถขยายตัวได้ในระดับภาค ซึ่งจากแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับเมืองลพบุรีในฉบับต่างๆ อาทิ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ที่ได้ลำดับการพัฒนาเมืองลพบุรีไว้ในลำดับที่ 4 ของการจัดที่มี 6 ลำดับ ซึ่งบ่งชี้ถึงการพัฒนาในลำดับต่ำ

5.4.3 ผลการของแผนพัฒนาเมืองลพบุรีที่มีต่อสภาพทางสังคมของเมืองลพบุรีในปัจจุบัน

สำหรับผลของแผนพัฒนาเมืองลพบุรีที่มีต่อสภาพทางสังคมของเมืองนั้น พบว่าจากการที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้สถาปนาเมืองลพบุรีให้เป็นเมืองทหาร ดังนั้นจึงทำให้จำนวนของประชากรในบริเวณเมืองลพบุรีมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามการกำหนดบทบาทหน้าที่ของเมือง โดยกลุ่มประชากรที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนทหารที่ย้ายเข้ามาประจำในเมืองจะเป็นอาชีพทหารเป็นหลัก ซึ่งในเมืองทหารที่เพิ่มขึ้นนี้ดังนั้นก็มีการพัฒนาระบบสาธารณูปการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของสถานศึกษาสำหรับบุตรหลานของทหาร ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจุบันเมืองลพบุรีนอกจากจะมีบทบาททางการเป็นเมืองทหารที่สำคัญของประเทศแล้ว ยังคงเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางการเป็นศูนย์การศึกษาในระดับภาค

สถานที่สำหรับนันทนาการต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น นับเป็นการบริการทางสังคม ซึ่งสิ่งต่างๆ ที่ได้จัดขึ้นนั้นปัจจุบันได้กลายเป็นสิ่งหนึ่งที่ปัจจุบันได้กลายเป็นที่พักผ่อนของคนภายในเมืองและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัด เช่น สวนสัตว์

5.5 สรุปผลการปฏิบัติของแผนพัฒนาเมืองลพบุรีในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

เมืองลพบุรีมีวิวัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานที่สืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่ง ณ ช่วงเวลาหนึ่งของพัฒนาการเมืองที่ได้เกิดเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของประเทศและส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของเมืองลพบุรี นั่นคือ

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ในครั้งนั้นนโยบายการพัฒนาประเทศของรัฐบาลชุดใหม่ ได้มีการวางแผนพัฒนาเมืองภูมิภาคด้วยการนำแนวคิดการวางผังเมืองเข้ามาใช้ในการพัฒนาประเทศ โดยในส่วนของจังหวัดลพบุรีนั้นคณะรัฐบาลได้สถาปนาเมืองด้วยการกำหนดบทบาทให้เป็นเมืองทหาร พร้อมทั้งสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายที่ได้วางไว้ ซึ่งความชัดเจนของแผนดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ 2 จอมพล ป. พิบูลสงครามผู้นำประเทศในสมัยนั้นได้วางแผนในการย้ายเมืองหลวงของประเทศจากกรุงเทพมหานครมายังจังหวัดเพชรบูรณ์ เนื่องจากมองว่าญี่ปุ่นที่ขณะนั้นได้มีบทบาทต่อประเทศไทยกำลังพ่ายสงคราม และได้มองว่าญี่ปุ่นได้เอาเปรียบประเทศไทย นั่นเอง ซึ่งการย้ายเมืองหลวงครั้งนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามจึงกำหนดให้เมืองลพบุรีมีฐานะเป็นเมืองยุทธศาสตร์ทางทหารที่จำเป็นต้องเร่งการพัฒนาเมืองลพบุรี

จากการพัฒนาเมืองลพบุรีภายใต้การนำของรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นจะเห็นว่าได้มีการสร้างหน่วยงานราชการทหารขึ้นหลายแห่งในจังหวัดลพบุรี พร้อมทั้งยังได้มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมโยงระหว่างพื้นที่บริเวณเมืองลพบุรีและพื้นที่รอบนอก โดยมีเมืองลพบุรีเป็นศูนย์กลาง ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวได้ส่งผลให้เมืองลพบุรีมีการเจริญเติบโตของเมืองที่รวดเร็วกว่าในจังหวัดใกล้เคียงอื่นๆ

นอกจากการพัฒนาเมืองในลักษณะของการสร้างความเชื่อมโยงในระดับภูมิภาค เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เมืองลพบุรีมีพื้นที่เป็นยุทธศาสตร์ทางทหารที่สมบูรณ์แล้ว ผังพัฒนาเมืองสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามยังคงได้มีการวางแผนพัฒนาในบริเวณพื้นที่เมืองลพบุรีเพื่อเป็นให้สามารถสอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว โดยได้มีการพัฒนาพื้นที่เมืองลพบุรีแห่งใหม่ที่เชื่อมกับพื้นที่เมืองเก่า การพัฒนาในครั้งนี้ได้กำหนดการขยายตัวทางกายภาพของเมืองไปทางด้านทิศตะวันออก ด้วยการใช้เส้นทางคมนาคม คือ ถนนพระนารายณ์มหาราช ที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้สร้างขึ้นเป็นตัวควบคุมให้การเจริญเติบโตของเมืองไปในทิศทางที่ได้วางแผนไว้ พร้อมกันนั้นยังพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ประชาชนจากบริเวณเมืองเก่ามาตั้งถิ่นฐาน ณ แห่งนี้ และเป็นการรองรับจำนวนประชากรที่จะเพิ่มขึ้นตามแผนพัฒนาเมือง

การสร้างเมืองใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการวางผังเมืองตามอิทธิพลการวางผังเมืองตะวันตกที่ส่งผลให้เมืองลพบุรีมีความเป็นเอกลักษณ์และมีความชัดเจนในเรื่องของการใช้ที่ดินแต่ละบริเวณ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับแผนพัฒนาเมืองในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามกับการใช้ที่ดินในปัจจุบันแล้วพบว่าถึงแม้เมืองลพบุรียังคงเป็นเมืองที่มีหน่วยงานทหารตั้งอยู่หลายแห่ง ตามที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้วางแผนไว้แล้วแต่จะพบว่าปัจจุบันบทบาทในฐานะของเมืองทหารที่สำคัญของประเทศในฐานะของเมืองยุทธศาสตร์ควบคู่กับเมืองหลวงนั้นไม่ได้เกิดขึ้น บทบาททางการทหารของเมืองลพบุรีในปัจจุบันมีฐานะที่ขึ้นอยู่กับกรุงเทพมหานครในฐานะกองทัพภาคที่ 1

ทำหน้าที่มณฑลทหารบกที่ 13 ดูแลหน่วยทหารที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลเท่านั้น ในขณะที่เมืองนครราชสีมาซึ่งอยู่ในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงกันแต่มีบทบาททางทหารในฐานะการเป็นสถานที่ตั้งของกองทัพอากาศที่ 2 ซึ่งมีบทบาทที่สูงกว่าในจังหวัดลพบุรี

เมื่อบทบาททางการทหารของเมืองลพบุรีได้ถูกลดความสำคัญในระดับประเทศลง ดังนั้นจึงมีผลทำให้การพัฒนาเมืองลพบุรีภายใต้นโยบายของผังเมืองสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามที่มีวัตถุประสงค์จะพัฒนาเมืองลพบุรีให้เติบโตควบคู่กับเมืองเพชรบูรณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าจังหวัดลพบุรีมีการเจริญเติบโตเป็นไปอย่างช้าๆ ตามนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้เข้ามากำหนดให้เมืองลพบุรีมีฐานะเป็นเมืองศูนย์กลางในลำดับที่ 4 ซึ่งแผนดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้เมืองลพบุรีมีทิศทางการเจริญเติบโตที่แตกต่างไปจากเดิม

เมื่อเปรียบเทียบลักษณะการใช้ที่ดินในบริเวณเขตเทศบาลเมืองลพบุรีในปัจจุบันกับวัตถุประสงค์การพัฒนาเมืองลพบุรีในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามแล้วจะพบว่าในส่วนของการดำเนินงานพัฒนาเมืองที่ปฏิบัตินั้นก่อให้เกิดอิทธิพลต่อโครงเมืองลพบุรีในปัจจุบันที่ยังคงอาศัยแนวคิดการวางผังเมืองการวางผังเมืองตะวันตกที่ได้จัดทำขึ้น โดยสภาพทางกายภาพของเมืองลพบุรีในปัจจุบันยังคงมีการแสดงให้เห็นถึงความชัดเจนของการแบ่งย่านกิจกรรมต่างๆ ภายในเมือง ไม่ว่าจะเป็นย่านพาณิชยกรรม ศูนย์ราชการ และมีการสร้างเส้นทางคมนาคมขนาดใหญ่ที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการเดินทางระหว่างย่านต่างๆ

แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของวัตถุประสงค์แล้วจะพบว่าถึงแม้จะมีการดำเนินงานในการพัฒนาพื้นที่บริเวณเมืองใหม่ให้เกิดความทันสมัยตามรูปแบบการวางผังเมืองตะวันตก มีการก่อสร้างระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการเพื่อเป็นการชักจูงให้ประชาชนทั้งในเมืองเก่าและผู้ที่ยอพยพเข้ามาอาศัยในบริเวณเมืองลพบุรีใหม่ก็ตาม แต่พบว่าพื้นที่ในบริเวณเมืองเก่าก็ยังคงมีการประกอบกิจกรรมที่แออัดอยู่เช่นเดิม โดยเฉพาะในบริเวณย่านพาณิชยกรรมที่ตามวัตถุประสงค์ของพัฒนาเมืองสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามมีจุดมุ่งหมายของการสร้างเมืองใหม่ก็เพื่อเป็นการลดกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในเมืองเก่า แต่จะพบว่าการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมในบริเวณเมืองเก่ากลับมีจำนวนที่มากกว่าในบริเวณเมืองใหม่ ประกอบกับในปัจจุบันจะพบว่าการสร้างที่อยู่อาศัยของประชาชนในเมืองเก่าลพบุรีก็ยังคงเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยที่หนาแน่นอยู่เช่นเดิม ถึงแม้ว่าข้อกำหนดของผังเมืองในสมัยดังกล่าวจะมีการให้หรือย้ายออกไปเพื่อปรับปรุงให้เป็นพื้นที่นันทนาการสำหรับประชาชนก็ตาม โดยในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการขยายตัวของเมืองลพบุรีในปัจจุบันจะเป็นการขยายตัวตามพื้นที่เส้นทางถนนนารายณ์มหาราช ซึ่งเป็นถนนที่แผนพัฒนาเมืองในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นเส้นทางคมนาคมที่สามารถนำความเจริญมายังพื้นที่เมืองใหม่และเป็นจุดที่ทำให้คนจะเลือกตั้งถิ่นฐานในบริเวณเมืองใหม่ รวมไปถึงบริเวณ

ทางด้านทิศตะวันออกตามเส้นถนนทางหลวงหมายเลข 311 และทางหลวงหมายเลขที่ 1 ทางด้านทิศเหนือ เป็นหลัก แต่ในทางตรงกันข้ามจะเห็นได้ว่าพื้นที่บริเวณเมืองใหม่ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นโดยแผนพัฒนาเมืองลพบุรีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามมีการเจริญเติบโตช้าลง โดยการเจริญเติบโตของเมืองลพบุรีจะอยู่ในพื้นที่บริเวณรอบนอกของเขตเทศบาลเมืองลพบุรีในปัจจุบัน โดยจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันภายในบริเวณเขตเทศบาลเมืองลพบุรีถึงแม้จะมีการใช้กิจกรรมที่ดินอย่างหนาแน่น แต่จะพบว่า การเจริญเติบโตของเมืองมีจะเป็นการเจริญเติบโตที่ช้าลง หากแต่ในบริเวณเขตรอบนอกของเมืองลพบุรีจะมีการเจริญเติบโตสูงกว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภายในบริเวณเมืองลพบุรีนั้นไม่สามารถที่จะขยายการใช้ที่ดินเพิ่มขึ้นเพราะว่าพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นของทหารและราชพัสดุตลอดทั้งเส้นทางคมนาคมหลัก ในขณะที่พื้นที่ที่ถูกกำหนดให้มีการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยนั้นมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ไม่เหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐานเนื่องจากเป็นที่ลุ่มและมีน้ำท่วมเมื่อถึงฤดูน้ำหลาก ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้เองล้วนเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาเมืองลพบุรีต่อไปในอนาคต ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าถึงแม้แผนการดำเนินงานพัฒนาเมืองลพบุรีตามนโยบายของแผนพัฒนาเมืองลพบุรีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามจะมีความสัมฤทธิ์ผลในทางปฏิบัติก็ตาม แต่จะเห็นได้ว่าในส่วนของนโยบายแผนพัฒนาดังกล่าวนั้นยังไม่สามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย